

ISSN 1857-0976

ANALE ȘTIINȚIFICE

ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

Științe juridice

Nr. 4

Chișinău, 2016

Aprobate și recomandate spre editare de Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie Larii**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Redactor-șef adjunct: dr. **Radion Cojocaru**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Membri:

dr. hab. **Gheorghe Costachi**, prof. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare

dr. **Mihail David**, vicepreședinte IPA România, prodecan al Facultății de Drept și Administrație Publică a Universității „Spiru Haret”, Constanța, România

dr. **Iurie Odagiu**, conferențiar universitar, prim-prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Tudor Osoianu**, conf. univ., Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. **Veaceslav Ursu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Ștefan Belecciu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Bantuș**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Veaceslav Grati**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Marian Gherman**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pînzari**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Oleg Casiadi**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Trofimov**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Zosim**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vasile Florea**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Valeriu Nour**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Serghei Maftea**, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ruslan Condrat, master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Articolele au fost recenzate

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

© Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

CUPRINS

Științe juridice

Aliona BIVOL <i>doctor în psihologie, conferențiar universitar al catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Determinantele psihosociale ale comportamentului deviant la minori.....	8
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept,</i>	
Latura obiectivă a infracțiunii de proxenetism – conținut și caracterizare.....	13
Gheorghe GLADCHI, <i>doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Conceptul laturii subiective a infracțiunii în dreptul penal.....	19
Александр ГУСЕНЦОВ, <i>кандидат медицинских наук, старший преподаватель кафедры криминалистики Академии Министерства внутренних дел Республики Беларусь</i>	
Способ определения признаков рикошета пули путем сравнения характеристик входных огнестрельных повреждений, образовавшихся при выстреле из 9-мм пистолета Макарова, с расчетными значениями экспериментальных огнестрельных повреждений, образовавшихся в результате рикошета.....	26
Marcel BOȘCANEANU <i>Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Obiectul material al infracțiunii de poluarea apei în contextul considerării caracterului formal	34
Augustin NASTAS <i>licențiat în drept</i>	
Unele aspecte privind justiția juvenilă.....	40
Petru PĂUN <i>mașter în drept</i>	
Alexandru PĂUN <i>mașter în drept</i>	
Analiza juridică a pedepselor penale aplicate persoanelor fizice în Republica Moldova...50	

Sergiu SÎRBU,
*lector superior al catedrei „Științe juridice”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

**Responsabilitatea statului în asistența juridică
defectuoasă a minorului în instanța de judecată.....57**

Victor STRATU,
audient al Institutului Național al Justiției, licențiat în drept

Interpretarea normelor juridice.....60

Limbi moderne

Viorica CORCEAC,
*lector universitar al Centrului „Comunicare Profesională și Limbi Moderne”
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

**La motivation de l'apprenant dans l'apprentissage par autonomie
des langues étrangères.....68**

Natalia ZAHARIA,
*lector superior universitar al Centrului „Comunicare Profesională și Limbi Moderne”
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

La perspective actionnelle en didactique des langues étrangères.....72

CONTENTS

Legal Sciences

Aliona BIVOL <i>PhD in psychology, associate professor of the “Police and Socio-Human Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Psychosocial determinants of deviant behavior of minors.....	8
Radion COJOCARU, <i>PhD in Law, associate professor, Head of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>University assistant of the „Criminal Sciences” Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA, Master in Law</i>	
The objective side of the pimping crime – content and characterization.....	13
Gheorghe GLADCHI, <i>PhD in Law, University professor, Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
The concept of the subjective side of the crime in criminal law.....	19
Alexandr GUSENTZOV, <i>PhD in Law, Senior Lecturer of the “Forensics” Chair of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Belarus</i>	
A method for determining signs of a bullet rebound by comparison characteristics of the input gunshot lesions formed when fired from a 9-mm Makarov pistol, with calculated values experimental gunshot injuries as a result of rebound.....	26
Marcel BOȘCANEANU, <i>PhD student of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA</i>	
The material object of the water pollution crime in the context of considering the formal character.....	34
Augustin NASTAS, <i>Master in Law</i>	
Some aspects regarding the juvenile justice.....	40
Petru PĂUN, <i>Master in Law</i>	
Alexandru PĂUN, <i>Master in Law</i>	
Juridical analysis of criminal penalties applied to individuals in the Republic of Moldova.....	50

Sergiu SÎRBU,
Senior Lecturer of the „ Legal Sciences”
Chair of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA
The state responsibility in the flawed legal assistance of the minor in the court.....57

Victor STRATU,
Tosher of the National Institute of Justice, Master in Law
Interpretation of legal norms.....60

Modern languages

Viorica CORCEAC,
*University lecturer of the Center for “Professional Communication
and Modern Languages” of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA*
Motivation of the learner in learning by autonomy of foreign languages.....68

Natalia ZAHARIA,
*University senior lecturer of the Center for
“Professional Communication and Modern Languages”
of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA*
The active perspective in foreign languages didactics.....72

**ȘTIINȚE
JURIDICE**

Aliona BIVOL,

doctor în psihologie, conferențiar universitar
al catedrei „Științe polițienești și sociumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

DETERMINANTELE PSIHOSOCIALE ALE COMPORTAMENTULUI DEVIANT LA MINORI

Rezumat

Familia joacă cel mai important rol în psihoeducația copiilor, iar vulnerabilitatea ei marchează existența minorilor prin diverse conduite dizarmonice, delincvente, tulburări de adaptare în procesul de dezvoltare și socializare. Absența părinților, decesul unuia sau a ambilor, divorțurile, plecarea la munci peste hotarele țării stau la baza debutului și adoptării comportamentului deviant de către minori. Ca urmare, apar diverse aspecte psihosociale neprielnice: chiulul de la ore, minciuna, fuga de acasă, consumul de băuturi alcoolice, tendințe depresive și suicidare, instabilitate emoțională, reacții agresive și antisociale.

Cuvinte cheie: devianță juvenilă, familie, sentimentul de abandon, tendințe depresive, consum de băuturi alcoolice, conduită antisocială.

Resume

La famille joue un rôle majeur dans l'éducation psychologique des enfants.

Sa vulnérabilité influence l'existence des mineurs par diverses conduites dysharmoniques, délinquantes, troubles d'adaptation dans le processus de développement et de socialisation.

L'absence des parents, leur décès, leur divorce, leur départ à l'étranger constituent les motifs du comportement déviant des mineurs.

Par conséquent, se mettent en évidence divers aspects psychologiques et sociaux défavorables: le mensonge, la fugue, l'alcool, le suicide, l'instabilité émotionnelle, les réactions agressives et antisociales.

Mots-clé: déviance juvénile, famille, sentiment d'abandon, tendance dépressive, consommation d'alcool, conduite antisociale.

Devianța juvenilă reprezintă o problemă comună de abordare și cercetare a specialiștilor din diverse domenii. Studiată intens, fapt lesne de înțeles dacă avem în vedere importanța fenomenului sub aspectul motivației, dar mai ales sub aspectul practic, reieșind din intensificarea atât cantitativă, cât și calitativă a devianței în rândurile minorilor.

Actualmente, cauzalitatea conceiverii devianței la minori a luat amploare și nu s-a ajuns la o unanimitate de opinii privitoare la ponderea fiecărui motiv, toate având impactul lor mai mult sau mai puțin. Fără îndoială, preocuparea societății de ameliorarea situației economice precare la nivelul comunității, precum și individual constituie un cadru prielnic de manifestare a conduitei deviante la minori. Accentul pus pe goana de acumulare a surselor financiare, predominarea sărăciei în familii, insuficiența de surse existențiale obligă conștiința copiilor să perceapă valoarea banului mult mai amplificată, direcționând conduita până la cea antisocială.

Familia, de asemenea, ca unitate psihosoci-

ală, joacă cel mai important rol în psihoeducația copiilor, iar vulnerabilitatea ei marchează existența minorilor prin diverse conduite dizarmonice, delincvente, tulburări de adaptare în procesul de dezvoltare și socializare. Absența părinților, decesul unuia sau al ambilor, divorțurile, condiții generatoare de un mediu familial cu stiluri educative specifice, creează baza debutului și adoptării personalității de tip deviant de către minori. Ca urmare, apar diverse aspecte psihosociale neprielnice: chiulul de la ore, minciuna, fuga de acasă, consumul de băuturi alcoolice, vagabondajul.

O influență mai accentuată a vulnerabilității familiei o are asupra perioadei adolescenței. Unii psihologi consideră adolescența „vârsta ingrătă”, alții, dimpotrivă, „vârsta de aur”, pentru unii este vârsta crizelor, anxietății, nesiguranței, insatisfacției, în timp ce pentru alții este „vârsta marilor elanuri”; dar și „vârsta integrării sociale” (1). Aceste fluctuații de trăiri psihologice și emoții au impact asupra stabilității comportamentului prin căutarea de sine, a imaginii de sine și a autoaprecierii.

Necesitatea de a se conștientiza ca personalitate, de a-și descoperi Eul nu întotdeauna este satisfăcută în limitele normei morale sau juridice. Este cert că aportul numărului unu în autocunoașterea îl deține familia. Din păcate unele strategii educaționale pe care le adoptă unii părinți, convinși că vor avea efecte pozitive, nu se soldează întotdeauna cu rezultatele dorite, ci pot apărea consecințe negative la nivelul psihicului copilului. Acest punct de vedere este susținut de către R. Merton, subliniind că minorul deviant este acel nevârstnic căruia nu i s-a oferit educație morală, juridică, intelectuală etc. de către părinți la timpul potrivit și la momentul necesar copilului.

Tendențele deviante, conform cercetărilor, alături de cele sociale, au și motive psihologice cum ar fi: sentimentul de frustrare însoțit de anxietate, dorința de autoafirmare în grup, tulburări intelectuale, egocentrism, instabilitate emoțională etc. Devianța la nivel social se exteriorizează prin abateri de comportament de tip: jaf, furt, vagabondaj, consum de băuturi alcoolice, consum de droguri. Majoritatea adolescenților devianți provin din familii dezorganizate sau a căror părinți sunt absenți. Carențele afective din partea părinților generează dizarmonie în personalitatea minorului, care este înlocuită de comportament în dificultate.

Climatul familial dificil de tipurile abandonare a copilului, prin divorț sau deces, conflictogen, creează o insecuritate a copilului, iar în mentalitatea lui apare o traumă psihică. Concomitent, climatul vulnerabil în familie determină apariția crizelor emoționale la copii, a căror depășire este foarte dificilă, iar calea cea mai ușoară o regăsesc în devianță. Reacția de imitație a părinților, îndemnul imoral al grupurilor sociale și al însuși părinților uneori, neacordarea atenției psihoeducative de către părinți și relații de indiferență sunt doar unele determinante ale conduitei dizarmonice la copii și adolescenți. O premisă a conduitei specifice perioadei de vârstă adolescența este dorința de a demonstra maturitatea indiferent de metode, iar obținerea unor impresii puternice îi direcționează într-un mediu antisocial.

La etapa actuală, în Republica Moldova cel mai conturat factor provocator al conduitei deviante prin dezadaptare socială la unii copii este exodul părinților la muncă peste hotarele țării și lăsarea lor în tutela unor persoane. Absența părinților (unul sau ambii), ca rezultat al migrației socioeconomice, influențează în sens negativ dezvoltarea personalității copiilor, lăsând

amprente psihotraumatizante. Perceperea sentimentului de abandon impulsionează conștiința minorului spre o libertate și o independență doar intuitivă, iar ca rezultat apariția unei conduite care se abate de la normele morale. Prin aceasta adolescentul dorește să atragă atenția părinților asupra problemelor sale, demonstrând o răzbunare psihologică față de absența lor. Hiperactivismul însoțit de reacții agresive, frecventarea cluburilor de noapte, debutul de consum de băuturi spirtoase, primele impresii sexuale sunt conduite specifice în acțiunile deviante la adolescenți, care din punctul de vedere al adolescentului sunt acceptabile, necesare și chiar dorite. Însă în mintea maturului, absent în familie, ele sunt dificultăți morale ale copilului, care trebuie pedepsite. Cu regret părinții mai puțin conștientizează ca fiind, problemele lor în relația părinte-copil. În calitate de argument pot menționa faptul că, mulți părinți formează un sentiment de vinovăție copiilor afirmând că au plecat la munci grele peste hotarele țării, doar pentru copil.

Comportamentul deviant este o supraautoapreciere, iar pentru cei care, în special comit infracțiunii este o victorie, un rezultat al autoafirmării. Având un comportament duplicitar, adolescentul își împărtășește prietenilor acțiunile sale. În cazul depistării de către organul de drept, deviantul manifestă un tip comportamental însoțit de pocăire și rușine, prin urmare, o recunoaștere extrinsecă. Confirmarea intrinsecă a actului de devianță este minimă. El nu se consideră deviant, deoarece percepe această exprimare ca o identificare cu adultul.

Conform lui Noel Maillone, sunt două tipuri de delincvenți adolescenți: 1) tinerii care săvârșesc infracțiuni trăind intens pe plan subiectiv intern teama și eroarea de a se identifica cu adevărații delincvenți; 2) delincvenții care au o atitudine antisocială ce le dirijează întreaga conduită. Autorul consideră că adolescenții din prima categorie sunt dominați de nevroză, iar cei din a doua – de psihoză.

Potrivit lui B.A. Березина (1994), motivul conduitei este direct îmbinat cu personalitatea și însușirile sale, înclinațiile, interesele, preocupările. Anume în motive se concretizează necesitățile și interesele. Ele se formează sub influența preocupărilor și emoțiilor, convingerilor și idealurilor, fiind frecvent dezvăluite în cadrul familiei. Cu cât mai mult ele se realizează (se satisfac), cu atât ele se îmbogățesc și se schimbă. Acestor acțiuni motivaționale se supune și personalitatea adolescentului. Comportamentul lui este provo-

cat de un șir de motive generate de ecologia familiei. În cazul unei ecologii defectuoase intervine trebuința materială și cea socială cu conotație deviantă.

Familia dezorganizată are influență negativă în dezvoltarea stimei de sine și a încrederii în sine. Psihologul american Howard Kaplan (5) a studiat legătura dintre conduita deviantă și subaprecierea stimei de sine ca motiv al respectivei manifestări. Dat fiind faptul că fiecare persoană tinde spre un Eu pozitiv, subaprecierea se trăiește ca o stare negativă, iar acceptarea sa se asociază cu detensionarea de trăirile traumatice. Aceasta trezește în oameni dorința de acțiune astfel încât să micșoreze probabilitatea subiectivă de subapreciere și creșterea subiectivă a acceptării de sine. El afirmă că subestimarea stimei de sine este legată statistic de toate tipurile de conduită deviantă: consum de alcool, furt, agresivitate, suicid. Oricare act de devianță pentru adolescent este o autoterapie a propriei atitudini față de sine. În cazul în care sentimentul de inferioritate este însoțit de inutilitate la nivelul inconștientului, atunci fenomenele condiționează conduita deviantă dominată și de violență.

Unii adolescenți se consideră ratați. Această idee lăuntrică este cultivată în primul rând de către părinți. Adolescenții au părerea că nu dispun de trăsături valoroase de personalitate și acțiunile lor sunt negative, deoarece persoanele apropiate au o atitudine negativă, critică exagerată față de ei (11).

Un motiv psihologic important de comitere a actelor deviante de către adolescenți este anxietatea. Perceperea subiectivă a propriei vulnerabilități, insecurității, confuziei, fricii, agitației condiționează aprecierea mediului înconjurător într-un mod specific. De aceea nu sunt înțelese normele și interdicțiile din societate. Aș atrage atenția asupra originii anxietății, autorii teoriilor cognitive trand anxietatea ca rezultat al perceprii de către copil, adolescent a unor evenimente stresante. Menționez ca factorii stresanți cu influență majoră sunt: absența părinților, plecarea lor peste hotarele țării, abandonul fizic și emoțional, decesul părinților.

Aducerea în prim-plan a rolului enorm al familiei în adoptarea conduitei deviante nu umbrește impactul factorului social cum ar fi grupurile, găștile, prietenii dubioși în declanșarea conduitei deviante. Desigur, mediul extrafamilial își pune amprenta considerabilă în cauzalitatea devianței. Părinții fac tot posibilul ca să o stopeze prin educarea corectă, sfătuirea, ajutorarea

adolescentului. În multe cazuri adolescenții care încearcă să cunoască experiențe noi negative nu le împărtășesc părinților din diverse motive, unul fiind absența sau indiferența părinților. Primele „practici” deviante soldate cu succes generează curaj, libertate, încredere.

Ю. АНТОНЯН, Г. ЕФРЕМОВА (1996) menționează că predispozițiile către comiterea devianțelor pot fi evaluate și ulterior, psihocorectate. Prin implementarea chestionarului MMPI, se evidențiază un profil psihologic care predispune la conduită deviantă. Autorii au stabilit că persoanele care săvârșesc acte delictive au cote maxime la scalele 4, 8, 6, 9. Trăsăturile accentuate la scalele 4, 6, 8 ($T \geq 70$) conduc persoana la comiterea infracțiunilor. Nivelele maxime la scalele 4,6,9 cercetate la adolescenți denotă agresivitate, activism, dezadaptare, control insuficient al conduitei, conduită antisocială. Hoții dispun de același profil, dar cu o accentuare mai mică (T 60-70). Ei sunt mai adaptați social, mai puțin impulsivi, au o rigiditate mai mică și stabili afectiv, mai labili și mobili, starea de anxietate este mai puțin pronunțată, agresivitatea este redusă ca intensitate, își controlează conduita.

Această idee a devenit scopul investigației psihologice pentru a depista predispozițiile adolescenților la acțiuni deviante și legătura lor cu familiile vulnerabile.

Lotul de cercetare a fost alcătuit din 424 de adolescenți cu vârsta de 16-17 ani, care își fac studiile la un colegiu din orașul Chișinău.

În urma prelucrării rezultatelor la chestionarul MMPI și creării profilurilor psihologice pentru fiecare adolescent s-au evidențiat 45% (194 elevi) în grupa de monitorizare, din lotul experimental. În grupa de monitorizare au fost incluși elevii cu tendințe de a consuma băuturi alcoolice, instabilitate emoțională, tulburări afective, nevroze, stare de depresie, predispoziții către conduită antisocială. Cercetarea mai minuțioasă a stării familiei și a celor din grupa de monitorizare a dezvăluit o legătură directă între familia vulnerabilă și profilul de monitorizare. Din 424 de chestionați, 40% elevi au familii dezorganizate, incomplete.

Din categoria familie vulnerabilă face parte este absența părinților prin plecarea la munci peste hotare și lăsarea adolescenților în tutela bunilor, mătușelor, rudelor sau vecinilor. De menționat că mulți adolescenți sunt abandonați, fiind lăsați fără nici o tutelă, de sine stătător. Educația adolescentului, în aceste cazuri, are loc prin rețele de socializare, telefon sau și acestea lipsesc.

Calcularea corelației dintre exodul părinților și includerea în grupa de monitorizare a evidențiat rezultate destul de îngrijorătoare.

În grupa de risc sunt incluși 62% elevi a căror părinți, unul sau ambii, sunt plecați peste hotarele țării la muncă.

A fost scoasă în evidență o legătură directă între starea de depresie la adolescenți și absența părinților. Din 108 copii (cu familii vulnerabile), 23% au exprimat profil de personalitate (profil maxim la scala 2 și minim la 3, 9, K) cu tendințe depresive. Aș adăuga în acest context că marea majoritate a elevilor depresați, la consilierea psihologică, exprimă o dorință și o necesitate psihologică enormă de a fi împreună cu părinții, de a beneficia de dragostea, ajutorul și susținerea lor. Inducerea stării de tristețe este îndeosebi resimțită de adolescenți când părinții refuză măcar de a comunica prin anumite surse.

O cotă procentuală de 22 elevi cu părinți în dificultate au exprimat în caracteristica psihologică neîncredere în sine cu fragilitate a Eului, stare de stres, anxietate la scala L, $T \geq 70$. Este evident că acești copii necesită asistență mai întâi familială, apoi psihologică pentru a depăși dificultățile de personalitate.

Concomitent, au fost analizate datele din profilurile psihologice cu privire la comportamentul bipolar al adolescenților și la familia incompletă. Specific pentru ei este imaturitatea afectivă, dezadaptarea, rigiditatea, comportamentul maniacal-depresiv însoțit de modificări dramatice ale stării de spirit. Cu astfel de profil la scala 9, $T \geq 70$ au fost depistați 17% copii.

Din 108 copii din grupa de risc cu familii vulnerabile, 11% au predispoziții deviante însoțite de conduită antisocială, neglijarea vădită a normelor sociale cu reacții agresiv-explozive, ostilitate, fiind cotele maxime la scalele 4, 6 $T \geq 70$, iar 19% elevi au tendințe de a consuma băuturi alcoolice cu maxime la scalele 4, 9, 6.

Totodată, în categoria familie vulnerabilă ale copiilor a fost inclusă și cea în care unul sau ambii părinți sunt decedați. Astfel, 12% elevi au menționat că sunt semiorfani sau orfani prin decesul părinților și profilul copiilor este în grupa de monitorizare.

Din analiza chestionarelor s-a observat că un impact mai mare în conduita adolescenților îl are divorțul părinților. Mult mai mulți elevi (25%) sunt incluși în grupa de risc cu părinți divorțați, decât cei care sunt semiorfani și orfani. Putem concluziona că adolescenții suferă mult mai mult psihologic din divorțul idolilor famili-

ali, decât decesul, îndeosebi când unul din părinți nu mai dorește să-i contacteze sau să fie într-o relație amicală cu copiii, după divorț. Conștientizarea prezenței undeva a tatălui sau a mamei, însă absent în preajma adolescentului, îi creează o stare de confuzie, de percepere a umilirii din partea părintelui și o indiferență afectivă.

De asemenea, a fost evidențiată și o categorie de elevi care nu fac parte din grupa de monitorizare, însă familia este incompletă. Din păcate, sunt numai 14% elevi. Aceste date denotă încă o dată că părinții absenți generează dificultăți de relaționare și adaptare la copii.

Prin urmare, multitudinea de consecințe psihosociale percepute de minori în familiile vulnerabile, din rezultatele sus-menționate, induc ideea fără riscul de a greși că acești copii pot fi considerați victime ale sistemului familial difecitar, care la rândul său este victimă a stării economice precare a Republicii Moldova, șomajului, îmbolnăvirii și a neadresarea la medic. Cu părere de rău, acești copii sunt marcați dur de insuficiența afectivă din partea părinților.

Ca exemplu pot menționa cazul adolescentei X de 16 ani, care s-a adresat la psiholog (gest plauzibil) în scopul de a depăși conflictul cu mama sa. Din relatările copilei, mama este foarte critică, dură și incorectă în atitudini față de ea. Mama este divorțată și plecată peste hotarele țării la muncă de 4 ani. Copilul a fost lăsat în tutela tatălui care s-a adevărit că aplica violența fizică asupra ei. Ulterior fata a fost trecută în tutela mătușii și a bunicii, care demonstau vădit o diferență afectivă, educativă, morală față de adolescentă. Gândurile copilei, în procesul de consiliere, au fost de tip suicidar din cauza presiunilor psihologice exprimate de către membrii familiei și demonstrării clare a neîncrederii în comportamentul ei, lipsa de dorință de a fi auzită privitor la lăuntricul său și atitudinea rece din partea mamei. Gândurile de autovictimizare ar fi salvat-o de aceste chinuri sufletești. Strigătul sufletesc al fetei sub aspect psihologice a fost necesitatea de a fi iubită de către mamă, familie, înțeleasă și măcar un pic susținută în conflictele interioare pe care le percepe ca adolescentă. Acest caz ne demonstrează cu adevărat starea psihologică a unui adolescent care își trăiește de unul singur viața proprie.

Cercetarea rezultatelor chestionarului a scos în evidență și elevii a căror părinți sunt în țară (familii complete), însă elevii au profiluri ce trebuie monitorizate de către pedagogi, psihologi, educatori. Din grupa de risc 44% intervie-

vați au familii complete.

De menționat că depistarea acestor predispoziții este un suport în psihocorecție, prevenție și profilaxie, desigur în complex cu acțiunile pedagogilor, educatorilor, părinților.

În concluzie, devianța comisă de minori are o gamă mare de motive psihosociale, însă cel mai pronunțat este influența mediului familial asupra adoptării psihocomportamentului deviant, deoarece acest motiv generează celelalte motive psihologice. E nevoie de instituirea funcției de psiholog în școală, liceu, colegiu pentru a realiza activitatea de psihocorecție și psihoprofilaxie cu copiii care au tendințe deviante. Conlucrarea mai intensă a societății civile cu organele de drept în depistarea cazurilor de devianță de către adolescenți va determina micșorarea numărului de cazuri. Ajutorarea copiilor a căror familii sunt vulnerabile și a celor a căror părinți sunt plecați în străinătate prin oferirea de asistență psihologică, pedagogică, socială va contribui la o adaptare mai eficientă a copiilor în societate.

Bibliografia

1. A. Бивол, Психокоррекция подростков с суицидальной предрасположенностью, Донецк, 2008.
2. A. Bivol, „Aspecte psihocomportamentale ale adolescenților”. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Științe socioumane, Chișinău, 2008.
3. A. Bivol, „Motivația psihosocială a infracțiunii de furt comisă de minori”. În: Conferința științifică „Cauzele comportamentului deviant în rândurile tinerilor în condițiile actuale din RM, Culegerea „Aspecte psihosociale ale tinerilor delinvenți”, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, 2012, p. 117 - 124.
4. P. Golu, Psihologia copilului, București, 1998.
5. Ю. Антонян, „Личность преступника как объект предупредительного воздействия”. În: Личность преступника и предупреждение преступлений, Сб. научных трудов, М., 1987, с. 90.
6. Ю. Антонян, Психология преступника и расследования преступлений, М., 1996
7. В. Березина, Е. Ермоленко, «Социальный педагог в школе». În: Воспитание школьников, № 2, 1994, с. 2-5.
8. Л.Б. Шейдер, Девиантное поведение у детей и подростков, М., 2005, с. 336.
9. В. Козюля, Применения теста СМОЛ, Москва, 1994.
10. В. Березина, Е. Ермоленко, «Социальный педагог в школе». În: Воспитание школьников, № 2, 1994, с. 2-5.
11. Л.Б. Шейдер, Девиантное поведение у детей и подростков, М., 2005, с. 336.

Radion COJOCARU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Andrei CAZACIOV,

asistent universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

LATURA OBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE PROXENETISM – CONȚINUT ȘI CARACTERIZARE*Rezumat*

Infrațiunea de proxenetism este incriminată la art. 220 C. pen. al Republicii Moldova, normă ce exprimă preocuparea legiuitorului nostru de a preveni această faptă prejudiciabilă prin mijloace juridico-penale. În prezenta lucrare autorii analizează infrațiunea de proxenetism prin prisma laturii obiective a infracțiunii care permite corecta înțelegere a mecanismului de săvârșire a acestei fapte infracționale. Totodată, o problemă prioritară a acestui studiu o constituie corecta delimitare a infracțiunii de proxenetism de traficul de persoane prin prisma laturii obiective a infracțiunii.

Cuvinte-cheie: infrațiune, proxenetism, prostituție, trafic de ființe umane, trafic de copii etc.

Summary

The crime of pimping is incriminated by art. 220 of the Penal Code of the Republic of Moldova, the norm which show that our Legislation is concerned to prevent this prejudicial act by criminal mean. In this paper the authors analyzes the crime of pimping in the light of the objective side of the offense which allows correct understanding of the mechanism of committing this kind of criminal act. However, a major problem of this study is correct delimitation between the crime of pimping with human trafficking through the objective side of the offense.

Keywords: crime, pimping, prostitution, human trafficking, child trafficking, etc.

Introducere. Proxenetismul este indispensabil legat și derivă din noțiunea de „prostituție”. Prostituția ca fenomen juridic reprezintă o activitate ce are, de regulă, un caracter sistematic de oferire a serviciilor sexuale în schimbul procurării mijloacelor de existență. Comerțul cu propriul său corp, cu propria sa viață sexuală, în scopul procurării mijloacelor de existență, și dezertarea din câmpul muncii oneste caracterizează în esență fapta de prostituție.

Legislația penală a R. Moldova nu prevede răspunderea pentru prostituție, întrucât legiuitorul a considerat că o asemenea faptă nu atinge acel nivel de pericolozitate caracteristic faptelor prejudiciabile incriminate ca infracțiuni. Fapta de prostituție este pedepsită, însă pe cale contavențională la art. 89 C. contr., potrivit căruia practicarea prostituției se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore.

Proxenetismul este activitatea orientată spre antrenarea persoanei în practicarea

prostituției, organizarea practicării prostituției și tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană.

De asemenea, proxenetismul reprezintă de departe cea mai periculoasă formă de parazitism social și una din cele mai josnice, mai cinice și mai abjecte manifestări ale conștiinței înapoiate, pervertite. Pericolul social deosebit al acestei fapte constă în împrejurarea că face din practicarea prostituției de către o altă persoană o sursă ilicită de câștig și de procurare a mijloacelor de trai și deci în rolul nefast pe care această faptă îl joacă în favorizarea fenomenului prostituției [1, p. 365].

Legiuitorul a considerat, pe bună dreptate, că proxenetismul provoacă, în același timp, o gravă tulburare în desfășurarea relațiilor de conviețuire socială. Totodată, proxenetismul constituie un fenomen favorabil pentru săvârșirea altor fapte social-periculoase, cum ar fi traficul de ființe umane, traficul de copii etc.

Potrivit textului de lege incriminat la art. 220 alin. (1) C. pen., proxenetismul este definit ca fiind îndemnul sau determinarea la

prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu ale acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda analizei logice și metoda interpretării logice. Totodată, a fost aplicată pe scară largă și metoda empirică, metodă care în prezentul studiu s-a axat pe analiza unor sentințe pronunțate de instanțele judecătorești în materia infracțiunilor de proxenetism și de traficare a persoanelor.

Conținut de bază. Latura obiectivă a proxenetismului se realizează prin forma unei pluralități de acțiuni alternative, care constau în îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană.

Pentru existența componentei de infracțiune este suficientă săvârșirea uneia dintre aceste acțiuni.

Îndemnul reprezintă acțiunea prin care are loc incitarea, trezirea interesului unei persoane pentru ca aceasta să practice prostituția, încurajarea acesteia într-o învingere ezitărilor care o împiedică să practice prostituția (de exemplu, promisiunea unei vieți mai ușoare, fără muncă, cu distracții etc.).

Pentru existența faptei în această modalitate nu este necesar ca influențarea să aibă drept efect luarea hotărârii persoanei de a practica prostituția. Prin urmare, îndemnul nu este condiționat de începerea activității de practicare a prostituției. De asemenea, nu are importanță dacă persoana asupra căreia se realizează incitarea a mai practicat sau nu anterior prostituția.

Îndemnul la prostituție înseamnă mai puțin decât instigarea la aceeași faptă, deoarece nu presupune neapărat determinarea persoanei, adoptarea de către aceasta a hotărârii infracționale sau, eventual, trecerea la executarea unor acte de practicare a prostituției. În consecință, infracțiunea este realizată, în această modalitate de săvârșire, atât în situația în care persoana îndemnată nu a

adoptat hotărârea de a practica prostituția, cât și în situația în care îndemnul s-a adresat unei persoane care luase anterior și independent de activitatea făptuitorului o astfel de hotărâre. Latura obiectivă este cu atât mai mult realizată, cu cât îndemnul la prostituție a fost urmat de determinarea persoanei la săvârșirea faptei [2, p. 231].

Determinarea la prostituție presupune activitatea prin care persoana este influențată să ia hotărârea de a practica prostituția. Acțiunea poate fi realizată prin diferite metode, cum ar fi: oferirea de recompense, convingere, adresare de rugăminți, scutire de datorii etc. În modalitatea analizată infracțiunea de proxenetism se consideră consumată din momentul în care persoana a luat hotărârea de a practica prostituția.

În speță este relevant următorul caz din practica judiciară: S.N., împreună și de comun acord cu P.O., întâlnindu-se cu cunoscuta lor B.V., i-a propus practicarea prostituției în Turcia, promițându-i acordarea ajutorului și suportarea tuturor cheltuielilor de deplasare și obținerea de la aceasta a unui câștig bun [3].

Înlesnirea practicării prostituției este activitatea orientată spre facilitarea sau crearea de condiții pentru practicarea sau continuarea practicării prostituției de către o altă persoană decât făptuitorul. Înlesnirea poate îmbrăca asemenea modalități faptice cum ar fi: punerea la dispoziție a încăperilor pentru practicarea prostituției sau finanțarea unor case de toleranță în acest scop, găsirea potențialilor clienți etc. Infracțiunea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul a realizat unul dintre actele înlesnitoare practicării prostituției. Fapta constituie infracțiune chiar dacă a fost săvârșită pentru o singură dată.

Tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției presupune obținerea de profituri, avantaje materiale de orice fel de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană. Foloasele la care se referă dispoziția incriminatoare prevăzută la art. 220 C. pen. pot fi obținute în orice mod și sub orice titlu. Totodată, se cere ca foloasele necuvenite să provină în mod direct din însăși prac-

ticarea prostituției de către o persoană și ca făptuitorul să cunoască proveniența lor.

Pentru existența faptei în modalitatea vizată este indiferent dacă obținerea foloaselor este echivalentul unor servicii pe care proxenetul le face persoanelor care practică prostituția sau al unei „asistențe” acordate persoanei care practică prostituția. Tragerea de foloase se consideră consumată din momentul în care făptuitorul a obținut măcar pentru o singură dată profituri sau avantaje materiale ca rezultat al practicării prostituției de către o altă persoană.

Este posibil ca făptuitorul să realizeze mai multe dintre acțiunile incriminate la art. 220 C. pen. Atunci când se acționează cu o singură intenție, se va identifica o singură infracțiune, iar atunci când intențiile sunt diferite, activitatea infracțională urmează a fi calificată după regulile concursului de infracțiuni. În acest caz proxenetismul îmbracă forma unei unități legale de infracțiune, și anume, infracțiune unică cu acțiuni alternative.

De asemenea, infracțiunea de proxenetism poate îmbrăca și forma unei unități legale prelungite de infracțiune (infracțiune unică prelungită), caz în care fapta se va consuma din momentul realizării ultimei acțiuni infracționale.

În speță, numita M.N. a fost învinuită de faptul că, în lunile mai-decembrie ale anului 2008, activând în calitate de administrator al unei saune, urmărind scopul de a obține foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, le-a îndemnat pe A.E., V.M., E.D. și E.C. la practicarea prostituției cu mai multe persoane de sex masculin contra sumei de 600 lei pe oră, pentru fiecare, în urma cărui fapt a obținut câte 100 lei pentru o oră de prestare a serviciilor sexuale de la fiecare domnișoară. Tot ea în luna mai a anului 2009, urmărind scopul înlesnirii prostituției de către alte persoane, a telefonat-o pe E.P. și a invitat-o împreună cu prietena sa N.O. în sauna în care activa pentru a presta servicii sexuale clienților contra plată. Ultimele, acceptând invitația, s-au deplasat pe adresa indicată și au prestat clienților acestei saune servicii sexuale contra plată. Procurorul a calificat activitatea infracțională în baza

unui concurs real de infracțiuni: art. 220 alin. (1) și art. 220 alin. (2) lit. c) C. pen. [4].

Este de menționat că până la intrarea în vigoare a Legii pentru completarea și modificarea unor acte legislative nr. 270 din 07.11.2013, la art. 220 alin. (2) lit. c) C. pen. era prevăzută răspunderea penală pentru proxenetismul săvârșit față de două sau mai multe persoane.

Prin sentința pronunțată de către instanța de fond, M.N. a fost achitată, din motiv că faptele menționate nu întrunesc elementele infracțiunii. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel, a fost pronunțată o nouă hotărâre, potrivit căreia: M.N. a fost recunoscută vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute la art. 220 alin. (1) C. pen. În final, CSJ de bună seamă a constatat că faptei săvârșite i s-a dat o încadrare juridică greșită, aceasta urmând a fi calificată în baza art. 220 alin. (2) lit. c) C. pen., fapt pentru care s-a dispus rejudecarea cauzei de către aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată [4].

Cu referință la acest caz, instanțele judecătorești urmau să stabilească dacă intervalul de timp scurs între faptele săvârșite (decembrie 2008-aprilie 2009) și modurile diferite de operare nu au putut altera unitatea infracțională pentru proxenetismul prelungit. În caz contrar, activitatea infracțională vizată urma să fie calificată după regulile concursului omogen de infracțiuni cu calificări identice.

Pentru corecta calificare a proxenetismului este obligatorie delimitarea acestuia de traficul de ființe umane sau de traficul de copii.

Una dintre cerințele prevăzute de textul incriminator al art. 220 C. pen. este ca fapta de proxenetism să nu întrunească elementele traficului de ființe umane. Din această formulare expresă a textului de lege reiese că proxenetismul săvârșit prin constrângere și exploatarea sexuală a victimei se califică fie ca trafic de ființe umane (art. 165 C. pen.), fie ca trafic de copii (art. 206 C. pen.).

Prin urmare, se exclude posibilitatea identificării unui concurs ideal de infracțiuni între fapta incriminată la art. 220 și cea prevăzută la art. 165 sau art. 206 C. pen. Nu este

exclusă însă posibilitatea identificării unui concurs real de infracțiuni între faptele menționate, în situația în care activitatea infracțională inițial întrunește semnele infracțiunii de proxenetism, bazându-se pe o colaborare benevolă între făptuitor și prostituată, iar ulterior, în urma constrângerii și exploatării în prostituție a victimei, fapta se transformă în trafic de ființe umane.

În acest sens sunt valabile recomandările fixate în pct. 151 al Hotărârii Plenumului CSJ a R. Moldova din 22.11.2004, potrivit căruia, delimitând traficul de ființe umane de proxenetism, urmează de avut în vedere următoarele:

– distincția dintre infracțiunea de trafic de persoane în scopul exploatării sexuale ori practicării prostituției, prevăzută la art. 165 și 206 C. pen., și cea de proxenetism, prevăzută la art. 220 C. pen., constă în obiectele juridice generice diferite ale celor două incriminări, respectiv în valorile sociale diferite protejate de legiuitor prin textele incriminatoare: în cazul traficului de persoane aceasta fiind apărarea dreptului la libertatea de voință și acțiune a persoanei, iar în cazul proxenetismului – apărarea bunelor moravuri în relațiile de conviețuire socială și de asigurare licită a mijloacelor de existență;

– în raport cu conținutul dispozițiilor legale menționate în art. 220 C. pen., pe de o parte, și art. 165 și 206 C. pen., pe de altă parte, infracțiunea de trafic de persoane se poate realiza numai prin acte de constrângere ori asimilate acestora;

– în cazul în care o persoană, fără a recurge la mijloace de constrângere, îndeamnă sau înlesnește practicarea prostituției, ori trage foloase de pe urma practicării prostituției, aceasta săvârșește infracțiunea de proxenetism, prevăzută la art. 220 C. pen.;

în situația unor acte de recrutare, transportare, transferare, adăpostire sau primire a unei persoane, prin amenințare, violență, răpire, înșelăciune, abuz de autoritate, de starea de vulnerabilitate sau prin alte forme de constrângere, ori profitând de imposibilitatea altei persoane de a-și exprima voința, sau prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru ob-

ținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării acestei persoane, fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de trafic de persoane, prevăzute la art. 165 și 206 C. pen.;

proxenetismul se poate manifesta separat. El poate să se transforme în trafic de persoane ori să existe în cumul cu ultimul;

în cazul în care acțiunile subiectului încep ca proxenetism, iar ulterior acesta acționează asupra aceleiași persoane prin modalitățile specificate la lit.d) a prezentului punct, se va constata săvârșirea atât a infracțiunii prevăzute la art. 220 C. pen., cât și a infracțiunii prevăzute la art. 165 ori, după caz, la art. 206 C. pen., în concurs real de infracțiuni [5].

În speță, instanța de fond l-a condamnat pe O.B. în baza art. 165 alin. (2) C. pen., care, înțelegându-se în prealabil împreună cu o altă persoană neidentificată, prin înșelăciune și abuz de poziție de vulnerabilitate, sub pretextul angajării la un lucru bine plătit în calitate de dansatoare striptease, le-a propus lui T.S. și L.T. să plece în Turcia. În acest scop O.B. a ajutat-o pe T.S. să-și perfecteze pașaportul, le-a procurat ambelor bilete de avion la ruta Chișinău-Istanbul, iar când T.S. și L.T. au ajuns la locul de destinație, acestea au fost întâlnite de o persoană necunoscută care le-a confiscat pașapoartele, le-a adăpostit într-un apartament și le-a impus să practice prostituția în scopul întoarcerii datoriei [6].

Într-o altă speță, s-a constatat că B.I., D.N. și A.A. au determinat-o pe S.N. să plece în orașul Istanbul, Turcia pentru a practica prostituția. Ulterior, S.N. a fost adăpostită într-un apartament din mun. Chișinău, iar mai apoi a fost transportată la locul de destinație unde a practicat prostituția. După o lună de zile S.N. a revenit în R. Moldova [7].

Acțiunile respective au fost încadrate „...de către instanța de fond în baza art. 220 alin. (1) C. pen., ca proxenetism, exprimat prin determinarea la prostituție și înlesnirea pentru practicarea prostituției”. Colegiul penal al CSJ a concluzionat: „Instanța de fond a recalificat eronat acțiunile lui B.I. din prevederile art. 165 alin. (2) lit. d) în baza art. 220 alin. (1) C. pen. (...). În cazul pro-

xenetismului, prostituata, de regulă, nu este victimă. În această situație între prostituată și proxenet există niște relații benevole. De regulă, persoana care se ocupă cu prostituția își selectează partenerul, ori îl acceptă, pe când victimei traficului nu-i sunt caracteristice aceste particularități. În speța examinată, partea vătămată a fost recrutată (...) apoi adăpostită pe un timp, până i s-au perfectat documentele de identitate și de călătorie, după care transportată în scop de exploatare sexuală comercială, în Turcia, unde a fost primită și exploatată sexual contra plată. Ca urmare, atâta timp cât dispoziția art. 220 C. pen. nu conține acțiunile enumerate în art. 165 alin. (1), săvârșirea acestora constituie infracțiunea de trafic de ființe umane, și nu de proxenetism” [8].

Deși suntem de acord cu anumite constatări făcute de instanța superioară, soluția pronunțată nu s-a bazat pe împrejurări certe din care să rezulte aplicarea în privința victimei a vreuneia dintre metodele traficului de ființe umane prevăzute la art. 165 C. pen. din care să rezulte faptul constrângerii. Instanța a făcut referire doar la acțiunile traficului de ființe umane (recrutarea, transportarea și primirea) fără ca elementul probatoriu să reflecte metodele de constrângere ce au fost aplicate asupra victimei. Fără aceste elemente de constrângere însă, latura obiectivă a traficului de ființe umane nu este întregită.

Mai este de menționat că îndemnul sau determinarea unei persoane minore la practicarea prostituției urmează a fi calificat de fiecare dată ca trafic de copii (art. 206 C. pen), întrucât victima nu are nivelul necesar de dezvoltare psihologic și social care să-i permită să înțeleagă, pe de o parte, caracterul imoral și ilicit al activității de prostituție, iar pe de altă parte, natura unei asemenea activități și efectele pe care le-ar putea produce.

În speță, instanța de fond a constatat că în luna noiembrie a anului 2003, T.T. împreună și prin înțelegere prealabilă cu o persoană neidentificată pe nume „O...”, prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul angajării la lucru în Germania în calitate de vânzătoare, a recrutat-o pe minora S.V., organizându-i transportarea în Turcia, unde

a adăpostit-o în hotelul „B...” din orașul Istanbul și a determinat-o să întrețină relații sexuale contra plată, însușind împreună cu persoana neidentificată sumele de bani plătite de clienți. Tot T.T. în luna decembrie a anului 2003 a recrutat-o cu același scop și pe T.L., organizându-i transportarea ei în Turcia unde, de asemenea, a instalat-o în hotelul „B...” din orașul Istanbul. Ulterior, în luna ianuarie 2004, T.T. din nou a recrutat-o pe S.V. pentru practicarea prostituției, a transportat-o în Turcia și a instalat-o în același hotel, determinând-o să întrețină relații sexuale contra plată, iar dânsa cu persoana neidentificată însușeau sumele de bani plătite de clienți pentru serviciile sexuale.

Instanța de fond a calificat fapta infracțională realizată de T.T. în baza art. 220 alin. (2) lit. a) și în baza art. 220 alin. (1) C. pen. Sentința a fost atacată cu apel de procuror, care a solicitat casarea ei, cu pronunțarea unei noi hotărâri prin care acțiunile inculpații să fie reîncadrate din prevederile art. 220 alin. (1) și 220 alin. (2) C. pen., în cele ale art. 206 alin. (2) lit. a), art. 165 alin. (2) lit. a) b) d), art. 206 alin. (3) lit. a) C. pen. și de inculpata T.T., care a solicitat să-i fie aplicată o pedeapsă neprivativă de libertate. Prin decizia Curții de Apel Chișinău (...) a fost admis apelul procurorului, rejudecată cauza și pronunțată o nouă hotărâre prin care T.T. a fost condamnată în baza art. 165 alin. (2) lit. a), d) C. pen. și în baza art. 206 alin. (2) lit. a) C. pen. Această soluție de calificare a fost păstrată și de către CSJ [9].

Concluzii. Se poate observa că în accepțiunea CSJ, la baza delimitării infracțiunii de proxenetism de traficul de ființe umane stă elementul de constrângere caracteristic celui din urmă fenomen infracțional. Acest element reiese din două semne inerente traficului de ființe umane: metoda de comitere a faptei și scopul exploatarei sexuale comerciale sau exploatarei în prostituție.

În dispoziția art. 165 C. pen. sunt prevăzute următoarele metode de traficare, a căror utilizare prezumă actul de constrângere exercitat asupra victimei: amenințarea cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănăta-

tea persoanei; răpirea; confiscarea documentelor; servitutea în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil; amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atât fizice, cât și juridice; înșelăciunea; abuzul de poziție de vulnerabilitate sau abuzul de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane.

Prin urmare, fapta va fi calificată ca trafic de ființe umane dacă îndemnul sau determinarea la practicarea prostituției a fost realizat prin una dintre metodele prevăzute la art. 165 C. pen. și se comite în vederea recrutării, transportării, adăpostirii, primirii ori transferării victimei în scop de exploatare în prostituție.

De pe aceleași poziții urmează a fi delimitat traficul de ființe umane de proxenetismul săvârșit prin tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției. Atunci când făptuitorul a traficant victima, iar ulterior obține foloase materiale de pe urma exploatării în prostituție a acesteia, fapta va cădea sub incidența normelor referitoare la traficul de ființe umane, respectiv traficul de copii.

Referințe bibliografice

1. V. Dongoroz, I. Fiodor, S. Kahane etc., Explicații teoretice ale Codului penal român, ediția a II-a, vol. IV, București, Ed. All Beck, 2003.
2. O. Loghin, A. Filipaș, Drept penal român. Partea specială, Ed. Casa de Editură și Presă „Șansa” – S.R.L., București, 1992.
3. Decizia CSJ a R. Moldova din 16 iunie 2009 nr. 1ra-573/09.
4. Decizia CSJ a R. Moldova din 20 iulie 2010 nr. 1ra-688/2010.
5. Buletinul CSJ a R. Moldova, nr. 8, 2005.
6. Sentința a fost atacată cu apel în interesele inculpatei, prin care s-a solicitat casarea acesteia și pronunțarea unei noi hotărâri, prin care acțiunile ei să fie reîncadrate din prevederile art. 165 alin. (2) C. pen. în cele ale art. 220 alin. (1) C. pen. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13 decembrie 2006, a

fost admis apelul în interesele inculpatei, casată sentința și pronunțată o nouă hotărâre, potrivit căreia O.B. a fost recunoscută vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 220 alin. (1) C. pen. Nefiind de acord cu hotărârea instanței de apel, procurorul a declarat recurs ordinar, în care a solicitat casarea acesteia și menținerea sentinței instanței de fond, motivând că în cauză sunt suficiente probe care dovedesc vinovăția lui O.B. de comiterea infracțiunii prevăzute la art. 165 alin. (2) C. pen. La 15 mai 2007, Colegiul penal al CSJ a admis apelul declarat de procuror, a casat decizia instanței de apel, menținând sentința instanței de fond. Plenul CSJ a concluzionat: (...) victima traficului de ființe umane este constrânsă să acționeze împotriva dorinței sale, prin aplicarea diverselor tipuri de constrângere sau înșelăciune. Acest fapt este valabil și în cazul în care victima își dă consimțământul de a se implica în prostituție în timp ce este conștientă de natura lucrului care va fi prestat ori dânsa putea să fie eronat informată (înșelată, constrânsă etc.) în ce privește condițiile în care va lucra (...). Tot ea a urmărit ca părțile vătămate să fie preluate de către cetățeanul neidentificat la aeroportul din Istanbul, care le-a luat pașapoartele și a dirijat exploatarea sexuală comercială a acestora. Instanțele de fond și de recurs au ajuns corect la concluzia de vinovăție a lui O.B., calificând just acțiunile acesteia în baza art. 165 alin. (2) lit. b), d) C. pen., ca trafic de ființe umane, adică recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea în scopul exploatării sexuale comerciale, săvârșite prin înșelăciune, abuz de poziție de vulnerabilitate asupra a două persoane, acțiuni săvârșite de două persoane. A se vedea Decizia CSJ a R. Moldova din 23 noiembrie 2009 nr. 1ra-399/09.

7. Decizia CSJ a R. Moldova din 21 mai 2013 nr. 1ra-181/13.
8. Decizia CSJ a R. Moldova din 21 mai 2013 nr. 1ra-181/13.
9. Decizia CSJ a R. Moldova din 21 mai 2010 nr. 4-1 re-703/10.

Gheorghe GLADCHI,
 doctor habilitat în drept, profesor universitar,
 Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

CONCEPTUL LATURII SUBIECTIVE A INFRAȚIUNII ÎN DREPTUL PENAL

Rezumat

Studiul cuprinde analiza bazelor teoriei generale a laturii subiective a infracțiunii, concretizează definiția noțiunii laturii subiective a infracțiunii, elucidează conținutul și importanța juridică penală a semnelor acesteia. Valoarea juridică a semnelor laturii subiective (vinovăția, motivul, scopul și emoțiile) este abordată prin prisma problemei temeiului subiectiv al răspunderii penale. Vinovăția este analizată ca condiție absolut necesară a răspunderii penale și ca un principiu al dreptului penal. Este precizat conținutul conceptului vinovăției penale, sunt elucidate formele, trăsăturile, importanța juridică, precum și unele particularități privind stabilirea acesteia.

Cuvinte-cheie: componența infracțiunii; latura subiectivă a infracțiunii; semnele laturii subiective a infracțiunii; vinovăția; motivul infracțiunii; scopul infracțiunii; emoțiile; principiul vinovăției; temeiul subiectiv al răspunderii penale; temeiul obiectiv al răspunderii penale.

Summary

The study includes analysis of the ground of the general theory present in the subjective aspect of the offense, materializes the definition of notion of the offense on the subjective aspect, and elucidates the content and criminal legal importance of the signs of subjective aspect of the offense. Legal value of mens rea, motive, purpose and emotions of subjective aspect is approached through the subjective ground of criminal liability issue. Guilt is regarded as an absolutely necessary condition of criminal liability, as well as a principle of criminal law. The study also stated the content regarding the concept of criminal guilt, cleared up its forms, features, legal weight and some peculiarities concerning its establishment.

Key words: components of the offense; subjective aspect of the offense; signs of subjective aspect of the offense; mens rea; motive of the offense; purpose of the offense; emotions; guilt principle; subjective basis for criminal liability; objective basis for criminal liability.

Comportamentul uman, inclusiv cel infracțional, reprezintă o unitate psihofizică a elementelor obiective și subiective. Orice infracțiune săvârșită se caracterizează sub două aspecte: 1) aspectul obiectiv (latura externă sau fizică) și 2) aspectul subiectiv (latura internă sau psihologică). Între aceste două laturi ale infracțiunii există o legătură indisolubilă și interdependentă. Fapta conștientizată a persoanei întotdeauna este îndreptată, dirijată de procesele psihice (conștiința și voința) ale acesteia. Astfel, latura subiectivă generează, îndreaptă și dirijează latura obiectivă a infracțiunii. Totodată, latura obiectivă a infracțiunii reprezintă conținutul material al laturii subiective a infracțiunii. În orice infracțiune aceste două laturi au o importanță de sine stătătoare. De aceea, orice faptă infracțională este analizată atât prin prisma trăsăturilor laturii externe, cât și laturii interne ale acesteia. Supraaprecierea unei laturi a infracțiunii din contul alteia, are urmări negative, fiind încălcată legalitatea. Fiecare din aceste trăsături (semne), inclusiv trăsăturile

laturii subiective, trebuie examinate amănunțit, complet în cazul aplicării normei legale de către autoritatea competentă, pentru ca semnele faptei prejudiciabile săvârșite să corespundă exact semnelor componenței infracțiunii, prevăzute de norma juridică penală. În această ordine de idei, latura subiectivă cuprinde cele mai subtile semne din componența infracțiunii, fără a căror cunoaștere temeinică, sub toate aspectele, nu poate fi concepută o stabilire științifică a răspunderii penale în nici o cauză concretă și, drept urmare, nici realizarea scopului general al activității organelor judiciare, acela de apărare, împotriva infracțiunilor, a ordinii de drept.

În același timp, în practica judiciară există cazuri de condamnare pentru pricinuirea urmărilor prejudiciabile fără vinovăție, sunt destul de frecvente situațiile de calificare incorectă a faptei din cauza determinării eronate a formei vinovăției sau a evaluării injuste a motivelor și scopului infracțiunii, precum și de stabilire a pedepsei, care nu corespunde gradului de vinovăție a făptuitorului.

Rata unor astfel de erori ajunge până la 40-50 la sută din numărul total de erori judiciare. Aceste erori pot fi generate de diverse cauze cum ar fi: 1) procesul de stabilire și demonstrare a semnelor laturii subiective a infracțiunii, de regulă, este mai complicat decât determinarea circumstanțelor obiective ale săvârșirii infracțiunii; 2) descrierea legislativă a multor infracțiuni nu conține distinct semnele laturii subiective, ceea ce nu contribuie la înțelegerea univocă și unitară a laturii psihologice a tipului dat de infracțiune de către ofițerii de urmărire penală, procurori sau judecători; 3) unii reprezentanți ai organelor de drept subapreciază importanța semnelor subiective; 4) în practica judiciară frecvent sunt admise interpretării libere, care nu corespund descrierii legale a laturii subiective, vinovăției, scopurilor sau motivelor [1, p.4].

Aceste și alte cauze care generează erorile judiciare determinate de evaluarea incorectă a semnelor laturii subiective a infracțiunii, îngreuiază esențial aplicarea uniformă a legii penale și subminează atitudinea respectuoasă față de sentința judiciară. Valoarea practică deosebită și complexitatea problemelor teoretice ale laturii subiective a infracțiunii servesc drept imbold al cercetărilor științifice care cuprind diferitele aspecte ale acesteia. Prin urmare, sunt importante și necesare atât studiile științifice fundamentale în domeniul teoriei generale a laturii subiective și anumitor semne ale ei, cât și cercetarea aprofundată a aspectelor practice ale acesteia cum ar fi influența anumitor semne ale laturii subiective la calificarea infracțiunilor sau aplicarea pedepselor penale.

În știința dreptului penal, prin latura subiectivă a infracțiunii se subînțelege activitatea psihică a persoanei, legată nemijlocit de săvârșirea faptei infracționale. Latura subiectivă reprezintă prin sine esența internă a infracțiunii și constă într-o anumită atitudine psihică, alcătuită din elemente intelective, volitive și afective, care determină și însoțesc actul fizic de executare.

Prin urmare, latura subiectivă cuprinde acele elemente de natură spirituală din conținutul infracțiunii care leagă fapta materială

de autorul ei, de subiectul care a săvârșit-o. Fără această legătură, fapta respectivă, oricât ar fi de periculoasă pentru societate prin natura ei, nu poate să îmbrace haina juridică de infracțiune [2, p.25]. Orice infracțiune se înfățișează, așadar, ca având un substrat psihic interior (moral) cuprinzând toate procesele psihice care formează legătura subiectivă dintre faptă și autor; formele fundamentale ale acestei legături psihice sunt intenția și culpa [3, p.20].

Spre deosebire de latura obiectivă a infracțiunii, care se materializează într-un act exterior de execuție, latura subiectivă exprimă momentul subiectiv, poziția psihică a subiectului infracțiunii în raport cu activitatea materială desfășurată de el.

Așadar, latura subiectivă a infracțiunii este un element al componenței infracțiunii și reprezintă prin sine procesele psihice ce se desfășoară în conștiința și voința persoanei care săvârșește infracțiunea, se caracterizează printr-o formă concretă a vinovăției, motiv (mobil), scop și emoții. Unii autori nu include în conținutul laturii subiective emoțiile, considerând că acestea nu au o importanță juridică penală esențială [1, p.11; 4, p.118; 5, p.141 etc.]. Potrivit altor autori, latura subiectivă a infracțiunii este identică cu vinovăția care cuprinde motivul și scopul infracțiunii [6, p.30; 7, p.41,42,59; 8, p.9-10]. În opinia noastră, identificarea vinovăției cu latura subiectivă a infracțiunii nu corespunde definiției legislative a vinovăției. Astfel, conform art.6 Cod penal al Republicii Moldova, persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție, care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală. Deci, legea definește vinovăția ca noțiune generică a intenției și imprudenței și nu cuprinde alte elemente psihice în conceptul vinovăției. Atribuirea motivului, scopului și emoțiilor la conținutul vinovăției, fără suficiente temeuri, extinde limitele definiției legale a vinovăției și formelor acesteia (intenției și imprudenței).

Noțiunea de latură subiectivă nu este definită în legislația penală în vigoare. Legiu-

itorul elucidează conținutul acesteia folosind astfel de noțiuni cum sunt vinovăția, motivul, scopul. Fiecare din aceste noțiuni caracterizează conținutul psihic al infracțiunii prin prisma diferitelor aspecte. Vinovăția, motivul și scopul, în ansamblu, descriu procesele interne, care se desfășoară în psihicul persoanei și reflectă legătura conștiinței și voinței acesteia cu fapta prejudiciabilă săvârșită.

Semnele laturii subiective a infracțiunii (vinovăția, motivul, scopul și emoțiile) diferă după importanța juridică penală a acestora. Vinovăția, exprimată prin intenție sau imprudență, este semnul principal al laturii subiective, fiind obligatoriu pentru toate componentele infracțiunilor. Dacă lipsește vinovăția, atunci lipsește și răspunderea penală. Motivul (mobilul), scopul și emoțiile sunt semne facultative ale componenței infracțiunii și urmează a fi stabilite doar în cazul, în care legiuitorul le indică în componența concretă a infracțiunii. În restul cazurilor acestea pot influența asupra calificării faptei sau pot fi luate în considerație la individualizarea pedepsei ca circumstanță, care atenuează ori agravează răspunderea penală. Emoțiile, adică trăirile persoanei sunt, de asemenea, un semn facultativ al laturii subiective. Ca semn obligatoriu, emoțiile rar sunt indicate în normele legii, dar prezența acestora poate influența asupra calificării sau aplicării pedepsei.

Semnele laturii subiective constituie temeiul subiectiv al răspunderii penale, care este tot atât de obligatoriu ca și temeiul obiectiv – acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă. Ignorarea semnelor laturii subiective a infracțiunii poate determina incriminarea obiectivă, adică tragerea la răspundere penală pentru cauzarea de prejudicii fără vinovăție. Cauzarea daunelor nu poate fi recunoscută ca infracțiune, dacă lipsește vinovăția persoanei care a pricinuit prejudiciul dat. În Codul penal al Republicii Moldova, legiuitorul stabilește vinovăția drept o condiție absolut necesară (indispensabilă) a răspunderii penale și ca un principiu al dreptului penal (art.6 Cod penal) [9, p.122].

Legislația Republicii Moldova, doctri-

na penală și practica judiciară promovează consecvent principiul incriminării subiective. Potrivit legii penale, pentru ca o persoană să fie declarată vinovată, nu este suficient a stabili dacă această persoană a săvârșit fapta prejudiciabilă examinată de instanța de judecată. Dreptul penal nu recunoaște așa-zisa incriminare obiectivă, adică incriminarea răspunderii numai pentru fapta săvârșită de persoana respectivă. Legislația penală cere, iar instanța de judecată e obligată să traducă în viață, în mod consecvent, principiul potrivit căruia la constatarea vinovăției unei persoane să se stabilească dacă aceasta din urmă a săvârșit o faptă prejudiciabilă, prevăzută de legea penală din intenție sau imprudență, adică să se precizeze, în acțiunile ei, o anumită componentă de infracțiune. Vinovăția persoanei o constituie intenția sau imprudența acesteia, exprimată în săvârșirea infracțiunii. O astfel de definiție a noțiunii de vinovăție este unică atât pentru dreptul penal material, cât și pentru dreptul procesual penal [6, p.31].

În această ordine de idei, profesorul Alexandru Boroș afirmă că pentru ca fapta să constituie infracțiune, să atragă aplicarea unei pedepse, nu este suficient ca ea să aparțină material făptuitorului, ci trebuie să fie imputabilă acestuia. Când fapta nu este comisă cu vinovăție, ea nu este imputabilă celui care a săvârșit-o, nu i se poate reține în sarcină [10, p. 107].

Latura subiectivă a infracțiunii are o importanță juridică deosebită.

1. Fiind un element al componenței infracțiunii, latura subiectivă este parte a temeiului răspunderii penale și prin urmare, delimitează comportamentul infracțional de acel non-infracțional. Astfel, nu poate fi recunoscută ca infracțiune cauzarea fără vinovăție a anumitor urmări prejudiciabile, sau săvârșirea din imprudență a unei fapte, care conform legii poate fi sancționată doar în cazul când aceasta este comisă cu intenție, precum și săvârșirea faptei în lipsa scopului stipulat în lege ori din alte motive, decât acelea prevăzute de lege. De exemplu, lipsa scopului slăbirii bazei economice și a capacită-

ții de apărare a Republicii Moldova exclude diversiunea, iar în lipsa interesului material ori a altor interese personale, lipsește componența infracțiunii de abuz de putere sau abuz de serviciu.

2. Stabilirea exactă a semnelor laturii subiective a infracțiunii, este o condiție necesară pentru calificarea corectă a faptei prejudiciabile săvârșite. În hotărârile explicative ale Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale, instanțele judecătorești sunt obligate să analizeze minuțios și să țină cont de toate semnele laturii subiective a infracțiunii. Importanța acestor hotărâri sporește în condițiile în care studiile efectuate constată că peste 30 la sută din sentințele anulate sau modificate, au fost provocate de erorile comise la identificarea semnelor laturii subiective a infracțiunii [11, p.294].

3. După latura subiectivă a infracțiunii, sunt delimitate componentele infracțiunilor asemănătoare după obiect și latura obiectivă. Astfel, după forma vinovăției se deosebește omorul de lipsirea de viață din imprudență; după prezența sau lipsa scopului de a intimida populația ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, actul terorist se deosebește de atentatele asupra persoanei sau asupra patrimoniului; după scop se deosebește distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor de diversiune prin acțiuni îndreptate spre distrugerea și deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești.

4. Conținutul laturii subiective determină semnificativ gradul de pericol social atât al faptei comise, cât și al subiectului infracțiunii și ca urmare, influențează asupra individualizării pedepsei. De exemplu, pregătirea minuțioasă din timp a infracțiunii, chibzuirea migăloasă a detaliilor comiterii acesteia, de regulă, mărturisesc despre un

grad de pericol social mai sporit al vinovatului comparativ cu persoana, care a săvârșit infracțiunea pe neașteptate, sub influența anumitor emoții sau a unei situații apărute surprinzător. De aceea, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova în hotărârile “Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor – art.145-148 CP al Republicii Moldova ” din 24.12.2012, “Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale” din 11.11.2013, “Privind sentința judecătorească” din 19.06.2006, etc. subliniază necesitatea unei examinări minuțioase a conținutului și direcției intenției, motivelor și scopurilor infracțiunii, a delimitării infracțiunilor, săvârșite cu intenție și din imprudență.

Așa dar, determinarea corectă a laturii subiective a infracțiunii are o importanță juridică semnificativă atât pentru calificare, cât și pentru individualizarea pedepsei, fiind, de asemenea, o condiție necesară pentru respectarea principiilor dreptului penal cum sunt principiile legalității, umanismului, democratismului, vinovăției.

În literatura de specialitate, de regulă, vinovăția este definită ca atitudine psihică a persoanei față de fapta infracțională săvârșită și urmările acesteia, exprimată prin intenție sau imprudență. Unii autori completează această definiție, precizând că în atitudinea psihică a făptuitorului se manifestă orientarea antisocială, asocială sau insuficient de pronunțată a acestuia în raport cu valorile sociale principale [1, p.26; 12, p.47; 13, p.183 etc.].

Vinovăția care poate îmbrăca forma intenției sau imprudenței, constituie un semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii, care relevă poziția negativă a persoanei care a săvârșit fapta față de valorile sociale ocrotite de lege, ceea ce face necesară aplicarea unei pedepse penale în vederea corijării sale. Așadar, nu este suficient să se constate săvârșirea unei fapte ce prezintă pericol social, ci pentru ca acea faptă să constituie infracțiune trebuie să se dovedească că făptuitorul a avut reprezentarea acțiunii și urmărilor ei, pre-

cum și o anumită atitudine a voinței față de acestea. În dreptul penal răspunderea penală se întemeiază în egală măsură pe fapta și pe vinovăția făptuitorului. Lipsa unuia din aceste aspecte duce la inexistența infracțiunii și deci a răspunderii penale [14, p.214]. Potrivit alin.(2), art.51 CP al Republicii Moldova răspunderii penale este supusă numai persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzută de legea penală.

Vinovăția persoanei întotdeauna se manifestă prin săvârșirea de anumite acțiuni (inacțiuni) prejudiciabile. Elementele obiective ale infracțiunii constituind o unitate cu elementele subiective ale acesteia. Acesta înseamnă că elementele subiective se manifestă (sunt exteriorizate) prin elementele obiective, iar elementele obiective, la rândul lor, sunt o manifestare a elementelor subiective [15, p.31]. Vinovăția fiind o trăsătură esențială a infracțiunii, un semn indispensabil al componenței infracțiunii, este, prin urmare, o parte componentă necesară a faptului juridic care generează răspunderea penală. Așadar, vinovăția este o condiție necesară a răspunderii penale în cadrul componenței de infracțiune, fiindcă absența acesteia din componența de infracțiune exclude și existența infracțiunii care este singurul temei al răspunderii penale.

În literatura de specialitate vinovăția este analizată sub mai multe aspecte care elucidează anumite părți ale acestui concept: 1) aspectul psihologic cuprinde cercetarea proceselor care obiectiv se desfășoară în psihicul uman; atitudinea psihică reală a persoanei în raport cu realitatea obiectivă. În dezvăluirea esenței vinovăției, juriștii folosesc noțiunile psihologice ale intenției și imprudenței cum sunt elementele intelectual și volitiv, conștiința, prevederea urmărilor, etc.; 2) aspectul juridic penal stabilește că noțiunile psihologice ale intenției și imprudenței sunt folosite doar privitor la infracțiuni. Fiind prevăzută de legea penală, vinovăția este un semn al laturii subiective a infracțiunii, obligatoriu pentru orice componență a infracțiunii, exprimată prin intenție și imprudență; 3) aspectul real precizează că vinovăția nu este o

noțiune abstractă, dar există real la săvârșirea unei infracțiuni concrete. Persoana nu este recunoscută vinovată în general, dar este recunoscută vinovată în săvârșirea unei infracțiuni concrete; 4) aspectul social dezvăluie esența socială a vinovăției care constă în atitudinea psihică negativă sau sfidătoare sau insuficient de atentă față de valorile sociale principale ocrotite de legea penală, exprimată în fapta infracțională concretă.

Prin urmare, vinovăția există obiectiv și urmează a fi determinată de instanța de judecată. Vinovăția este concretă și există doar în raport cu o faptă prejudiciabilă concretă. Vinovăția denotă prezența orientărilor sociale negative sau insuficient de pronunțate ale subiectului infracțiunii față de valorile sociale principale protejate de legea penală.

Înainte de a proceda la stabilirea vinovăției și a formei sub care se manifestă, trebuie să se constate că făptuitorul a acționat liber și în cunoștință de cauză, că a fost responsabil și a avut libertatea de hotărâre și acțiune, ca premise a vinovăției, în lipsa cărora vinovăția nefiind posibilă. Astfel, răspunderea persoanei pentru comportamentul său nu este determinată doar de prejudicierea sau punerea în pericol prin această acțiune (inacțiune) a intereselor sociale ocrotite de lege, dar și de faptul că această acțiune (inacțiune) a trecut mai întâi prin conștiința și voința făptuitorului, a fost raportată de către acesta la deferitele aspecte ale realității obiective și reprezintă o manifestare a intențiilor subiective, a dorinței și intereselor acestuia.

Fapta infracțională săvârșită de făptuitor este o manifestare de conștiință și voință a acestuia. De aceea, în conținutul vinovăției se constată deci, existența a doi factori psihici, care rezultă explicit sau implicit din definițiile cuprinse în art.17-18 CP al Republicii Moldova. Aceștia sunt: factorul intelectual sau actul de conștiință și factorul volitiv sau actul de voință.

Conștiința și gândirea constituie elementul intelectual al atitudinii psihice a persoanei față de faptă și urmările acesteia. Elementul intelectual constă în conștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei și

prevederea urmărilor prejudiciabile (pentru componentele materiale); în conștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei (pentru componentele formale). În această ordine de idei, profesorul universitar român Costică Bulai menționează că factorul intelectual (conștiința) presupune reprezentarea deplină a conținutului, sensului și consecințelor urmărite sau acceptate prin săvârșirea faptei penale, precum și prevederea întregii desfășurări cauzale a acesteia [16, p.157].

Elementul volitiv este partea pragmatică a conștiinței, dirijează comportamentul uman. Voința este mobilizarea posibilităților fizice și psihice ale persoanei în luarea deciziei și executarea acesteia. Elementul volitiv este atitudinea subiectului față de fapta prejudiciabilă și urmările acesteia exprimate prin dorință, admitere în mod conștient, ușurință, nepăsare, neglijență față de urmări.

Elementul intelectual determină conținutul intenției, iar elementul volitiv – direcția acesteia. Conștiința și voința ca componente ale psihicului uman, interacționează între ele, iar raportul acestora variază la săvârșirea unor sau altor infracțiuni.

În funcție de raportul (îmbinările) elementelor intelectual și volitiv la săvârșirea infracțiunilor distingem două forme ale vinovăției: intenția și imprudența. Intenția, la rândul său, are două modalități – intenția directă și intenția indirectă. Imprudența, de asemenea, are două modalități – încrederea exagerată și neglijența.

Legea penală în vigoare prevede definiții mai ample ale intenției și imprudenței, comparativ cu codul penal precedent. Fiecare formă a vinovăției este reglementată în articole aparte: noțiunea intenției este consacrată în articolul 17, iar noțiunea imprudenței – în articolul 18 din Codul penal al Republicii Moldova. Astfel, legislația penală a Republicii Moldova a avansat semnificativ în direcția perfecționării instituției vinovăției și chiar dacă în textul legii nu sunt indicate direct modalitățile intenției și imprudenței, în doctrina dreptului penal constatăm nu doar consolidarea temeinică a denumirilor acestora (intenție directă și indirectă; încre-

dere exagerată și neglijență), dar și cercetarea detaliată a elementelor intelectual și volitiv ale formelor vinovăției. În acest context, unii cercetători autohtoni propun modificarea legii penale în vigoare în vederea reglementării separate a fiecărei modalități a intenției și a imprudenței [17, p.520].

Formele vinovăției sunt indicate expres de către legiuitor în dispozițiile normelor din partea specială a Codului penal sau pot fi deduse în urma analizei conținutului normei penale. Astfel, dacă în norma legală este prevăzut scopul infracțiunii, atunci aceasta poate fi comisă numai cu intenție directă. Un șir de trăsături cuprinse în norma legală cum sunt „cu deosebită cruzime”, „cu bună-știință”, „prin comportare plină de cruzime”, „din interes material”, „ilegalitatea acțiunilor”, etc. mărturisesc despre comiterea infracțiunii cu intenție.

Importanța juridică a formelor vinovăției constă în următoarele: 1) stabilesc gradul prejudiciabil al faptei și asigură delimitarea faptelor infracționale de faptele non-infracționale. De exemplu, latura subiectivă a determinării la sinucidere (art.150 CP) se exprimă în vinovăție sub formă de intenție. Determinarea la sinucidere din imprudență nu atrage răspunderea penală; 2) determină calificarea faptelor infracționale în cazurile, când legiuitorul individualizează răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite după formele vinovăției. Determinând calificarea, forma vinovăției permite, totodată, delimitarea clară a componentelor infracțiunilor asemănătoare după obiect și latura obiectivă; 3) influențează asupra individualizării pedepselor penale; 4) sunt luate în considerație de instanța de judecată la stabilirea tipului de penitenciar în cazul executării pedepsei închisorii. Astfel, persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență pot să execute pedeapsa în penitenciar de tip deschis (alin.(2), art.72 CP); 5) servesc drept criteriu, în îmbinare cu caracterul și gradul prejudiciabil al faptei, pentru clasificarea legislativă a infracțiunilor. Potrivit art.16 CP infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave se consideră numai

infracțiunile săvârșite cu intenție; 6) trebuie avute în vedere la recunoașterea recidivei infracționale (art.34 CP); 7) influențează la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen (art.91 CP).

În concluzie, instituția vinovăției din Codul penal al Republicii Moldova a fost cuprinsă de modificări importante de ordin calitativ și cantitativ: 1) pentru prima dată în legislația penală națională, vinovăția este definită prin prisma formelor acesteia ca noțiune generală pentru intenție și imprudență; 2) prevederile articolelor 17 și 18 din Codul penal al Republicii Moldova nu doar precizează definițiile intenției și imprudenței, dar și scot în evidență modalitățile acestora (intenția directă și indirectă, încrederea exagerată și neglijența); 3) pentru prima dată în textul legii penale în vigoare sunt reglementate fapta săvârșită fără vinovăție (cazul fortuit) și infracțiunea săvârșită cu două forme de vinovăție (articolele 20 și 19 Cod penal al Republicii Moldova).

Bibliografie

1. Parog A. I. Субъективная сторона и квалификация преступлений. Москва, ООО «Профобразование», 2001, - 134 с.
2. Mircea I., Vinovăția în dreptul penal român, București, Lumina Lex, 1998, - 191 p.
3. Antoniu G., Vinovăția penală. Ed. a II-a, București, Editura Academiei Române, 2002, - 382 p.
4. Borodac A., Bujor V., Brânză S., Carпов T., Florea C., ș. a., Drept penal. Partea generală, Chișinău, Știința, 1994, - 381 p.
5. Păvăleanu V., Drept penal general. Conform noului Cod penal, București, Universul Juridic, 2012, - 503 p.
6. Florea C., Vinovăția și pedeapsa penală, Chișinău, Cartea Moldovenească, 1987, - 67 p.
7. Дагель П. С., Котов Д. П., Субъективная сторона преступления и ее установление. Воронеж, 1974, - 165 с.
8. Ворошилин В. В., Кригер Г.А., Субъективная сторона преступления. Учебное пособие, Москва, Изд-во МГУ, 1987, - 207 с.
9. Gladchi Gh., Greu C., Vinovăția și răspunderea penală. În materialele Conferinței internaționale științifico-practice "Probleme actuale ale legislației naționale în contextual procesului integrat european", Chișinău, Universitatea de Studii Europene din Moldova, 15 decembrie 2007, Chișinău, CEP USM, 2008, p.122-126.
10. Boroi A., Drept penal. Partea generală, București, Editura C.H.Beck, 2006, - 372 p.
11. Курс уголовного права. Общая часть. Том 1. Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. Москва, ЗЕРЦАЛО, 1999, - 530 с.
12. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Общая часть. Под общей ред. Ю. И. Скуратова, В. М. Лебедева. Москва, Изд. группа ИНФРА.М-НОРМА, 1996, - 806 с.
13. Уголовное право. Общая часть. Отв. ред. И. Я. Козаченко и З. А. Незнамова. Москва, Изд. группа ИНФРА.М-НОРМА, 1998, - 470 с.
14. Zolyneak M., Drept penal. Partea generală, II, Iași, Editura Fundației "Chema-rea", 1993, - 653 p.
15. Gladchi Gh., Principiul vinovăției în dreptul penal. În Analele științifice ale Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova. Științe socioumanistice. Ed. a IX-a, Chișinău, 2009, p. 29-32.
16. Bulai C., Manual de drept penal. Partea generală, București, Ed. ALL, 1997, - 392 p.
17. Ulianoschi X., Conceptul infracțiunii militare în dreptul penal, Chișinău, ULIM, 2009, - 553p.

Александр ГУСЕНЦОВ,

кандидат медицинских наук, старший преподаватель

кафедры криминалистики Академии Министерства внутренних дел Республики Беларусь

СПОСОБ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРИЗНАКОВ РИКОШЕТА ПУЛИ ПУТЕМ СРАВНЕНИЯ ХАРАКТЕРИСТИК ВХОДНЫХ ОГНЕСТРЕЛЬНЫХ ПОВРЕЖДЕНИЙ, ОБРАЗОВАВШИХСЯ ПРИ ВЫСТРЕЛЕ ИЗ 9-ММ ПИСТОЛЕТА МАКАРОВА, С РАСЧЕТНЫМИ ЗНАЧЕНИЯМИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ОГНЕСТРЕЛЬНЫХ ПОВРЕЖДЕНИЙ, ОБРАЗОВАВШИХСЯ В РЕЗУЛЬТАТЕ РИКОШЕТА

Резюме

На основании комплексного исследования результатов проведенного лабораторного эксперимента автором разработан научно обоснованный способ определения признаков рикошета пули путем сравнения характеристик входных огнестрельных повреждений, образовавшихся при выстреле из 9-мм пистолета Макарова, с расчетными значениями экспериментальных огнестрельных повреждений, образовавшихся в результате рикошета.

Ключевые слова: огнестрельное повреждение, пуля, рикошет.

Summary

Based on the results of a comprehensive study conducted by the author of the laboratory experiment scientifically sound way to determine whether there is a ricochet bullet by comparing the characteristics of input gunshot injuries, formed when fired from a 9-mm Makarov pistol with estimated values of the experimental gunshot injuries, resulting from ricochet.

Keywords: fire damage, bullet ricochet.

Актуальность темы и состояние ее исследования. К настоящему времени судебно-медицинская наука и практика достигли значительных успехов в изучении морфологии огнестрельной травмы, однако, особенности огнестрельных повреждений, образовавшихся в результате рикошета пули, и закономерности их возникновения, практически не изучены. Изменение первоначальной траектории и скорости полета пули, возникающие после рикошета [5, с. 7], приводит к формированию необычной морфологической картины [1; 9; 10; 12], что существенно осложняют судебно-медицинскую трактовку характера образовавшихся огнестрельных повреждений и решение других специальных вопросов, и в конечном итоге может привести к ошибочной юридической оценке действий стрелявшего.

Цель исследования – разработка научно обоснованного способа определения признаков рикошета пули во входных огнестрельных повреждениях, образовавшихся при выстреле из 9-мм пистолета Макарова путем изучения совокупности их характеристик.

Материал и методы. Для достижения

поставленной цели использовались результаты лабораторного эксперимента, проведенного автором в 2007-2012 гг. на базе Государственного экспертно-криминалистического центра МВД Республики Беларусь [3; 7-8]: в общей сложности произведено 350 выстрелов, из которых зачетными, т.е. сопровождавшимися рикошетом от экспериментальной преграды и завершившимися формированием огнестрельного повреждения экспериментальной мишени, признаны 330.

Выстрелы производились по 4 видам экспериментальных преград, наиболее часто встречающихся в объектах окружающего мира (зданиях, сооружениях, транспортных средствах и т.п.): кирпич глиняный обыкновенный марки 100 (далее – «Кирпич»), пенобетон марки D600 класса B2,5 (далее – «Бетон 1»), бетон марки M350 класса B25 (далее – «Бетон 2»), сталь марки Ст45 (далее – «Металл»). Объектами попадания пули после рикошета являлись как небиологические мишени (фрагменты бязи размерами 50x50 см, широко используемой для пошива предметов одежды; далее – «Мишень»), так и биологические мишени (кожно-мышечные ло-

скуты, изъятые с ампутированных нижних конечностей человека; далее – «Лоскут»). Использование в качестве мишеней указанных объектов, их параметры соответствуют методикам, применяемым в судебно-медицинской науке [2, с. 7-8; 5; 10].

В ходе проведения эксперимента установлено, что при выстрелах по «Бетону 1» рикошет пули возникает только при значении угла встречи пули с преградой 100, а при его больших значениях происходит разрушение повреждение преграды. Указанная особенность обусловила отсутствие достаточного количества данных для определения влияния данного вида преграды на характеристики огнестрельных повреждений.

Образовавшиеся входные пулевые огнестрельные повреждения экспериментальных мишеней были подвергнуты комплексному судебно-медицинскому исследованию [4], результаты которого обработаны с применением математико-статистических методов, позволивших выявить статистически значимое отличие средних значений параметров входных пулевых огнестрельных повреждений в зависимости от значений угла встречи пули с преградой (100, 200, 300, 400, 500); для указанных значений угла встречи

пули с преградой установлены 95% доверительные интервалы количественных параметров огнестрельных повреждений в зависимости от вида преграды и объекта попадания пули после рикошета; для увеличения статистической значимости полученных результатов установлены 99% доверительные интервалы для совокупностей значений угла встречи пули с преградой (10-200 и 30-500).

Результаты и обсуждение. В ходе проведения визуального исследования входные пулевые огнестрельные повреждения были условно разделены на 2 группы: при наличии одного повреждения либо нескольких, равных или приблизительно равных по размерам они были названы «Основными повреждениями» (ОП); при наличии нескольких повреждений, из которых одно гораздо больше других по размерам, оно было названо «Основным повреждением», а остальные, гораздо меньшие по размерам – «Дополнительными повреждениями» (ДП).

В результате применения математико-статистических методов установлены расчетные значения границ 95% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (1-11).

Таблица 1 – Расчетные значения границ 95% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 100)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	95% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1	1	1
Длина ОП (см)	1,016	0,940	1,091
Ширина ОП (см)	0,67	0,63	0,71
Количество ДП	0,07	0,05	0,20
Площадь ДП (см ²)	2,34	2,34	2,34
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,70	0,53	0,86
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,42	0,29	0,56
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,72	0,53	0,92
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,47	0,34	0,60
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,68	0,52	0,85
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,45	0,30	0,59
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	2,16	1,73	2,59

«Бетон 2»	1,21	0,67	1,75
«Кирпич»	2,98	1,86	4,09
«Металл»	2,42	1,44	3,40

Таблица 2 – Расчетные значения границ 95% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 200)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	95% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1	1	1
Длина ОП (см)	1,178	1,088	1,268
Ширина ОП (см)	0,68	0,62	0,74
Количество ДП	0,89	0,22	1,56
Площадь ДП (см ²)	439,20	224,21	654,19
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,75	0,57	0,92
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,51	0,33	0,69
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,94	0,79	1,09
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,69	0,55	0,83
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,67	0,51	0,83
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,47	0,33	0,61
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	2,47	1,86	3,08
«Бетон 2»	1,60	0,89	2,30
«Кирпич»	3,10	1,85	4,35
«Металл»	2,71	1,49	3,94

Таблица 3 – Расчетные значения границ 95% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 300)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	95% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1,04	0,963	1,111
Длина ОП (см)	1,217	1,105	1,328
Ширина ОП (см)	0,78	0,72	0,84
Количество ДП	1,44	0,53	2,36
Площадь ДП (см ²)	319,11	102,57	535,64
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	1,19	1,00	1,38
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,73	0,59	0,87
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,32	1,18	1,45
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,92	0,79	1,04
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,15	0,94	1,36
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,70	0,55	0,85
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	10,34	5,90	14,77
«Бетон 2»	5,98	1,72	10,24
«Кирпич»	7,24	4,56	9,92
«Металл»	17,79	5,30	30,28

Таблица 4 – Расчетные значения границ 95% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 400)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	95% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1,19	0,920	1,451
Длина ОП (см)	1,637	1,430	1,844
Ширина ОП (см)	0,86	0,78	0,95
Количество ДП	3,46	2,41	4,52
Площадь ДП (см ²)	258,78	150,82	366,74
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,99	0,73	1,26
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,69	0,47	0,91
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,54	1,37	1,70
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,07	0,92	1,22
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,52	1,28	1,76
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,94	0,77	1,11
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	9,35	6,59	12,10
«Бетон 2»	6,19	3,66	8,71
«Кирпич»	4,47	2,35	6,59
«Металл»	17,38	10,90	23,86

Таблица 5 – Расчетные значения границ 95% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 500)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	95% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1,28	1,084	1,472
Длина ОП (см)	1,446	1,265	1,627
Ширина ОП (см)	0,76	0,61	0,91
Количество ДП	2,33	1,75	2,91
Площадь ДП (см ²)	168,46	100,53	236,38
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	1,16	0,93	1,38
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,76	0,59	0,93
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,32	1,16	1,48
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,80	0,67	0,93
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,64	1,42	1,86
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,09	0,89	1,30
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	9,27	6,66	11,88
«Бетон 2»	9,43	6,44	12,43
«Кирпич»	6,87	3,03	10,71
«Металл»	11,51	4,86	18,15

Для увеличения статистической значимости полученных результатов значения угла встречи пули с преградой были сгруппированы в два диапазона (10-200 и

30-500), после чего вновь произведен расчет описательных статистик для каждой из групп (табл. 6-7).

Таблица 6 – Расчетные значения границ 99% доверительных интервалов для количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 10-200)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	99% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1	1	1
Длина ОП (см)	1,07	1,02	1,13
Ширина ОП (см)	0,68	0,64	0,71
Количество ДП	0,37	0,11	0,62
Площадь ДП (см ²)	366,39	118,51	614,27
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,72	0,60	0,83
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,46	0,36	0,57
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,81	0,68	0,94
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,56	0,46	0,66
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,68	0,56	0,79
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,46	0,36	0,55
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	2,29	1,94	2,65
«Бетон 2»	1,40	0,98	1,83
«Кирпич»	3,04	2,24	3,84
«Металл»	2,57	1,82	3,31

Таблица 7 – Расчетные значения границ 99% доверительных интервалов для количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 30-500)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	99% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1,18	1,07	1,29
Длина ОП (см)	1,43	1,33	1,54
Ширина ОП (см)	0,80	0,73	0,87
Количество ДП	2,41	1,92	2,89
Площадь ДП (см ²)	222,16	164,82	279,50
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	1,13	1,01	1,26
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,74	0,64	0,83
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,38	1,28	1,47
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,90	0,82	0,98
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,46	1,33	1,59
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП	0,93	0,82	1,04
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	9,65	7,75	11,56
«Бетон 2»	7,20	5,35	9,05
«Кирпич»	6,19	4,56	7,83
«Металл»	15,56	10,66	20,46

В результате проверки значимости различий значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) по уровням фак-

тора угол встречи пули с преградой (непараметрический тест Крускала-Уоллиса) с учетом объекта попадания пули установлено, что параметры количественных

характеристик основных и дополнительных повреждений находятся в зависимости от вида экспериментальной мишени.

Принимая во внимание вышеизложенное, проведен анализ соответствующим

значений параметров для двух уровней фактора угла встречи пули с преградой отдельно для каждого вида экспериментальной мишени (табл. 8-11).

Таблица 8 – Расчетные значения границ 99% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 10-200, вид экспериментальной мишени – «Мишень»)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	99% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1,00	1	1
Длина ОП (см)	1,09	1,04	1,14
Ширина ОП (см)	0,70	0,67	0,73
Количество ДП	0,39	0,10	0,68
Площадь ДП (см ²)	439,20	224,21	654,19
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,72	0,60	0,83
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,47	0,36	0,58
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,00	0,88	1,13
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,69	0,59	0,79
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,62	0,52	0,72
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,41	0,32	0,49
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	2,29	1,94	2,65
Бетон 2	1,40	0,98	1,83
«Кирпич»	3,04	2,24	3,84
«Металл»	2,57	1,82	3,31

Таблица 9 – Расчетные значения границ 99% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 30-500, вид экспериментальной мишени – «Мишень»)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	99% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ОП	1,19	1,06	1,31
Длина ОП (см)	1,46	1,35	1,57
Ширина ОП (см)	0,83	0,75	0,90
Количество ДП	2,53	2,00	3,06
Площадь ДП (см ²)	235,22	175,21	295,24
Длина участка обтирания вокруг ОП (см)	1,12	0,98	1,26
Ширина участка обтирания вокруг ОП (см)	0,70	0,60	0,81
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	1,40	1,31	1,49
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,94	0,86	1,02
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,39	1,26	1,53
Ширина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	0,86	0,75	0,96
Количество частиц свинца на поверхности объекта попадания пули (дм ²)	9,65	7,75	11,56
Бетон 2	7,20	5,35	9,05
«Кирпич»	6,19	4,56	7,83
«Металл»	15,56	10,66	20,46

Таблица 10 – Расчетные значения границ 99% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 10-200, вид экспериментальной мишени – «Лоскут»)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	99% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ДП	0,25	0,00	0,77
Длина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,22	0,11	0,33
Ширина участка отложения меди вокруг ОП (см)	0,17	0,09	0,25
Длина участка отложения свинца вокруг ОП (см)	1,19	0,50	1,87

Таблица 11 – Расчетные значения границ 99% доверительных интервалов для средних значений количественных параметров основных и дополнительных повреждений (ОП и ДП) (угол встречи пули с преградой равен 30-500, объект попадания пули «Лоскут»)

Параметры огнестрельных повреждений	Среднее	99% доверительный интервал	
		Нижняя граница	Верхняя граница
Количество ДП	1,28	0,62	1,93
Длина участка отложения меди вокруг ОП	1,40	1,31	1,49
Ширина участка отложения меди вокруг ОП	0,66	0,37	0,95
Длина участка отложения свинца вокруг ОП	2,03	1,58	2,49

Таким образом, производя сравнение результатов исследования искомых огнестрельных повреждений (которые, предположительно, образовались в результате рикошета) со средними значениями параметров экспериментальных повреждений, заведомо образовавшихся в результате рикошета (табл. 1-11), устанавливается наличие либо отсутствие признаков рикошета пули в изучаемых огнестрельных повреждениях, которые отличаются в зависимости от значений угла встречи пули с преградой, видов экспериментальных преград и мишеней.

Выводы. 1. В результате лабораторного эксперимента и последующего комплексного судебно-медицинского исследования биологических экспериментальных мишеней выявлено статистически значимое отличие средних значений параметров входных пулевых огнестрельных повреждений в зависимости от значений угла встречи пули с преградой (100, 200, 300, 400, 500).

2. Для каждого из указанных значений угла встречи пули с преградой уста-

новлены 95% доверительные интервалы количественных параметров огнестрельных повреждений в зависимости от вида преграды и объекта попадания пули после рикошета.

3. Для увеличения статистической значимости полученных результатов установлены 99% доверительные интервалы для совокупностей значений угла встречи пули с преградой (10-200 и 30-500).

Список использованной литературы

1. Бедрин, Л.М. Об особенностях повреждений при обычных и некоторых своеобразных поражениях пуль винтовки: автореф. дис. ...канд. мед. наук: 14.00.24, /Л. М. Бедрин; Воронеж. гос. мед. инст. – Воронеж, 1951. – 21 с.
2. Гаджиева, Д.Б. Особенности следов близкого выстрела из некоторых современных образцов огнестрельного оружия (экспериментальное исследование) : автореф. дис. ...канд. мед.

- наук : 14.00.24 / Д.Б. Гаджиева ; Гос. бюджет. образоват. учреждение доп. проф. образования «Рос. мед. акад. последипломного образования» М-ва здравоохранения Рос. Федерации. – М., 2007. – 25 с.
3. Гусенцов, А.О. Особенности экспериментального моделирования рикошета огнестрельного снаряда / А.О. Гусенцов, Э.В. Туманов, В.А. Чучко // Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы : сб. науч. тр. – Минск. – 2012. – № 1. – С. 166-169.
 4. Гусенцов, А.О. Эволюция дополнительных методов исследования огнестрельных повреждений в судебно-медицинской науке и практике / А.О. Гусенцов // Мед. журн. – Минск, 2012. – № 3. – С. 41-42.
 5. Обысов, А.С. Надежность биологических тканей : монография / А.С. Обысов. – М.: Медицина, 1971. – 104 с.
 6. Погребной, А.А. Пособие криминалиста: Установление обстоятельств происшествия по следам рикошета на преградах и пулях: учеб. пособие для вузов. / А.А. Погребной – М., «Приориздат», 2004. – 112 с.
 7. Установка для моделирования рикошета огнестрельного снаряда в экспериментальных условиях: пат. 14359 Респ. Беларусь, МПК7 F 42В 35/00, F 41J 1/00/ А.О. Гусенцов, В.А. Чучко, Г.В. Мережко; заявитель Белорус. гос. мед. ун-т. – № а 20081371; заявл. 30.10.2008; опубл. 30.04.2011 // Афіцыйны бюл. / Дзярж. камітэт па навуцы і тэхналогіях Рэспублікі Беларусь, Нац. цэнтр інтэлектуал. уласнасці. – 2011. – № 2. – С. 119.
 8. Чучко, В.А. Методика моделирования рикошета в экспериментальных условиях / В.А. Чучко, А.О. Гусенцов // Мед. журнал» – Минск, 2009 – № 1 (27). – С. 108-110.
 9. Gonzales, T.A. Wounds by Firearms in Civil Life / T.A. Gonzales // American Journal of Surgery. – 1934. – Vol. 26, - No. 1. – P. 43-52.
 10. Cecchetto, G. Estimation of the firing distance through micro-CT analysis of gunshot wounds / G. Cecchetto [et al.] // International Journal of Legal Medicine. – 2011. – Vol. 125. – I. 2. – P. 245–251.
 11. Leistler, M.J. Tötungsdelikte durch Schusswaffen aus dem Sektionsgut der Rechtsmedizin Münster 1993 - 1999 Dissertation / M.J. Leistler. – München. – 2006. – 93 p.
 12. Rao, D. Firearm injuries / D. Rao // [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа: http://www.forensicpathologyonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=88. Дата доступа: 18.01.2012.

Marcel BOȘCANEANU,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

OBIECTUL MATERIAL AL INFRAȚIUNII DE POLUAREA APEI ÎN CONTEXTUL CONSIDERĂRII CARACTERULUI FORMAL

Rezumat

În condițiile diversificării mecanismelor de atentare la valorile materiale afectate prin săvârșirea faptei de poluarea apei, nu se limitează doar la daunele efective de ordin material asupra bunului, ci și la beneficiile materiale ce nu pot fi valorificate din cauza pericolului iminent generat de fapta prejudiciabilă.

Cuvinte-cheie: obiectul infraționii, obiect material, valori materiale, poluare, bunuri, consecințe, ecologie, resurse.

Summary

Under the terms of the diversification of mechanisms of chabat the value of the materials affected by the commission of the offence of pollution water is not just limited to the actual material damage on the property, but also the material benefits that cannot be recovered from cause imminent danger generated by deed injurious.

Keywords: object of the offence, material object, material values, pollution, goods, ecology, resources.

Introducere. În condițiile în care actualmente doctrina penală tinde a-și adapta instituțiile sale la noile exigențe impuse de dezvoltare a societății, una din acestea care este de mult timp în așteptarea unor asemenea beneficii, se consideră componenta acvatică a mediului, cu particularități distincte și unice după natura și legitatea funcționării sale.

Materiale și metode utilizate. În scopul obținerii unui rezultat relevant al studiului realizat asupra esenței obiectului material al infraționii de poluare a apei de poluare au fost utilizate un șir de metode de cercetare, cum ar fi: observația, deducției, metoda cantitativă, precum și cea sistemică.

Rezultate obținute și discuții. În ce privește esența obiectul material al infraționii, doctrina actuală îl definește ca fiind lucrul, bunul sau persoana fizică contra sau împotriva cărora s-a îndreptat acțiunea sau inacțiunea incriminată [6, p. 132]. Tot aici se mai afirmă aproape în unanimitate că obiectul material este întâlnit numai la infraționile materiale.

Consultând aceste din urmă opinii, prima observație care se cere a fi făcută este că nu trebuie de confundat obiectul material care constituie obiectul lumii materiale și de care se leagă valoarea sa materială (obiect

al infraționii) cu rezultatul material al atențării la bun. Chiar și dacă bunul la care s-a atentat nu a fost distrus, adică nu există un rezultat sesizat, dar sesizabil, existând riscul ca din cauza atențării va pieri în viitor sau nu va funcționa în limitele parametrilor normali, specifici lui, de asemenea constituie o consecință ce pune în pericol integritatea bunului material. Consacratul penalist, Sergiu Brînză, afirmă într-o lucrare a sa [7, p. 137], și pe drept cuvânt, că vătămarea, efectivă sau potențială, a valorilor sociale și a relațiilor sociale corespunzătoare, ocrotite de legea penală, are loc prin influențarea asupra obiectului material al infraționii. După acesta, calitățile obiectului material al infraționii sunt modificate sau el le pierde completamente (încetează activitatea vitală a organismului, este poluat mediul). Și autorul Al. Borodac susține că anume consecințele reale sau crearea primejdiei de a cauza o anumită daună determină semnul esențial material al tuturor infraționilor în dreptul penal [5, p. 164].

Astfel se întâmplă că atât infraționile de rezultat (materiale), cât și cele de pericol (formale) au un obiect material care a fost vătămat materialmente prin infrațione sau este pus în pericolul (primejdia) de a fi afectat în viitor. Spunem aceasta, pentru a

contrazice afirmațiile identificate în literatura de specialitate, precum că infracțiunile de pericol nu au obiect material. Ne punem întrebarea atunci, oare infracțiunile formale atentează doar la o valoare abstractă, nematerială? (securitate, demnitate, ordine, etc.). Cum se face dară că unele infracțiuni, formal-reduse chiar, să fie considerate din momentul săvârșirii doar a acțiunii prin care se încearcă a sustrage un bun mobil (art. 192 CP - Pungășia, adică acțiunea în scopul sustragerii bunurilor altei persoane din buzunare....). Or, această din urmă acțiune nu este îndreptată spre lezarea unei valori materiale similară furtului, adică sustragerea bunului, însă care nu a generat un rezultat material prejudiciabil, ci a pus în pericol exercitarea în condiții normale a dreptului de posesie asupra bunului (fiind aceeași entitate materială). Da obiectul material nu exista la orice infracțiune (trădare de patrie, calomnie, etc.), ci numai la acelea la care valoarea socială ocrotită consta sau se exprima într-o entitate materială și nu numai. În cazul infracțiunii de poluare a apei, amenințarea sau vătămarea valorilor are loc prin lezarea acestei entități, care este obiectul material al infracțiunii [15], (apa fiind o entitate materială) și nu rezultatul faptei trebuie să fie material, acesta poate consta și dintr-o consecință încă nematerializată. De aceea se mai spune în literatura de specialitate că toate infracțiunile ecologice au un obiect material sau imaterial [8, p. 1204].

Astfel se întâmplă și în cazul infracțiunii de poluare a apei, deși rezultatul material nu este sesizat prin realizarea acțiunilor interzise de poluare, acesta este sesizabil, chiar inevitabil, odată ce este pusă în pericol iminent și ireversibil integritatea culturilor agricole, resurselor piscicole, florii și faunei (bunuri materiale ce îndeplinesc o funcție economică – au valoare patrimonială), viața și sănătatea regnului animal, precum și cea a omului. Prin urmare, susținem fără nici un fel de rezervă, că și unele infracțiuni formale (de pericol) pot avea obiect material de atentare.

Urmare la cele afirmate, prin obiect material al infracțiunii trebuie de înțeles entitatea materială (bun existent în prezent sau

chiar în viitor), precum și cea nematerială (bunuri corporale) care dă valoare materială relațiilor sociale, protecția căreia este garantată prin incriminarea faptelor ce le pun în pericol de vătămare sau le-a vătămat efectiv. La prima vedere, observăm că felul respectiv de definire a obiectului material al infracțiunii, ar risca să ne ducă prin interpretarea sa ulterioară, din zona materialului (obiectul material) în zona juridicului (obiectului juridic), în condițiile în care doctrina penală de veacuri atenționează că nu trebuie de confundat obiectul juridic al infracțiunii cu obiectul ei material.

Anume, în condițiile gradului înalt de dezvoltare a lumii materiale și celei virtuale din ultimul timp, ne impune să reconsiderăm multe din ideile ce au stat la baza fundamentării instituțiilor dreptului, chiar cu renunțarea definitivă la unele din ele. Pe această cale, îndrăznim a spune că, astăzi nu mai este veritabilă nici ideea că obiectul material al infracțiunii este strict lucrul, bunul sau corpul persoanei. Percepția actuală despre obiectul material al infracțiunii, mai ales a autorilor care leagă considerarea obiectului material al infracțiunii de prejudiciul material cauzat prin infracțiune, ne dă teme să considerăm că astăzi ne aflăm doar la nivelul cunoașterii obiectului de rezultat material al infracțiunii, sau altfel spus, la obiectul infracțiunii materiale legate strict de daunele cu caracter material. Pe această cale, condițiile în care actualmente trăim și care tind cu insistență a se dezvolta, ne impune la o altfel de abordare a problemei legate de obiectul material al infracțiunii, prin a lua în calcul și importanța obiectului acțiunii (atentării), ne mai vorbind de obiectul influențării negative (infracționale) asupra valorificării sau posibilității de punere în valoare a unor bunuri de orice fel, inclusiv cele nemateriale. Doctrina penală germană, face diferența între obiectul acțiunii și obiectul material al infracțiunii încă de prin anii 1980, considerând că lezarea obiectului protejat constă în nesocotirea interesului vital al comunității, care își materializează expresia în obiectul acțiunii [4, p. 89]. Tot autorul, Herman Blei,

susține, și pe bună dreptate, că deși obiectul juridic al infracțiunii, ca valoare socială, este o entitate ideală, ea include totuși ca expresie materializată obiectul acțiunii. Într-adevăr, valoarea materială poate exista, iar prin urmare, poate îmbrăca forma unei entități materiale incluzând-o prin coincidență pe cea corporală în calitate de componentă organică. Deși această idee încă mai este contrazisă de unii autori [7, p. 138] văzând în obiectul material doar influența negativă asupra unei valori corporale, tot aceștia recunosc în cele din urmă că specificul obiectului material al infracțiunii consistă în aceea că, în majoritatea cazurilor, infracțiunea nu-i cauzează vreo vătămare acestei valori corporale (în cazul furtului bunul sustras nu suferă nici o valoare) [7, p. 138]. Anume prin această afirmație, însoțită de exemplificare, se aduce justificare ideii că atentarea la o valoare corporală nu prezintă atâta interes, cât prezintă valoarea materială afectată sau pusă în primejdie, în cazul de față, blocarea posibilității de valorificare a bunului sustras. Or, observăm aici că influențarea infracțională nu s-a produs față de entitatea materială, ci față de valoarea materială a acesteia, deci prima fără ultima nu prezintă nimic, iar lipsirea de aceasta poate și să nu fie calificată drept infracțiune. E absurd să sancționezi sustragerea peștelui mort, sau a deșeurilor. Acestea din urmă, deși potrivit doctrinei [10, p. 93-94] și legislației [13] de mediu, constituie o categorie a bunurilor mobile, deci sunt bunuri corporale, nu prezintă o valoare corporală, atâta timp cât deținătorul le aruncă sau intenționează să le arunce. Observăm de aici că nu este suficient de a lega obiectul material al infracțiunii doar de obiectele lumii materiale ce reprezintă materia, corpus, ci de valoarea materială pe care o prezintă aceasta, prin urmare de valoarea dreptului asupra ei. Nu în zadar, legislația civilă atunci când definește noțiunea de bun nu se limitează doar la elementul corpus, ci atribuie calitate de bun și drepturilor patrimoniale care reprezintă nu altceva decât o abstractizare a materiei (lucrurilor), dar care prezintă valoare materială similară însușii bunului. Deci, potrivit art. 285 Cod

civil [9], bunurile sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale. Astfel, valoarea materială a bunului constituie o chestiune intermediară între valoarea socială materială care constituie obiectul juridic al infracțiunii și însăși valoare materială a bunului ce aparține individului până a se angaja cu ea în raporturi sociale. Or, prin sustragerea unui bun nu se afectează nici integritatea bunului ca materie (el rămânând cu aceeași calitate și în mâna uzurpatorului) și nici dreptul de proprietate (care este un drept patrimonial) al acestuia atâta timp, cât cel deposedat rămâne a fi considerat în continuare proprietarul bunului, ci dreptul de posesie asupra lui ce constituie doar unul din atributele dreptului de proprietate. Obiectul material constă în atentarea la valoarea materială a bunului sustras, prin blocarea posibilității de a valorificare a bunul în condiții normale în cazul în care s-ar afla în mâna proprietarului. Tot astfel se întâmplă și în cazul poluării apei, cel care beneficia direct de obiectivul acvatic poluat nu pierde prin acțiunea de poluare nici dreptul de proprietate asupra lui și nici stăpânirea de fapt a acesteia, ci pierde posibilitatea de a valorifica efectiv calitățile și caracteristicile apei din cauza poluării (nu poate admite scăldatul, activitatea în domeniul piscicol, nu poate iriga cu apa poluată etc.). Deci, acesta este obiectul material la care se atentează în cazul infracțiunii de poluare a apei, anume imposibilitatea de a valorifica în viitor componenta respectivă din cauza degradării, fapta rămânând a fi o componentă formală.

Pe lângă aceasta, o importanță deosebită pentru identificarea cu precizie a esenței obiectului material al infracțiunii îi revine și fenomenului influențării infracționale care de rând cu obiectul acțiunii este decisivă pentru considerarea obiectului material.

Dincolo de aceste precizări, ținând cont de realitățile timpului, dar și de experiența doctrinară a statelor dezvoltate, testată în timp și împrejurări deosebite, credem că actualmente se impune cu acuitate necesitatea considerării obiectului material al infracțiunii

valorile materiale generate de bunurile corporale și cele necorporale, prezente și viitoare la care se atentează odată cu realizarea obiectului acțiunii. În acest caz, prin referirea la obiectul material al infracțiunii vom depăși, în primul rând, actuala limitare doar la a considera rezultatului material al faptei prejudiciabile (sustragerea, distrugerea limitarea circuitului civil al bunurilor), iar în al doilea rând, referirea doar la bunurile corporale în calitate de obiect material al infracțiunii. Or, însăși starea materială a bunului, nu prezintă prea multă importanță în comparație cu folosul material de care a fost privată persoana din cauza sustragerii, distrugerii sau, în cazul nostru, poluării.

După cum am subliniat mai sus, nu faptul modificării compoziției apei prin poluare este cea mai mare problemă, pentru că aceasta se poate purifica și în mod natural, fără intervenția omului, ci lipsirea persoanei de obținerea anumitor avantaje, inclusiv financiare, în cazul în care nu avea loc poluare sau cheltuielile suportate cu ocazia depoluării. Toate aceste valori materiale proprii și diferite de la om la om până a se transforma în valori sociale, constituind astfel obiectul juridic al infracțiunii, trebuie să formeze obiectul material al atentării cu caracter penal. Prin urmare, obiectul material al infracțiunii constituie calea care duce la cauzarea sau probabilitatea cauzării unui prejudiciu material prin intermediul afectării valorii bunurilor materiale, cât și celor ale lumii nemateriale (bunuri necorporale). Ar deveni o parte a structurii componente de infracțiune ce va cuprinde atât sensul de materie la care se atentează, cât și cel de economic, patrimonial arătând opusul celui ce semnifică moral, personal nepatrimonial, spiritual chiar.

Fundamentarea unei asemenea poziții doctrinare în materia considerării obiectului material al infracțiunii trebuie să înceapă în mod prioritar de la socotirea regulilor și realităților de care se conduce de veacuri și legislația civilă în promovarea și apărarea prin reglementare a valorilor de natură patrimonială ce abordează și aspecte legate chiar de corpul persoanei în raport cu ea însăși

(eul ei). Am ales să mergem după acest model, având în vedere că cele mai complexe probleme de înțelegere a esenței obiectului material al infracțiunii se identifică anume pe segmentul legăturii între „lucru-bun-patrimoniu și valoare materială (patrimonială)”, iar răspunsurile pot fi identificate ușor în materia dreptului civil pe segmentul respectiv.

Deci, după cum s-a subliniat mai sus, obiectul material al infracțiunii îl reprezintă bunul material sau cel nematerial, care constituie o valoare economico-materială, formând în consecință obiectul valorii materiale lezate prin distrugerea, lipsirea sau limitarea accesului la acel bun și care prin coincidență, ulterior constituie și parte a valorilor sociale. În acest context, după cum observă și alți autori [7, p. 141], noțiunea de obiect material al infracțiunii este strâns legată de noțiunea de obiect al relațiilor sociale, deși nu se confundă. Între bunurile lumii materiale, valorile materiale și relațiile sociale există o legătură indisolubilă. Rupt de oameni și de relațiile sociale, obiectul material, deși asocial prin substanța sa, nu poate exista [7, p. 143]. Da, obiectul material al infracțiunii nu mai este o relație socială, ci elementul ei constitutiv [15]. Însă, acest lucru nu e specific oare și valorii materiale care depășește cu mult valoarea corporală și care deopotrivă formează obiectul relației sociale.

Anume această legătură se face prin intermediul valorii materiale a bunului asupra căruia s-a acționat negativ prin infracțiune. Or, nu în zadar se vine cu concretizarea în literatura mai recentă de specialitate [11, p. 104], precum că obiectul material al infracțiunilor va consta, de fiecare dată când acest lucru este posibil, în materializarea valorii sau a uneia dintre valorile sociale protejate prin norma de incriminare. În această ipostază se pot afla numeroase tipuri de bunuri (fără a face excepție și bunurile necorporale) împotriva cărora este îndreptată acțiunea sau inacțiunea care prezintă elementul material al infracțiunii, prin intermediul lor fiind vătămate sau doar periclitate calitățile importante ale mediului. În caz contrar, apare în-

trebarea, cum rămâne cu apărarea valorilor materiale generate de bunurile lumii nemateriale (necorporale)?, care se „înghesuie” tot mai multe ca număr în lista ce le cuprinde și care generează valori materiale deopotrivă cu cele corporale (materiale).

Deci, pentru o soluție optimă sugerată științei dreptului penal, ar fi ca să se renunțe la a face legătură categorică între valoarea materială și materialitatea bunului. Și bunurile nemateriale (inesizabile) pot constitui obiectul material al infracțiunii. Spre exemplu, în materia de mediu mai actuală, și-a făcut loc în categoria bunurilor, cotele de emisie de gaze cu efect de seră (GES). Prin legislația de transpunere a directivei 2003/87/CE din 13 octombrie 2003 odată cu stabilirea unui sistem de schimb de cote de emisie de gaze cu efect de seră, s-a introdus în dreptul român o nouă categorie de bunuri: cotele de emisie de GES [10, p. 94], acestea fiind, nu altceva decât bunuri inesizabile (nemateriale, necorporale). Tot astfel, în ultimul timp se consideră că și spațiul aerian îndeplinește funcția de bun, deși este o entitate nematerială, ne susceptibilă apropierei individuale. Asupra spațiului aerian statul poate exercita atributele dreptului de proprietate [1, p. 25-26], exercitarea unor astfel de drepturi fiind absolut posibilă. Astfel concesionarea acestui bun prin acordarea licențelor de zbor reprezintă un act de administrare specific dreptului de proprietate publică. De asemenea supravegherea, apărarea sau paza spațiului aerian moldovenesc de către instituțiile statului ne confirmă faptul că spațiul aerian este un bun [3, p. 36]. Printre altele, dreptul de autor, deși semnifică o chestiune abstractă, ce ține mai mult de intelect, în spiritul legislației actuale a domeniului, se constituie atât din drepturi personal nepatrimoniale, cât și din drepturi patrimoniale [12] care până la urmă prezintă valori materiale. În acest caz nu putem spune că prin încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe (art. 1851 CP) nu se aduc prejudicii de ordin material acestuia. Or, art. 180 din CP al Federației Ruse prevede răspunderea penală pentru fapta al cărei element material se exprimă în folosi-

rea ilegală a mărcii de avertizare în raport cu marca de produs sau denumirea de origine a produsului, care nu este înregistrată în Federația Rusă.

Așadar, ca și în cazul legislației civile, legea penală ar trebui să ia sub protecție și proprietatea asupra bunurilor viitoare, ne mai vorbind de proprietate intelectuală sub aspect patrimonial. Totuși, este necesar aici a ține cont și de anumite limite, prin a specifica că, de regulă, obiect material al infracțiunii îl poate forma bunurile materiale și cele nemateriale (necorporale) care, la rândul lor, pot forma doar obiectul valorilor materiale la care se atentează. Astfel se face că valorile nematerial (onoare, cinste, demnitate) nu pot constitui obiect material al infracțiunii, cu toate că compensarea lor în cazul lezării se face în majoritatea cazurilor prin echivalent bănesc. H. Otto menționează în acest sens că bunul juridic (interesele vitale ale societății, cărora dreptul penal le asigură ocrotirea prin sancționarea acelor care pot să le pericliteze ori să le lezeze grav) este o realitate spirituală, o plăsmuire ideală care nu poate fi în mod material vătămată. Însă, pe lângă toate acestea mai există o chestiune care trebuie clarificată în context. Nu tot timpul obiectele lumii materiale constituie valori materiale. Am spus obiectele lumii materiale având în vedere corpul uman, organele și țesuturile de organe, care nu au calitate de bunuri și nici nu prezintă valori materiale. Evident, este inacceptabil a considera că corpul uman constituie un bun. Cu atât mai mult, potrivit legislației civile chir și animalele nu mai sunt considerate lucruri, ne mai vorbind, bunuri. În contextul dat, observăm că corpul uman nu trebuie considerat în general bun, ne mai vorbind de bun corporal, dar nici valoare materială, corpul acestuia nu are preț, respectiv valoare patrimonială. Tot astfel, nu poate constitui nici obiect al dreptului de proprietate. Considerăm în acest caz celebră afirmația prin care se susține că „eu nu sunt proprietarul corpului meu din momentul ce corpul meu sunt eu” [2, p. 63]. Însă, potrivit legislației penale, prin derogare credem de la regula generală, corpul uman este considerat obiect material al infracțiunii,

cu toate că în general acesta prezintă o valoare nematerială, ceea ce și ne-a determinat mai sus să ne exprimăm prin sintagma „de regulă”, atunci când vorbeam că legea penală ocrotește doar valorile materiale. Corpul uman ar constitui în acest caz o valoare corporală, însă plasată în afara valorilor materiale, neabsorbită de aceasta, constituind în același timp și o valoare nematerială (viața și toate valorile spirituale legate de aceasta). În caz contrar nu ar fi fost posibilă a fi luate sub protecție un șir de infracțiuni. Din această cauză poate, autorul rus G.P. Novosiolov intenționând a răsturna concepția tradițională a obiectului material al infracțiunii prin înaintarea tezei care încerca să aducă argumente în sprijinul afirmației că obiectul infracțiunii “este format întotdeauna din oameni persoane aparte sau grup de persoane și numai din aceștia”, iar valorile lor materiale sau nemateriale, constituie obiectul material al infracțiunii [14, p. 113].

Concluzii. Drept urmare a interpretărilor, analizei și aprecierii particularităților infracțiunii de poluare a apei pe segmentul înțelegerii obiectului material, s-a ajuns la următoarea concluzie de bază:

Prin obiect material al infracțiunii trebuie de înțeles entitatea materială (bun sau lucru existent în prezent sau chiar în viitor), precum și cea nematerială (bunuri corporale) care dă valoare materială relațiilor sociale, protecția căreia este garantată prin incriminarea faptelor ce le pun în pericol de vătămare sau le-a vătămat efectiv. Prin urmare, obiectul material al infracțiunii de poluare a apei îl constituie resursele acvatice, resursele piscicole, regnul animal și vegetal dependent de acestea, precum și corpul persoanei asupra căreia se exercită influență negativă prin săvârșirea faptei.

Referințe bibliografice

1. Ardelean G. Drept civil. Drepturile reale principale. Chișinău: Bons Offices, 2016. 270 p.
2. Baieș S., Băieșu A. Cebotari V. c. a. Drept

- civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor, vol. II. Cartier, Chișinău, 2005. 528 p.
3. Bîtcă I. Drept civil. Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale, Chișinău, 2013.
4. Blei H. Strafrecht. Allgemeiner Teil. München: C.H. Beck, 1983. 597 p.
5. Borodac Al. ș. a. Manual de drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia centrală, 2005. 516 p.
6. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal partea generală, Cartier juridic, Chișinău, 2005.
7. Brînza S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. Chișinău: Tipografia centrală, 2005. 675 p.
8. Brânză S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1326 p.
9. Codul civil al Republicii Moldova. Nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
10. Duțu M., Duțu A. Răspunderea în dreptul mediului. București: Academiei Române, 2015, 480 p.
11. Gorunescu M. Infracțiuni contra mediului înconjurător. București: C.H. Beck, 2011. 304 p.
12. Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe. Nr.139 din 02.07.2010. Publicat: 01.10.2010 în Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.191-193.
13. Legea nr.211 din 15.11.2011 privind regimul deșeurilor. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 220 din 28.03.2014.
14. Козаченко, З.А., Незнамовой. И.Я. Уголовное право. Часть Общая, 2000.
15. http://www.euroavocatura.ro/dictionar/334937/Obiectul_material_al_infracțiuni

Augustin NASTAS,
licențiat în drept

UNELE ASPECTE PRIVIND JUSTIȚIA JUVENILĂ

REZUMAT

Justiția juvenilă reprezintă un subiect actual în tot cursul evoluției unei societăți democratice. Luând în considerație faptul că, atât cadrul legislativ internațional, cât și cel național, dovedesc faptul că drepturile minorilor, care apar în raporturi juridice penale, au un caracter imperativ în raport cu alți subiecți de drept. În acest sens, într-un stat de drept, este necesar de a asigura buna funcționare a mecanismelor juridice care au competențe în domeniul apărării și garantării drepturilor copiilor. Cu atât mai mult că, astăzi ne ciocnim cu o problemă majoră pe care o arată statistica infracțională în rândul minorilor, și anume creșterea alarmantă a infracționalității juvenile. Studiul în cauză este axat pe accentuarea instituțiilor juridice care vizează minorii în conflict cu legea.

Cuvinte cheie: justiție juvenilă, interes superior, drepturi și libertăți, non-discriminare etc.

SUMMARY

Juvenile justice is a current topic throughout the evolution of a democratic society. Taking into account that both, the international law and the national rights of minors who prove that appear in criminal legal relations, are mandatory in relation to other subjects of law. In this way, in a state of law it is necessary to ensure proper functioning of the legal mechanisms which have competence in defense and guaranteeing children's rights. The more so that today we face a major problem that statistics show crime among minors, namely the alarming increase in juvenile crime. The present study is focused on the legal community's emphasis on targeting minors in conflict with the law.

Keywords: juvenile justice, higher interest, rights and freedoms, non-discrimination etc.

Introducere. Termenul de „Delicvență juvenilă”, intrat în uz în ultimile decenii, provine de la termenul francez - „Delinquance juvenile”, desemnând devierile de la norma socială și penală, săvârșite de minorii pînă la 18 ani și sancționate juridic. [2, p. 99].

În contextul Recomandării REC (2003) 20 a Comitetului de Miniștri a Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată la 24.09.2003, noțiunea de „minor juvenil” înseamnă persoana care a atins vârsta de răspundere penală, dar nu și majoratul, însă recomandarea se extinde și asupra acelor copii care în viitorul apropiat vor atinge această vârstă.

Termenul de „justiție juvenilă” se referă strict la copiii aflați în conflict cu legea penală.

În sens juridic, termenii de „justiție juvenilă” și „justiție pentru copii” nu sunt identici. Termenul „justiție juvenilă”, după cum am menționat mai sus, se referă la un sistem de justiție pentru copiii care sunt acuzați că au comis fapte penale, iar termenul de „justiție pentru copii” trebuie privit mai larg, inclu-

zând și martorii, victimele minore.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestui articol am folosit metoda logică (analiza/sinteza), comparativă și istorică pentru a reda un conținut factologic. De asemenea am analizat cadrul normativ intern și internațional care reglementează justiția juvenilă.

Cu toate că termenii „justiția pentru copii” și „justiția juvenilă” sunt sinonime, într-o oarecare sens, termenul „justiție juvenilă” tinde să indice la un sistem de justiție existent pentru copiii care sunt acuzați că au comis o infracțiune, în timp ce termenul de „justiție pentru copii” poate fi privit mai larg – definind sferile de protecție și promovare a drepturilor copiilor la justiție, la un mod mai general.

Sistemul de justiție juvenilă este o componentă formală a definiției mai largi care cuprinde toate infracțiunile comise de minori. Suplimentar instanțelor de judecată care examinează cauzele minorilor, sistemul cuprinde structurile oficiale: poliția, procuratura, avocatura, mediatorii, serviciul de probațiune și instituțiile penitenciare. Sis-

temul trebuie să activeze în cooperare cu autoritățile relevante domeniului sănătății, învățământului, de asistență socială și organele nonguvernamentale.

Sarcinile de bază ale justiției juvenile sunt:

- de a preveni comiterea și recidiva faptelor de natură penală;
- de a resocializa și a reintegra infractorii minori;
- de a se preocupa de necesitățile și interesele victimelor.

Sistemul de justiție juvenilă trebuie privit ca un component al unei strategii mai largi de prevenire a delincvenței juvenile care ține cont de contextul larg al familiei și al școlii.

Important de menționat este faptul că, într-un stat de drept ca valoare primodială este individul, cu totalitatea drepturilor și libertăților sale. Însă, când e vorba de un minor în conflict cu legea, acesta ocupă rolul principal ca valoare socială, având pentru aceasta asigurate mai multe garanții.

Pentru aplicabilitatea acestor garanții și întregului sistem a justiției juvenile este necesar de respectat anumite principii:

Non-discriminarea – Trebuie luate toate măsurile pentru a asigura tratamentul egal al tuturor copiilor care sunt în conflict cu legea. O atenție deosebită trebuie acordată dicriminării de facto, care poate apărea în urma implicării în justiție a unor grupuri defavorizate – copiii străzii, copii care aparțin unor minorități rasiale, religioase, lingvistice, copiii de sex feminin, copii cu dizabilități sau copii care sunt adesea în conflict cu legea (recidiviști). Este importantă realizarea pregătirii continuă a personalului implicat în administrarea justiției pentru minori, precum și stabilirea unor reguli, regulamente și protocoale care să sublinieze necesitatea unui tratament egal al copiilor, să faciliteze o bună intervenție, recuperare și reintegrarea socială a lor.

Interesul superior al copilului – în toate deciziile care sunt luate în contextul

administrării justiției juvenile, interesul superior al copilului va fi primul luat în considerare. Copiii sunt diferiți de adulți în ceea ce privește dezvoltarea lor psihologică, fizică, emoțională precum și în ceea ce privește nevoile lor educaționale. Aceste diferențe constituie baza pentru o mai mică culpabilitate a copilului în conflict cu legea. Toate aceste diferențe stau la baza militării pentru o justiție pentru minori separată de cea a adulților pentru că este necesar un tratament diferențiat al acestora. Astfel, protecția interesului superior al copilului înseamnă faptul că obiectivele tradiționale ale justiției penale (represiunea, pedeapsa) trebuie să facă loc reabilitării și justiției restaurative, toate acestea realizate astfel încât să se realizeze o bună protecție a societății în același timp cu protecția personalității minorilor.

Dreptul la viață și la dezvoltare – Intervenția justiției juvenile trebuie să asigure copilului dreptul la viață și, în special, la dezvoltare. Privarea de libertate are consecințe negative pentru dezvoltarea armonioasă a copilului și afectează serios reintegrarea sa în societate. Privarea de libertate, inclusiv arestul, detenția și închisoarea, trebuie utilizate în ultimă instanță și pentru o foarte scurtă perioadă de timp, astfel încât, dreptul copilului la dezvoltare să fie în totalitate respectat și asigurat.

Dreptul de a fi ascultat - dreptul copilului de a-și exprima liber punctul său de vedere în toate privințele care îl pot afecta, trebuie respectat și implementat în toate stadiile a procesului. De asemenea, orice formă de violență asupra minorului aflat în conflict cu legea trebuie prevenită și interzisă.

Dreptul la demnitate – sunt prevăzute un set de principii fundamentale pentru tratamentul copilului în conflict cu legea. Intervenția asupra copilului trebuie să fie în concordanță cu principiul fundamental conform căruia toți oamenii sunt născuți liberi și egali în drepturi și demnitate, iar acest principiu trebuie respectat pe durata întregului proces, de la primul contact cu legea, până la

implementarea tuturor măsurilor în justiția pentru minori.

Tratamentul aplicat minorilor trebuie să inducă și să crească respectul copilului pentru drepturile omului și a libertății celorlalți cetățeni. Acest principiu necesită un respect pentru implementarea garanțiilor unui proces corect, astfel încât toți actorii care intervin în procesul juridic, dacă nu respectă aceste principii și garanții, nu pot fi un bun exemplu, astfel încât copilul să poată, la rândul său, să respecte libertățile și drepturile celorlalți.

Pentru a stabili tratamentul care urmează a fi aplicat minorului, trebuie să se ia în considerare vârsta copilului și să se promoveze reintegrarea sa, astfel încât, să-i asigure acestuia un rol constructiv în societate. Astfel toți profesioniștii care vin în contact cu minorul trebuie să aibă cunoștințe în ceea ce privește dinamica și dezvoltarea copilului, astfel încât să se poată lua decizii cât mai apropiate de nevoile de dezvoltare imediate ale societății.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului este tratatul în domeniul drepturilor copilului, care în coroborare cu recomandările Consiliului Europei, Comitetului pentru drepturile copilului, impun un set de standarde internaționale obligatorii în domeniul promovării și protecției drepturilor copilului, inclusiv a copilului în conflict cu legea.[2].

Articolul 3 (1) din Convenția cu privire la drepturile copilului prevede că, toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice ori private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de alte organe, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate.

De asemenea, Regulile de la Beijing cer personal calificat și profesionist, care a beneficiat de o instruire specială în prealabil; coordonarea instituțiilor și folosirea studiilor ca bază pentru programe de dezvoltare; politici de evaluare la luarea de decizii. Tot

personalul din justiția juvenilă trebuie să primească o instruire specială și să fie răspunzători pentru toate acțiunile și strategiile lor.

Regulile de la Beijing prevăd că înțelesul noțiunii de capacitate penală trebuie să fie definit în mod clar și că vârsta răspunderii penale nu trebuie fixată la o limită prea mică, ținând cont de gradul de maturitate emoțională, psihică și intelectuală a copilului. Definirea vârstei răspunderii penale trebuie făcută într-un cadru juridic care să țină seama de capacitatea, abilitățile de dezvoltare și experiența contextuală a unui copil.

Potrivit art. 40 alineatul 3 lit. (a) din Convenția cu privire la drepturile copilului, Statul-parte trebuie să stabilească o vârstă minimă a responsabilității penale sub care copiii nu pot fi trași la răspundere pentru presupusa comitere a unei infracțiuni.

Articolul 40 litera b) punctul iii) din aceeași Convenție, prevede ca, cauza să fie examinată, fără întârziere de către o autoritate sau de către o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă, conform prevederilor legii, în prezența avocatului și dacă acest lucru nu este contrar interesului superior al copilului datorită, în special, vârstei și situației sale, în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali.

În conformitate cu dispozițiile art.37 alineatul 1 lit. (b) din Convenția cu privire la drepturile copilului, copiii nu trebuie să fie privați de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Dacă se află în arest, copiii trebuie să fie separați de adulți, cu excepția cazurilor în care se consideră că este în interesul copilului să nu se procedeze astfel. Toți copiii privați de libertate vor fi tratați uman și cu respect, și într-un mod care să țină seamă de nevoile lor specifice. Un astfel de tratament uman include dreptul la asistență juridică sau de altă natură, cum ar fi serviciile medicale sau psihologice.

Documentele Națiunilor Unite recomandă să se excludă recurgerea la detenție preventivă pentru minori, cu excepția cazu-

rilor de infracțiuni deosebit de grave comise de minori cu vârste mai mari, iar în acest caz, să se limiteze durata detenției preventive, minorii să fie separați de adulți și hotărârile de acest gen să fie, în principiu, ordonate, după consultări prelabile, cu un serviciu social, în vederea alegerii unor propuneri alternative.

Același articol din Convenție, precum și Regulile de la Tokio prevăd de asemenea că, în cazul copiilor, se poate recurge la privarea de libertate doar ca la o măsură extremă și pentru perioada cea mai scurtă care se impune.

Conform prevederilor Convenției, orice copil are dreptul să conteste legalitatea măsurii privative de libertate adresându-se autorităților competente, relevante, independente și imparțiale, și să primească o soluționare imediată.

Pe lângă cadrul de reguli naționale și internaționale în domeniul justiției pentru copiii în conflict cu legea, a fost stabilit și un sistem de organe pentru monitorizarea aplicării acestora la nivel național.

Din sistemul de organe și instituții pentru monitorizarea aplicării regulilor naționale și internaționale fac parte:

Comitetul pentru drepturile copilului, care are drept scop monitorizarea respectării de către statele membre ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului;

Comitetul de coordonare al Națiunilor Unite privind consultanța și asistența tehnică în domeniul justiției juvenile, creat ca urmare a adoptării Rezoluției ECOSOC 1997/30 Liniile directoare pentru acțiune privind copiii din sistemul judiciar penal;

Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) a fost creat de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite în anul 1946, fiind în prezent parte componentă a sistemului ONU;

Biroul Înaltului Comisar al ONU pentru Drepturile Omului;

Comisia pentru Drepturile Omului;

Comisia ONU pentru prevenirea criminalității și justiția penală.

În contextul proiectului Protecția copiilor împotriva torturii și maltratării în Asia Centrală și Europa de Est, finanțat de către Uniunea Europeană în parteneriat cu UNICEF, din ianuarie 2011 până în decembrie 2013, s-a impus îmbunătățirea capacității naționale de monitorizare. Proiectul implică organe de monitorizare cum ar fi ombudsmeni și organizații nonguvernamentale pentru drepturile omului.

Actele internaționale din domeniul justiției juvenile pot fi divizate în acte directe vizează justiția juvenilă și acte relevante justiției juvenile. Actele specifice la nivel global sunt:

- Convenția ONU privind drepturile copilului 1989;

- Ansamblul de reguli minime ale ONU privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) (1985);

- Regulile ONU privind protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana) (1990);

- Liniile directoare pentru acțiuni privind copiii din sistemul judiciar penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU (1997);

- Liniile directoare cu privire la Justiție în ceea ce privește chestiunile ce implică copii victime sau martori ai infracțiunii (2005);

- Convenția OIM nr. 182 privind eliminarea și interzicerea imediată a celor mai rele forme de muncă a copiilor din 1999 – are relevanță pentru justiția juvenilă prin faptul că identifică folosirea copiilor de alte persoane pentru comiterea infracțiunilor ca una din cele mai rele forme de muncă a copilului.

La nivel național, și la concret în spațiul european, pot fi menționate următoarele acte care au fost adoptate în acest domeniu:

- Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la Regulile europene cu privire la sancțiunile aplicate în comunitate (19 octombrie 1992);

- Recomandarea nr. R (87) 20 referitoare la reacțiile sociale față de delicvența juve-

nilă (17.09.1987);

- Recomandarea nr. R (88) 6 referitoare la reacțiile sociale față de delictivitatea juvenilă în rândul tinerilor din familii de emigranți (18.04.1988).[3, p. 28-29].

Conform alin.(1), art. 21 CP al RM, “sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani”. Calitatea de subiect al infracțiunii presupune aptitudinea biopsihică a persoanei de a înțelege și de a-și asuma obligațiile de comportare prevăzute de normele dreptului penal, precum și capacitatea de a-și stăpâni și a dirija în mod conștient actele de conduită în raport cu cele existente. Reieșind din particularitățile dezvoltării biopsihice a persoanei, în teoria dreptului penal s-a impus necesitatea de a stabili o limită de vârstă sub care răspunderea penală a minorului să fie exclusă. Pentru ca o persoană să poată fi subiect al infracțiunii, ea trebuie să fi atins, în momentul săvârșirii infracțiunii, o anumită limită de vârstă. Or, numai la o anumită vârstă, și nu de la naștere, omul dobândește capacitățile psihice care-i oferă posibilitatea de a conștientiza acțiunile sale și de a le putea stăpâni.

Din alin.(1), art. 21 CP al RM rezultă că minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu poate fi subiect al infracțiunii. Aceasta înseamnă că, până la atingerea vârstei de 14 ani, din punct de vedere penal, inexistența responsabilității persoanei fizice este absolută și în niciun caz nu se va putea dovedi existența ei. Vârsta generală pentru tragerea la răspundere penală a persoanei fizice este de 16 ani. Minorii între vârsta de 14 și 16 ani poartă răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor indicate expres în alin. (2), art. 21 CP al RM. Prin urmare, legea penală prevede două limite de vârstă la care persoana poate fi trasă la răspundere penală: 14 și 16 ani. În cadrul urmăririi penale și judecării cauzei trebuie să se dovedească vârsta precisă a minorului (ziua, luna, anul nașterii). Astfel, conform Hotărârii Plenumului CSJ cu privire la

practica judiciară, în cauzele penale privind minorii, se consideră că persoana a atins vârsta respectivă nu în ziua nașterii, ci începând cu ziua următoare a acesteia. La constatarea vârstei de către expertiza medico-legală ziua nașterii inculpatului urmează a fi considerată ultima zi a acelui an, care este stabilită de experți, iar în cazul constatării vârstei printr-un număr minimal și un număr maximal de ani, instanța de judecată urmează să reiasă din vârsta minimală a acestei persoane presupusă de expertiză. Temeiurile răspunderii penale sunt unice și se aplică în egală măsură față de orice persoană care a împlinit vârsta cerută de lege (art. 5 și art. 51 CP). Însă vârsta minorului este luată în considerație la individualizarea răspunderii penale și a pedepsei penale. Astfel, persoana în vârstă de până la 18 ani poate fi liberată de răspundere penală în temeiul prevederilor art. 54 CP: ”persoana în vârstă de până la 18 ani care a săvârșit pentru prima dată o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale”. Aplicarea liberării de răspundere penală minorilor este posibilă numai în cazul respectării următoarelor condiții cumulative:

- Infracțiunea trebuie să fie săvârșită pentru prima dată;
- Infracțiunea trebuie să fie ușoară sau mai puțin gravă;
- Instanța de judecată trebuie să constate că procesul de corectare a individului este posibil fără ca făptuitorul să fie supus răspunderii penale.

Infracțiunea se consideră comisă pentru prima dată, când persoana care nu a împlinit 18 ani, a comis într-adevăr pentru prima dată o infracțiune sau în cazul în care această infracțiune este comisă nu pentru prima dată, dar cu condiția că pentru infracțiunea anterior săvârșită au trecut termenele de prescripție pentru tragerea la răspundere penală sau au fost stinse antecedentele penale. Se consideră ușoară sau mai puțin gravă infracțiunea pentru care legea penală preve-

de pedeapsa maximă cu închisoarea pe un termen de până la 2 ani sau până la 5 ani inclusiv (art.16 CP). Drept condiție care ar putea servi ca temei de constatare că persoana poate fi corectată fără a fi supusă răspunderii penale amintim diverse circumstanțe atenuante ce se referă atât la personalitatea infractorului, cât și la fapta săvârșită, cum ar fi: căința sinceră, autodenunțarea, contribuția activă la descoperirea infracțiunii, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunei cauzate și alte împrejurări. [4, p. 45-50].

În corespundere cu prevederile alin. (2) al prezentului articol, în cazul în care sunt întrunite condițiile indicate anterior, față de minori pot fi aplicate o serie de măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute în partea generală (cap. X) și specificate ca măsuri de siguranță în art. 98, și anume:

- Măsuri de constrângere cu caracter medical;
- Măsuri de constrângere cu caracter educativ;
- Expulzarea;
- Confiscarea specială.

Articolul 93 din Codul Penal prevede liberarea de pedeapsă a minorilor. Dacă la momentul pronunțării sentinței se constată că scopul pedepsei poate fi atins fără aplicarea pedepsei penale, inculpatul minor poate fi liberat de pedeapsa respectivă și internat într-o instituție specială de învățământ și de reeducare, sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrângere cu caracter educativ prevăzute de art. 104 Cod Penal al RM.

Conform art. 311 alin. (1) Cod de Executare al RM, hotărârea instanței de judecată adoptată în temeiul art. 54 și 104 din CP, se expediază oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului. Astfel, avertismentul în calitate de măsură de constrângere cu caracter educativ, conform art.104 CP RM, constă în explicația dată minorului despre pericolul pe care îl prezintă fapta comisă și preîntâmpinarea de a nu săvârși noi infracțiuni. Codul Penal nu

se referă expres la conținutul acestei măsuri educative, a cărei parte integrantă constă în explicația dată minorului despre pericolul pe care îl comportă în sine infracțiunea, despre daunele survenite în urma săvârșirii infracțiunii, cu preîntâmpinare că, în cazul săvârșirii de noi infracțiuni, față de el vor fi luate măsuri mai severe, inclusiv aplicarea pedepsei cu toate consecințele negative prevăzute de legea penală. Această măsură educativă poate fi aplicată minorilor în vârstă de 14-15 ani în cazul săvârșirii de infracțiuni neînsemnate (ușoare sau mai puțin grave), al căror pericol social caracteristic infracțiunii concrete nu este evident pentru adolescenții de această vârstă (de exemplu, în cazul săvârșirii infracțiunilor în domeniul informaticii).

Alin. (2), art. 311 Cod de executare al RM prevede că avertismentul, ca măsură de constrângere, se face în scris, contra semnătură, în termen de 5 zile, în sediul oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului.

Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanța de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărârii. Factorul negativ prezent în cazul aplicării acestei măsuri este că ea nu va avea efect fără vreo explicație nu numai a consecințelor juridice – lucru pe care îl poate face judecătorul, dar și a semnificației sociale, de fapt a celor săvârșite – lucru pe care trebuie să-l facă un psiholog. O altă măsură de constrângere cu caracter educativ este încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat, măsură care constă în transmiterea obligației și imputernicirea persoanelor nominalizate (părinți, tutore, curator, rudă apropiată, organele de tutelă și curatelă etc.) de a exercita controlul asupra comportamentului minorului, a întreprinde activități educative în vederea îndepărtării lui de la mediul criminal și formării unei personalități socializate. Această măsură poate fi efectivă dacă mediul familial sau cel în care se află minorul îl poate influ-

ența pozitiv. La aplicarea acestei măsuri instanța de judecată trebuie să se convingă că persoanele cărora minorul le este încredințat se bucură de autoritate, au o influență pozitivă asupra acestuia și pot exercita controlul corespunzător asupra lui. Alin. (3), art.311 Cod de executare al RM prevede că oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului asigură primirea semnăturilor persoanelor responsabile pentru plasarea, ca măsură de constrângere, a minorului sub supravegherea părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau a organelor specializate de stat. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanța de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărârii. Aplicarea acestei măsuri este imposibilă când nu se găsește o persoană sau o instituție care să îndeplinească supravegherea minorului în cauză; în asemenea cazuri măsura internării într-o instituție specială de reeducare pare a fi cea mai bine-venită. Obligarea minorului de a repara daunele cauzate constă în recuperarea prejudiciului cauzat victimei sau altor persoane prin săvârșirea infracțiunii.

La aplicarea acestei măsuri trebuie să se ia în considerare starea materială a minorului, prezența surselor de venit propriu, angajarea în câmpul muncii etc. Repararea daunei poate avea loc și prin efectuarea lucrărilor de restabilire, reparație de către minor, prestarea anumitor servicii. În aceste cazuri, instanța trebuie să țină cont atât de capacitățile fizice, cât și de abilitățile de muncă ale minorului. Alin.(4), art.311 Cod de executare al RM, prevede că hotărârea privind obligarea ca măsură de constrângere, a minorului de a repara prejudiciile cauzate se expediază pentru executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanța de judecată despre executarea hotărârii. Soluționând acțiunea civilă în procesul penal în conformitate cu art. 387 CPP, instanța de judecată concomitent va aplica și prevederile art.1407 CC al

RM, care reglementează răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani. În cazul când minorul de 14-18 ani nu are bunuri sau venituri suficiente pentru repararea prejudiciului cauzat, acesta trebuie reparat integral sau în parte, de către părinți (adoptatori) sau curator, dacă nu demonstrează că prejudiciul s-a produs nu din vina lor. Obligația părinților (adoptatorilor) sau curatorului de a repara prejudiciul cauzat de un minor de 14 - 18 ani încetează în cazul în care autorul prejudiciului a atins majoratul, precum și în cazul când, înainte de a fi atins majoratul, acesta dobândește bunuri sau venituri suficiente pentru repararea prejudiciului. Această obligație a persoanelor indicate încetează odată cu atingerea majoratului de către condamnat, precum și în cazul în care el, până la atingerea majoratului, dispune de sume bănești ce urmează a fi încasate de la condamnat și de la părinții sau tutorii acestuia, sau dispune de venituri ori de alt patrimoniu suficient pentru restituirea pagubei cauzate prin infracțiune. În contextul celor menționate anterior, venim cu propunerea de a completa sistemul pedepselor cu o asemenea pedeapsă adresată minorilor, pedeapsa de a obliga minorul să repara paguba ar putea fi aplicată acestuia în calitate de pedeapsă alternativă pedepsei cu închisoarea sau arestul, exclus ca pedeapsă la 29.06.06. Actualmente, fiind o măsură educativă, aplicabilă în cazul liberării minorului de răspundere penală sau pedeapsă, datorită particularităților de ordin biopsihologic ale personalității minorului, ea nu este tot timpul percepută de către minor ca o responsabilizare pentru faptele sale. Din aceste considerente, completarea cadrului de pedepse din Codul Penal cu o asemenea pedeapsă poate avea un efect educativ mai mare decât în cazul aplicării acesteia în urma liberării de răspundere sau pedeapsa penală.

Obligarea minorului de a urma un curs de tratament medical de reabilitare psihologică. Măsura dată, care poartă un caracter mixt, complex educativ-curativ, se ia față de

minorii, ale căror deficiențe fizice sau psihice, inadaptabilitate socială, traumă psihică, rezultate din comiterea infracțiunii sau cauzate de mediul lor de viață, împiedică formarea normală a personalității lor. Măsura dată nu este privativă de libertate și se aplică atunci când tratamentul medical poate fi efectuat și în condiții de aflare a minorului la libertate. Alin. (5), art. 311 Cod de executare al RM prevede că hotărârea privind obligarea, ca măsură de constrângere, a minorului de a urma tratamentul medical, de reabilitare psihologică, se trimite oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului, care asigură controlul executării de către minor a măsurii cu caracter educativ aplicate.

În termen de 5 zile de la terminarea cursului de tratament, oficiul de executare înștiințează despre aceasta instanța de judecată anexând rezultatele tratamentului.

Internarea minorului într-o instituție specială de învățământ și de reeducare, sau într-o instituție curativă și de reeducare, reprezintă o măsură educativă privativă de libertate, care constă în plasarea minorului în instituțiile speciale menționate pe o perioadă nedeterminată, care însă nu poate dura mai mult decât până la atingerea vârstei de 18 ani. În cazuri excepționale, prelungirea termenului de aflare a persoanei în aceste instituții după atingerea vârstei de 18 ani este permisă numai până la absolvirea unei școli de cultură generală sau de meserii (alin. 2, art. 93 CP).

Instituțiile speciale de învățământ și de reeducare sunt școlile de tip internat sau casele de copii, unde se efectuează o supraveghere deosebită, care nu poate fi realizată în regim de libertate, în cadrul altor măsuri, în special prin încredințarea acestor minori părinților sau altor persoane. Aceste instituții sunt destinate minorilor care necesită condiții speciale de educare și supraveghere. În aceste instituții minorul urmează programe de instruire sau pregătire profesională corespunzătoare aptitudinilor sale. În RM există

o instituție rezidențială specială amplasată în satul Soloneț, Soroca și care încearcă să obțină statut de centru de reabilitare social-pedagogică pentru copii și adolescenți, cu scopul refacerii psihologice și a reintegrării sociale a acestora. Alin. (6), art. 311 Cod de Executare al RM prevede hotărârea privind internarea, ca măsură de constrângere, a minorului într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare se trimite oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului, care asigură plasarea minorului în instituția stabilită. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanța de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărârii. În cazul internării într-o instituție curativă și de reeducare, măsura dată, ca și măsura obligării la tratament medical de reabilitare psihologică, are o natură complexă educativ-curativă, destinată minorilor care suferă de anumite rețineri în dezvoltarea mentală, fie alte deficiențe de adaptare, de ordin psihologic, alte maladii psihice sau fizice, care nu pot fi înlăturate, iar tratamentul nu poate fi efectuat decât în urma internării în aceste instituții (școli internate, instituții curative). Măsura dată este destinată minorilor care au nevoie concomitent de îngrijire medicală și de un regim special de instruire și educație. Necesitatea aflării în această instituție trebuie periodic examinată, iar măsura internării trebuie anulată în cazul dispariției cauzelor care au dus la aplicarea ei și dacă pare a fi oportună aplicarea față de minor a altor măsuri educative. Art. 487 CPP al RM stabilește că aflarea minorului în instituția specială de învățământ și de reeducare sau în instituția curativă și de reeducare poate fi încetată până la atingerea majoratului dacă minorul, datorită corectării nu mai are nevoie de influențare prin această măsură. Prelungirea aflării persoanei în instituțiile menționate după atingerea majoratului se admite doar până la terminarea de către ea a învățământului general sau profesional. Chestiunea încetării sau prelungirii duratei

aflării persoanei în instituțiile menționate se soluționează, în temeiul demersului organului specializat de stat care asigură corectarea minorului de către judecătorul de instrucție al instanței care a adoptat sentința sau al instanței în raza teritorială a căreia se găsește domiciliul minorului, în termen de 10 zile de la primirea demersului. La examinarea demersului sunt citați minorul condamnat, reprezentantul lui legal, apărătorul, procurorul și reprezentantul organului specializat de stat. Neprezentare acestor persoane, cu excepția procurorului, nu împiedică executarea demersului în cazul în care cauza poate fi examinată în lipsa lor. În conformitate cu art. 111 alin.(1) lit. a) al Codului Penal, minorii în privința cărora au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ se consideră ca neavând antecedente penale. Minorului îi pot fi aplicate concomitent câteva măsuri de constrângere cu caracter educativ, iar în cazul eschivării sistematice de la măsurile de constrângere cu caracter educativ de către minor, instanța de judecată, la propunerea organelor de stat specializate, anulează măsurile aplicate și trage vinovatul la răspundere. Săvârșirea infracțiunii de către un minor constituie o circumstanță atenuantă la stabilirea pedepsei (p. 6 art. 76 CP), față de minori nu se aplică detențiunea pe viață (alin.(3) art. 71 CP: ”detențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor și minorilor”), închisoarea ca pedeapsă față de ei poate fi aplicată pe un termen ce nu depășește 15 ani (alin. (3) art. 70 CP: “La stabilirea pedepsei pentru o persoană care la data săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii nu poate depăși 15 ani”). Cercetând faptele săvârșite de persoane în vârstă de până la 18 ani, instanța de judecată trebuie să studieze detaliat toate împrejurările care au avut puncte de contact cu infracțiunea și au contribuit la săvârșirea acesteia. Art. 475 CPP al RM prevede că judecata este întotdeauna obligată să stabilească condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psiho-

logică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui; influența adulților sau a altor minori asupra minorului; cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Judecata este întotdeauna obligată să cerceteze condițiile în care a trăit și a fost educat minorul-infractor, cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii concrete.

Conform alin. (1) art. 21 CP RM, pentru ca persoana fizică să fie pasibilă de răspundere penală, pe lângă vârsta cerută de lege aceasta urmează a fi și responsabilă. Astfel, dacă în art. 21 CP responsabilitatea este prevăzută ca semn ce caracterizează persoana fizică în calitate de subiect al infracțiunii, atunci art. 22 CP ne dă noțiunea acesteia: ”Responsabilitatea reprezintă starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”. Și în acest context menționăm că definirea responsabilității reprezintă un factor novator pentru actuala legislație penală, deoarece în CP din 1961 aceasta lipsea, considerându-se că responsabilitatea constituie condiția normală a persoanei, deși acest lucru rezultă din reglementările art.11 CP: ”Nu formează infracțiune fapta prevăzută de legea penală, dacă este săvârșită de o persoană iresponsabilă”.

În opinia cercetătorilor V. Dongoroz și I. Vintilă, responsabilitatea reprezintă starea psiho-fizică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul faptelor sale, de a-și da seama de valoarea și de urmările lor, precum și capacitatea de a-și determina și dirija în mod normal voința în raport cu acțiunile proprii. Prin urmare, starea de responsabilitate sau de capacitate psihică a persoanei presupune că aceasta posedă însușirile psihice, precum ar fi inteligența, rațiunea, care o fac capabilă să înțeleagă caracterul socialmente periculos al acțiunilor sau inacțiunilor pe care le săvârșește și să fie capabilă de a se abține de la săvârșirea acțiunilor interzise sau să efectueze acțiunile ordonate de lege.

În Republica Moldova fenomenul minorului aflat în conflict cu legea a devenit un domeniu de interes pentru juriști, asistenți sociali, psihologi, pedagogi. În ultimii ani, e în curs de desfășurare procesul de reformare a justiției juvenile. În acest context o atenție deosebită se acordă instituției penitenciare ca mijloc de reeducare și reinsertie socială a minorilor delincvenți. Evident, consecințele negative ale privării de libertate în adolescență nu pot fi neglijate. Din aceste considerente, organizațiile internaționale încurajează în cazul minorilor pedepsele non-privative, alternative detenției (Standardele minime ONU pentru administrarea justiției juvenile, Regulile ONU pentru protecția minorilor privați de libertate). Pedepsele non-privative oferă adolescentului șansa de a-și continua studiile, de a menține relațiile cu familia, de a participa la viața comunității și de a acumula experiență socială. Menționăm că doar în cazul în care obiectivele reabilitării nu pot fi realizate într-un alt cadru decât detenția, se aplică sentința cu privațiune de libertate, ținând cont de principiul „ultimei soluții” și cel al „timpului mai scurt posibil”.

Criminalitatea minorilor reprezintă un factor inerent oricărei societăți, care, în opinia cercetătorilor A. Kozmovici, M. Kaloșski, P. Tap este alimentat atât de factorii interni, din categoria cărora fac parte stresul, particularitățile psihocomunicative, cât și de

factorii externi, printre care: factorii socio-culturali, economici, educaționali etc. Dinamismul, curiozitatea, tendința spre afirmare, spre apropiere de lumea celor adulți îi face pe adolescenți să adopte un șir de valori și norme, pe care aceștia le consideră atribute ale independenței și maturității. Acestea se transformă în stereotipuri comportamentale, caracteristice acestei vârste, dar pot căpăta și un caracter de manifestări sociale și chiar antisociale atunci când nu sunt asigurate condițiile educaționale optime necesare, pe care trebuie să le ofere micromediul social: familia, grupul școlar sau comunitatea în general.

Bibliografie:

1. Symposia Studentium, Materialele sesiunii științifice, DREPT, din 18-19 aprilie 2003;
2. Conventia cu privire la drepturile copilului adoptata de Adunarea Generala a Organizatiei Natiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, republicata in Monitorul Oficial nr. 314 din 13 iunie 2001;
3. Justiția Juvenilă, Viorel Cionabu, Vasile Rotaru, Chișinău 2009, pag. 28-29;
4. Rotari Oxana, Delicvența juvenilă: probleme actuale și căi de soluționare, Chișinău 2010;
5. Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002, 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009.

Petru PĂUN,
master în drept
Alexandru PĂUN,
master în drept

ANALIZA JURIDICĂ A PEDEPSELOR PENALE APLICATE PERSOANELOR FIZICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Rezumat

Aplicarea și realizarea dreptului nu poate fi desprinsă de pedeapsă penală, căci aceasta a fost, este și va rămâne instrumentul de bază pentru realizarea dreptului. În esența sa, pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor. Într-un stat bazat pe drept, sistemul pedepselor reflectate de legiuitor în legea penală se elaborează luându-se în considerație nivelul de dezvoltare social-politic, economic și cultural a societății într-o perioadă istorică dată.

Cuvinte cheie: pedeapsă penală, sistemul pedepselor, pedeapsă capitală, persoană fizică, unitate convențională, mijloace de corectare.

Summary

Application and realization of the right cannot be removed criminal punishment, as it was, is and will remain the basic tool for the realization of the right. In its essence, criminal punishment is a coercive state measure and tool of correction and reeducation of the convict, applicable by the courts, in the name of the law, persons who have committed offences, causing some shortages and restrictions of their rights. In a state based on law, the system of punishments which by the legislature shall be developed by taking into consideration the level of development of social-political, economic and cultural spheres of society in a historical time period.

Keywords: criminal punishment, punishment system, capital punishment, natural person, conventional unit, correction tools.

Pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor [2, art. 61].

În cât privește sistemul pedepselor acesta reprezintă o listă exhaustivă de tipuri (feluri) de pedepse stabilite în legea penală, care sunt grupate în categorii după anumite criterii și aranjate într-o anumită ordine.

Codul penal adoptat în 2002 se caracterizează printr-o diversitate mai mare de pedepse comparativ cu Codul penal al RSSM din 1961 [1, art. 21]. Astfel, în afară de pedepsele aplicate persoanelor juridice, care nu au precedent în Codul penal anterior, datorită lipsei unui atare subiect al infracțiunii și pedepsele aplicate persoanelor fizice au crescut numeric. În același timp, sistemul nostru de pedepse nu conține o serie de pedepse cunoscute în alte sisteme de drept, precum ar

fi munca corecțională pentru persoane fizice (Rusia), supravegherea și pedeapsa capitală (China) [9, p. 37].

Sistemul de pedepse instituit în Codul penal din 2002 reprezintă un progres incontestabil al dreptului penal din Republica Moldova. Este semnificativ faptul diversificării pedepselor alternative celor privative de libertate, cu toate că sarcina dată nu poate fi considerată suficient de bine realizată.

Conform art. 62 alin. (1) Cod Penal [2, art. 62], persoanelor fizice care au săvârșit infracțiuni li se pot aplica următoarele pedepse: a) amendă; b) privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate; c) retragere a gradului militar sau special, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) și a distincțiilor de stat; d) munca neremunerată în folosul comunității; e) închisoare; f) detențiune pe viață.

În continuare vom analiza fiecare pedeapsă în parte ținând cont de gradul de severitate și ordinea de poziționare în Codul

Penal.

Astfel, amenda în conformitate cu alin. (1) art. 64 CP al RM, este o sancțiune pecuniară ce se aplică de către instanța de judecată în cazurile și în limitele prevăzute de Codul penal. Deci, amenda este o restrângere a drepturilor patrimoniale ale condamnatului, care se manifestă în reducerea patrimoniului său. În prezent, amenda este una dintre cele mai răspândite tipuri de pedepse, atât în legile penale, cât și în practica judecătorească, în majoritatea jurisdicțiilor lumii.

Este de menționat că, amenda reprezintă o pedeapsă la fel de veche ca și privațiunea de libertate. Atât în vechea, cât și în noua reglementare, pedeapsa sub formă de amendă este utilizată ca alternativă la pedeapsa închisorii.

Amenda se stabilește în unități convenționale. O unitate convențională de amendă este egală cu 50 de lei.

Mărimea amenzii pentru persoanele fizice se stabilește în limitele la 500 la 3000 unități convenționale, iar pentru infracțiunile săvârșite din interes material – până la 20000 unități convenționale, luându-se ca bază mărimea unității convenționale la momentul săvârșirii infracțiunii. Mărimea amenzii se stabilește în funcție de gravitatea infracțiunii săvârșite și de situația materială a celui vinovat și a familiei sale. Luând în considerare circumstanțele cauzei, instanța de judecată poate dispune achitarea amenzii în rate timp de până la 5 ani.

În cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, condamnatul este în drept să achite jumătate din amenda stabilită dacă o plătește în cel mult 72 de ore din momentul în care hotărârea devine executorie. În acest caz, se consideră că sancțiunea amenzii este executată integral.

În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului de la achitarea amenzii stabilite ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu închisoare în limitele termenelor pedepsei maxime, prevăzute de articolul respectiv al Părții speciale a Codului penal. Suma amenzii se înlocuiește

cu închisoare, calculându-se o lună de închisoare pentru 100 unități convenționale.

Condamnatul se eschivează cu rea-voință atunci când își schimbă locul de trai și nu anunță organele care supraveghează executarea pedepsei, când ascunde sau nu declară veniturile din care poate fi percepută amenda [8, p. 445].

Cazurile de eschivare cu rea-voință trebuie deosebite de cele în care condamnatul nu este în stare să plătească amenda stabilită din motive obiective (lipsa salariului sau a altor venituri, starea materială grea condiționată de numărul mare de persoane aflate la întreținere sau care sunt bolnave etc.). În cazul în care condamnatul nu este în stare să plătească amenda stabilită ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate, să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu muncă neremunerată în folosul comunității, calculându-se 60 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității pentru 100 unități convenționale de amendă.

În calitate de pedeapsă complementară, amenda poate fi aplicată numai în cazurile în care ea este prevăzută ca atare pentru infracțiunea corespunzătoare în Partea specială a Codului penal.

Amenda ca pedeapsă principală poate fi folosită, de asemenea, în cazurile aplicării de către instanța de judecată a unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege pentru infracțiunea corespunzătoare (art. 79 CP), precum și în cazurile înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă (art. 92 CP).

Mărimea amenzii trebuie stabilită în așa mod ca să nu-l pună pe infractor în situația de a nu-și îndeplini îndatoririle privitoare la întreținere, educarea, învățarea persoanelor față de care are asemenea obligațiuni legale.

Conform Codului de executare, executarea pedepsei amenzii ca pedeapsă principală sau complementară se asigură de către executorul judecătoresc în a cărui competență teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătorești, se află domiciliul condamnatului, iar în cazul condamnaților

care execută pedeapsa închisorii sau a detențiunii pe viață, se execută și de penitenciar. Amendă se achită de către condamnat în mod benevol în termen de 30 de zile de la data stabilirii ei. Instanța de judecată verifică în Registrul debitorilor dacă amendă a fost achitată. În cazul în care condamnatul nu a achitat amendă, instanța, în decursul a 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii, trimite executorului judecătoresc documentul executoriu pentru încasarea silită a amenzii [3].

Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, constă în interzicerea de a ocupa o funcție sau de a exercita o activitate de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul la săvârșirea infracțiunii.

Aplicarea acestui tip de pedeapsă este determinată în mod principal de necesitatea prevenirii recidivei din partea persoanelor care au comis infracțiuni în legătură cu funcția ocupată sau cu activitatea profesională desfășurată. Această pedeapsă poate fi extrem de efectivă, de exemplu, dacă este aplicată persoanelor condamnate pentru înșelarea clienților, luarea de mită sau pentru infracțiuni de corupție, infracțiuni contra siguranței transporturilor.

Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi stabilită de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani, iar în cazurile expres prevăzute în Partea specială a Codului penal – pe un termen de la un an la 15 ani.

Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi aplicată ca pedeapsă complementară și în cazurile când nu este prevăzută în calitate de pedeapsă pentru infracțiunile din Partea specială a Codului penal, dacă, ținând cont de caracterul infracțiunii săvârșite de cel vinovat în timpul îndeplinirii obligațiilor de serviciu sau în timpul exercitării unei anumite activități, instanța de judecată va considera imposibilă păstrarea de către acesta a dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate.

La aplicarea pedepsei privative de

dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate în calitate de pedeapsă complementară la amendă sau muncă neremunerată în folosul comunității, termenul ei se calculează de la data rămânerei definitive a hotărârii, iar la aplicarea ei în calitate de pedeapsă complementară la închisoare, termenul ei se calculează din momentul executării pedepsei principale.

În cazul aplicării acestei pedepse instanța nu o poate dispune în general, ci trebuie să specifice expres funcția (tipul de funcție: funcție de conducere în organele de stat, administrator al bunurilor materiale, funcții educative etc.) care se interzice a fi ocupată sau genul de activitate care nu mai poate fi desfășurat.

Executarea pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate se asigură de către organul de probațiune în a cărui rază teritorială își desfășoară activitatea sau își are domiciliul condamnatul.

Retragerea gradului militar sau special, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) și a distincțiilor de stat. Conform art. 66 Cod penal, în caz de condamnare pentru o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele săvârșirii infracțiunii, poate retrage condamnatului gradul militar sau special, titlul special, gradul de calificare (clasificare) și distincțiile de stat.

În vechea reglementare această pedeapsă avea denumirea de „retragere a gradelor militare și a altor titluri, precum și a ordenelor, medaliilor și a titlurilor onorifice”.

Această pedeapsă complementară nu este indicată în cuprinsul articolului din Partea Specială a Codului penal și instanța o aplică atunci când o consideră necesar, ținând cont de toate circumstanțele cauzei, în special de personalitatea condamnatului. Aceasta este o pedeapsă cu trăsături și amprente profund morale și se manifestă în pierderea anumitor drepturi, înlesniri, avantaje de care se bucură persoanele care au grade militare, titluri speciale, distincții de stat etc.

Gradul militar este o mențiune de stat care i se acordă persoanei pentru anumite merite în rândurile Forțelor Armate, organelor securității statului. Tipurile de grade militare (locotenent, căpitan, colonel etc.) și ordinea de conferire a acestora sunt reglementate de legislație.

Titlul special este o mențiune de stat care se atribuie pentru serviciul în diferite organe: serviciul diplomatic, controlul vamal (plutonier al serviciului vamal, locotenent al serviciului vamal etc.), organele fiscale etc.

Gradul de calificare (clasificare) este o mențiune specială de stat care se acordă funcționarilor publici, adică persoanelor care satisfac serviciul public în diverse organe: aparatul Parlamentului și Președintelui Republicii Moldova, aparatul Cancelariei de Stat, Curtea de Conturi etc. În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public [5], pentru fiecare categorie de funcționari publici se stabilesc următoarele grade de calificare: consilier de clasa I, de clasa a II-a, de clasa a III-a, consilier de stat de clasele I, a II-a, a III-a și consilier de stat al Republicii Moldova, care poate fi de trei clase.

Distincțiile de stat sunt ordinele (Ordinul Republicii, Ordinul „Ștefan cel Mare”, Ordinul de Onoare etc.) și medaliile (Meritul Civic, Meritul Militar, „Mihai Eminescu” etc.), inclusiv jubiliare și titlurile onorifice (Meșter-faur, Om Emerit etc.), care se conferă în semn de recunoștință și apreciere a meritelor persoanelor fizice și juridice (Ordinul Meritul Civic etc.).

În conformitate cu Legea cu privire la distincțiile de stat, retragerea distincțiilor de stat se efectuează numai de către Președintele Republicii Moldova, căruia instanța de judecată îi propune acest lucru în cazul în care persoana a fost condamnată pentru o infracțiune gravă. Distincțiile de stat retrase sunt restituite organului care se ocupă cu problemele conferirii distincțiilor de stat [4].

Instanța de judecată trimite hotărârea privind retragerea gradului militar sau special, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincțiilor de stat și

dispoziția de executare organului abilitat cu dreptul de a dispune retragerea gradului militar sau special, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincțiilor de stat în a cărui rază teritorială își desfășoară activitatea sau își are domiciliul condamnatul.

Dacă persoana condamnată este militar trecut în rezervă, instanța de judecată trimite hotărârea și dispoziția de executare organului administrativ-militar de la locul de evidență a militarului.

În cel mult 2 luni, organul abilitat adoptă actul privind retragerea gradului militar sau special, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincțiilor de stat și îl remite în termen de 5 zile instanței de judecată, informând-o despre executarea hotărârii acesteia.

Organul abilitat cu dreptul de a dispune retragerea gradului militar sau special, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincțiilor de stat întreprinde măsurile necesare privind lipsirea condamnatului de drepturile și înlesnirile acordate în legătură cu deținerea gradului, a titlului sau a distincției ce i s-au retras.

Instanța judecătorească nu este în drept să priveze condamnatul de titlul sau gradul științific.

Munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnatului, în afara timpului serviciului de bază sau de studii, la muncă, determinată de autoritățile administrației publice locale.

Munca neremunerată în folosul comunității este o pedeapsă aplicabilă doar în calitate de pedeapsă principală, reprezentând una dintre pedepsele de bază alternative celor privative de libertate, care au completat sistemul de pedepse din Codul penal din 2002. Este un pas care se încadrează în politica europeană în acest domeniu. Această pedeapsă a fost preluată din experiența altor state – Franța, Marea Britanie, Germania, SUA etc., state în care s-a confirmat deja ca fiind o pedeapsă de bază în substituirea pedepselor privative de libertate [8, p. 435].

În cazul militarilor în termen și milita-

rilor cu termen redus, munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnaților în timpul liber de ședințe, stabilite în conformitate cu cerințele regulamentelor militare, la muncă, determinată de comandantul unității militare.

Munca neremunerată în folosul comunității se stabilește pe un termen de la 60 la 240 de ore și este executată de la 2 la 4 ore pe zi, iar în cazul condamnatului care nu este antrenat în activități de bază sau de studii, la solicitarea sau la acordul acestuia – până la 8 ore pe zi.

Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată persoanelor cu dezabilități severe și accentuate, militarilor prin contract, femeilor gravide, femeilor care au copii în vârstă de până la 8 ani, persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani și persoanelor care au atins vârsta de pensionare.

Munca neremunerată în folosul comunității va fi prestată timp de cel mult 18 luni, timp care se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești.

Militarii în termen și militarii cu termen redus condamnați la muncă neremunerată în folosul comunității execută această pedeapsă în unitatea militară.

Executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității se asigură de către organul de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului, în conformitate cu prevederile Codului de executare, ale Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, aprobat de Guvern, și ale altor acte normative. În cazul condamnării militarilor în termen și militarilor cu termen redus, executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității se asigură de către comandantul unității militare în conformitate cu prevederile Codului de executare [3].

Cu toate că satisfacerea muncii date constituie o pedeapsă, prescripțiile legislației muncii, privind disciplina de muncă, securitatea și protecția muncii, igiena muncii etc., cu unele excepții (munca nu este remunerată și nici benevolă), urmează a fi respectate

cu strictețe. Condamnatul poate fi atras la muncă calificată doar în cazul în care dispune de o atare calificare. Totodată se interzice executarea muncii neremunerate în folosul comunității în timp de noapte, fără acordul condamnatului [8, p. 436].

Necesitatea implementării muncii în beneficiul comunității este motivată de un șir de factori. În acest sens menționăm, în primul rând, faptul că întreținerea închisorilor este foarte costisitoare. În al doilea rând, cei mai mulți deținuți nu mai sunt „criminali periculoși” de care societatea este în drept să fie apărată. Ei sunt, de cele mai multe ori, oameni săraci care au comis delictе aflate la limita de jos a scării criminalității (furt elementar, deteriorare de bunuri etc.) și care nu sunt „criminali profesioniști”. În această ordine de idei, ne întrebăm: cine are de câștigat dacă aceștia sunt, pur și simplu, închiși? Rezultatul este bine cunoscut: statul suportă cheltuieli suplimentare, nici victima nici societatea nu primesc nici o compensație, iar închisorile devin tot mai aglomerate.

Conform art. 189 alin. (1) CE al RM, executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității se asigură de către organul de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului, în conformitate cu prevederile Codului de executare al Republicii Moldova [3], ale Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității [6], aprobat de Guvern, și ale altor acte normative în vigoare.

Pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității se execută la obiective cu destinație socială de la locul de trai al condamnatului. Obiectivele cu destinație socială sunt determinate de către primărie (pretură), de comun acord cu serviciul de executare, la organizații, instituții și întreprinderi, indiferent de forma organizatorico-juridică a acesteia.

În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului de la munca neremunerată în folosul comunității, ea se înlocuiește cu închisoare, calculându-se o zi de închisoare pentru 2 ore de muncă neremunerată în fo-

losul comunității. În acest caz, termenul închisorii poate fi mai mic de 6 luni.

Prin eschivare cu rea-voință se înțelege neîndeplinirea conștientă de către condamnat, fără motive într-un termen rezonabil (îndelungat) a obligațiilor determinate de către administrația publică locală.

Faptul eschivării cu rea-voință a condamnatului de la îndeplinirea muncii corespunzătoare trebuie de semnalat în judecata care a aplicat această măsură de către organul care pune în executare pedeapsa, alăturând și demersul de înlocuire a acestei pedepse cu una mai aspră în condițiile legii.

Închisoarea. Lexemul închisoare semnifică locul în care sunt închise persoanele condamnate la pedepse privative de libertate, sau sunt deținute preventiv.

Închisoarea constă în privarea de libertate a persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni prin izolarea impusă acesteia de mediul normal de viață și plasarea ei, pe baza hotărârii instanței de judecată, pe un anumit termen într-un penitenciar

Închisoarea este una dintre cele mai severe pedepse din categoria celor principale, care se caracterizează în mod esențial prin două trăsături – izolarea forțată de societate a condamnatului și instituirea unui regim bine reglementat de executare a acestei pedepse.

În general, această pedeapsă dură trebuie aplicată doar atunci când, ținându-se cont de gravitatea infracțiunii săvârșite și de personalitatea condamnatului, instanța de judecată va ajunge la concluzia că făptuitorul prezintă un pericol sporit pentru societate și doar prin izolarea lui se va putea asigura inviolabilitatea valorilor și intereselor protejate de legea penală. Prin această izolare societatea urmărește, în mod prioritar, atingerea scopului de incapacitate al pedepsei: plasarea condamnatului într-un penitenciar exclude în mare parte posibilitatea săvârșirii de către el a unor noi infracțiuni.

În cazul închisorii, concomitent cu privarea condamnatului de libertate, are loc și limitarea substanțială a altor drepturi: dreptul la muncă în totalitatea aspectelor sale (li-

bera alegere a genului de activitate, timpul de muncă etc.), dreptul de a fi ales etc.

Conform art. 70 Cod penal, închisoarea se stabilește pe un termen de la 3 luni la 20 de ani. La stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate. La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 25 de ani pentru adulți și 12 ani și 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentințe - de 30 ani pentru adulți și 15 ani pentru minori. În cazul înlocuirii pedepsei detențiunii pe viață cu o pedeapsă mai blândă, cu titlu de grațiere, se aplică închisoarea pe un termen de 30 de ani.

La aplicarea pedepsei închisorii, instanța de judecată indică în sentința de condamnare tipul penitenciarului în care condamnatul își va ispăși pedeapsa. Conform cu art. 72 din CP al RM, acestea sunt: de tip deschis; de tip semi-închis; de tip închis.

Astfel, în penitenciare de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență. În penitenciare de tip semiînchis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave, săvârșite cu intenție. În penitenciare de tip închis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, precum și persoanele care au săvârșit infracțiuni ce constituie recidivă.

Persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare pentru minori, ținându-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite. Femeile condamnate execută pedeapsa închisorii în penitenciare pentru femei.

Stabilirea și schimbarea tipului de penitenciar este o competență exclusivă a instanței de judecată. Astfel, dacă prin comportamentul său condamnatul dă dovadă de

corijare, de reducere a pericolului pe care îl prezintă el pentru societate, sau dimpotrivă – sporește pericolul, atunci, la inițiativa administrației instituției penitenciare, instanța de judecată poate schimba tipul penitențiarului în sensul sporirii sau alienării regimului acestuia.

O altă pedeapsă prevăzută de Codul penal este și detențiunea pe viață care este cea mai severă pedeapsă aplicabilă persoanelor fizice, care a fost introdusă în Codul penal al Republicii Moldova încă din 1961 odată cu abolirea pedepsei cu moartea, luându-i locul și devenind cea mai aspră pedeapsă, astfel, fiind păstrată și în Codul din 2002.

Conform art. 71 alin. (1) Cod penal, detențiunea pe viață constă în privarea de libertate a condamnatului pentru tot restul vieții. Detențiunea pe viață poate fi stabilită numai pentru comiterea unei infracțiuni excepțional de grave.

Conducându-se de principiul umanismului și în scopul respectării convențiilor internaționale, legea penală exclude femeile și minorii din categoria de persoane cărora le poate fi stabilită această pedeapsă severă (alin. (3) art. 71 CP RM).

Conform art. 91 alin. (5) CP al RM, persoana care execută pedeapsa detențiunii pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare.

Pedeapsa detențiunii pe viață se execută în conformitate cu condițiile stabilite pentru executarea pedepsei închisorii prevăzute de Codul de executare și de Statutul executării pedepsei de către condamnați [7], într-un penitenciar special de tip închis, în regim inițial și în regim comun, cu particularitățile stabilite pentru acestea.

Condamnații execută pedeapsa detențiunii pe viață în celule cu cel mult 4 locuri, sub o permanentă supraveghere vizuală și/sau electronică.

În urma celor expuse putem afirma că într-un stat bazat pe drept, sistemul pedepselor reflectate de legiuitor în legea penală trebuie elaborat luându-se în considerație nivelul de dezvoltare social-politic, economic și cultural a societății într-o perioadă istorică determinată. De asemenea, sistemul pedepselor trebuie să reflecte și concepția politico-penală cu privire la ansamblul mijloacelor juridico-penale și criminologice folosite împotriva contracarării criminalității.

Bibliografie

1. Codul Penal al RSSM din 24.03.1961. Publicat în *Veștile RSSM* nr. 10 în 1961.
2. Codul Penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
3. Codul de Executare al RM din 24.12.2004. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-128 din 21.07.2005.
4. Legea Republicii Moldova nr. 1123 din 30.07.1992 cu privire la distincțiile de stat ale Republicii Moldova. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 19 din 23.11.1994.
5. Legea Republicii Moldova nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 230-232 din 23.12.2008.
6. Hotărârea Guvernului RM nr. 1643 din 31.12.2003, despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 16-18 din 23.01.2004.
7. Hotărârea Guvernului nr. 583, din 26.05.2006, cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați.
8. Botnaru Stela, Șavga Alina. *Drept Penal. Partea Generală*. Chișinău: Cartier juridic, 2005.
9. Grosu V. *Persoana juridică și pedeapsa penală*. Chișinău: f.ed., 2002.

Sergiu SÎRBU,
 lector superior al catedrei „Științe juridice”
 a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

RESPONSABILITATEA STATULUI ÎN ASISTENȚA JURIDICĂ DEFECTUOASĂ A MINORULUI ÎN INSTANȚA DE JUDECATĂ

Summary

Responsibility faulty state legal aid juvenile court is an important topic of discussion. Not infrequently the responsibility of protecting children's rights is vested in parents without legal aid granted by the state. Moldovan legislation does not require the State to provide free assistance qualified in all civil cases where the participant is a minor child. It is regrettable that. We believe the establishment of the office of a lawyer mandatory guaranteed state proceeding from the consideration that a minor child is at risk of violating rights in court proceeding from minor vulnerability due to age or other social issues.

La data de 25.02.1993 Republica Moldova a aderat la Convenția europeană privind drepturile copilului adoptată la data de 20.11.89 la New York. Prin această aderare Republica Moldova și-a asumat o serie de responsabilități în ce privește asigurarea protecției minorilor, ținând cont de drepturile și obligațiile părinților lor, luând în acest scop toate măsurile legislative și administrative.

Reieșind din aceste prevederi, statului îi revine obligația de a utiliza toate instrumentele și mijloacele necesare pentru asigurarea respectării drepturilor și intereselor copilului.

Orice persoană fizică este deținătoare de drepturi, respectiv orice drept poate fi lezat, ignorat sau nerespectat. Este și cazul minorilor, dar mai mult ca atât, minorul poate fi însuși subiectul cauzării unor anumite daune. Astfel, minorul devine subiect inerent justiției civile. Orice acțiune întreprinsă în cadrul procesului civil se va face în baza priorității interesului minorului, reieșind din vulnerabilitatea lui care este determinată de

factori psihologici, fiziologici etc. Aceste prevederi sunt la nivel de principiu național și internațional.

Regula generală spune că, minorii participă în cadrul procesului civil reprezentați prin reprezentanții lor civili, dar orice regulă care se respectă are și excepții.

Alineatul 6 din articolul 58 din Codul de procedură civilă stabilește că drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorilor de până la 14 ani, precum și ale adulților declarați incapabili în modul stabilit de lege, sânt apărute în instanța de reprezentanții lor legali - părinți, înfietori, tutori, curatori, de administrația instituțiilor de educare, a instituțiilor curative sau de protecție socială.

Alineatul 4 al aceluiași articol prevede că drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorului cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani sunt apărute în instanța de judecată de părinți, înfietori sau curatorii lor, iar instanța este obligată să introducă în astfel de pricini minorii.

Excepția de la aceste prevederi legale

este consfințită în alineatul 5 art. 58 din Codul de procedură civilă care prevede: în cazurile prevăzute de lege, în pricinile ce nasc din raporturi juridice civile, matrimoniale, familiale, de muncă și din alte raporturi juridice, minorii își apără personal în judecată drepturile, libertățile și interesele legitime, iar instanța va constata numai necesitatea de a introduce în procesul civil reprezentantul legal al minorului.

O altă excepție este prevăzută la același articol alineatul 3 – minorul care a atins vârsta de 16 ani poate să-și exercite personal drepturile procedurale și să-și îndeplinească obligațiile procesuale de sine stătător în cazul declarării capacității depline de exercițiu (emancipatiunea) sau al încheierii căsătoriei.

În concluzie, minorul poate fi parte la procesul civil indiferent de vârsta pe care o are dacă este subiect al raportului juridic material litigios. Drepturile sale de participant la procesul civil vor fi exercitate doar prin intermediul reprezentantului lui legal cu excepțiile prevăzute de alin. (5) art. 58 din Codul de procedură civilă.

În mare parte excepțiile care derogă de la regula enunțată mai sus sunt prevăzute în Codul familiei art. 53 și 59; Codul civil art. 1407 și Codul de procedură civilă art. 294.

Practica judiciară românească ajunge la unele soluții prin care capacitatea de exercițiu a persoanelor fizice are și componență procesuală, adică minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă va putea sta singur în procesele în care se discută drepturi cu privire la care poate dispune de unul singur¹. De exemplu, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani va putea exercita personal drepturile procesuale în instanță, în cazul în care își va apăra dreptul de autor asupra unei lucrări, iar ca temei se va invoca art.58 alin.(5) CPC și art.21 CC. Minorul care a încheiat un contract de muncă la vârsta de 16 ani își va apăra de sine stătător drepturile privitor la aceste relații de muncă.

Astfel, legea face unele distincții în

ceea ce-l privește pe minor, care are la bază dezvoltarea lui progresivă, pe măsură ce înaintează în vârstă. Astfel minorii care nu au împlinit vârsta de 14 ani sunt lipsiți de capacitatea de exercițiu, adică de capacitatea de a încheia singuri acte juridice. De la 14 ani minorii dobândesc o capacitate de exercițiu restrânsă. De la 16 ani minorii, în unele cazuri, deja pot să-și apere drepturile lor procesuale de sine stătător.

Art. 58 și art. 79 din Codul de procedură civilă prevăd persoanele care pot fi reprezentați ai minorului în instanța de judecată. Reprezentanții legali vor depune în instanță și actele care atestă statutul și împuternicirile lor (certIFICATE de naștere, acte de identitate). Aici este de menționat că, reprezentantul își trage puterile direct din lege, adică el nu trebuie să demonstreze împuternicirea lui de reprezentare, ci trebuie să dovedească numai calitatea lui de părinte. Se prezumă că părinții sunt cei mai buni reprezentanți pentru interesele copiilor lor.

În literatura de specialitate se atestă două cazuri când instanța de judecată va cere din oficiu desemnarea unui avocat garantat de stat: atunci când există un conflict de interese dintre reprezentanți și minori sau la o reprezentare necorespunzătoare.

Așadar, în cadrul examinării unui litigiu în instanța de judecată cu participarea unui minor nu sunt excluse unele situații în care apar unele conflicte de interese între minor și reprezentant, mai ales când minorul este lipsit de ocrotirea părintească iar reprezentanții sunt casele de copii, tutela etc. Depistarea unui asemenea conflict de interese este lăsat într-un mod tacit instanței de judecată, care la rândul ei va cere introducerea în proces a unui avocat garantat de stat. De menționat că introducerea unui avocat garantat de stat în proces nu înlătură împuternicirile reprezentantului legal, acesta din urmă urmează să efectueze în continuarea procesului civil toate actele procesuale în numele minorului.

O astfel de situație este și reprezentarea defectuoasă a minorului în fața instanței de judecată. În cazul în care minorul are cali-

¹ Liviu Narcis Pîrvu, Părțile în procesul civil, București, Ed. ALL BECK, 2002, p. 76.

tatea procesuală de reclamant, reprezentanții lui legali au o serie de instrumente procesuale prin care într-un mod sau altul pot prejudicia interesele minorului, cum ar fi cerința scoaterii cererii de pe rol, recunoașterea acțiunii etc.

În aceste situații, la fel, instanța de judecată este cea care trebuie să semnaleze reprezentarea defectuoasă și să facă tot posibilul pentru a înlătura încălcarea drepturilor legale ale minorului. Astfel, instanța de judecată poate să dispună introducerea în proces a unui avocat garantat de stat sau să anunțe autoritatea tutelară despre reprezentarea defectuoasă a minorului.

În concluzie, în ceea ce privește reprezentarea, este de menționat regretabilitatea faptului că în legislația procesual civilă a Republicii Moldova nu este prevăzută posibilitatea solicitării avocatului garantat de stat în toate situațiile în care în calitate de participant la proces este minorul sau reieșind din vulnerabilitatea minorului din cauza vârstei ori a altor aspecte de ordin social, moral etc., și necesitatea protejării la maxim a drepturilor și intereselor acestuia, acest lucru ar fi fost binevenit².

Bibliografie

1. Convenția europeană privind drepturile copilului adoptată la data de 20.11.89 la New York.
2. Constituția Republicii Moldova.
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.
4. Codul civil al Republicii Moldova.
5. Codul familiei al Republicii Moldova.
6. Liviu Narcis Pîrvu, Părțile în procesul civil, București, Ed. ALL BECK, 2002, p. 76.
7. Manualul judecătorului pentru cauze civile, ediția a II-a, 2013, p. 436.

² Manualul judecătorului pentru cauze civile, ediția a II-a, 2013, p.436.

Victor STRATU,

audient al Institutului Național al Justiției, licențiat în drept

INTERPRETAREA NORMELOR JURIDICE

Rezumat

Pentru aplicarea normelor juridice este necesar de a înțelege rațiunea legislatorului, iar pentru aceasta este necesar de a reda prin mijloace adecvate conținutul normei juridice, adică de a interpreta norma juridică.

În procesul realizării dreptului, interpretarea normei juridice ce urmează să fie aplicată în vederea soluționării unei cauze concrete print-un act de aplicare reprezintă un moment de cea mai mare importanță. În cele ce urmează vom face o analiză a interpretării normelor juridice.

Cuvinte-cheie: interpretarea normelor, metode de interpretare, genul de interpretare, rezultatul interpretării etc.

Summary

For the application of laws it is necessary to understand the intellect of the legislator, and for this is needed adequate means of reproducing the contents of the legal norm.

In the process of law completion, the interpretation of legal norms that follows to be applied, in order to solve a particular case through an implementing act, represent a moment of utmost importance. In the following article we will analyze the interpretation of the legal norms.

Keywords: interpretation of the norms, methods of interpretation, the kind of interpretation, the result of interpretation etc

Introducere. Termenul „interpretare” provine din latinescul – „interpretatio”, care avea inițial un sens negustoresc, se reducea doar la negocierea prețului în piață. Însă, potrivit DEX-ului, interpretarea semnifică tălmăcire, tâlcuire, a da un anumit înțeles, o anumită semnificație unui lucru; spec. a comenta și a explica un text.

Aplicarea normei juridice la situații concrete se impune prin operațiunea de a face pe înțeles sensul și voința legiuitorului.

Necesitatea interpretării este justificată de faptul că în procesul aplicării dreptului organul de aplicare (judecătorul, organul administrativ etc.) trebuie să clarifice cu toată precizia textul normei juridice, să stabilească compatibilitatea acesteia în raport cu o anumită situație de fapt (cu o speță ce se deduce în fața sa). Organul de aplicare (interpretul) este obligat să constate sensul normei de drept, să verifice cu ce înțeles utilizează cuvintele legiuitorului, dacă acesta a gândit ori s-a exprimat concret sau abstract dacă a făcut enumerări limitative ori s-a menținut în limitele unei reglementări-cadru etc.

Profesorul român, Ștefan Loginescu, preciza: „Netăgăduit că toate regulile juridice odată stabilite fie pe cale de lege, ori pe cale de obicei se găsesc unele consecvențe pe cari noi trebuie să le aflăm, și după cum ați văzut, aceasta se face cu ajutorul interpretării sau tâlcuirii”¹.

Metode și materiale aplicate. La scrierea acestui articol am folosit metoda analitică și de sinteză în vederea descrierii operațiunii de interpretare a normelor juridice. Articolul a fost bazat pe materiale de referință din literatura de specialitate autohtonă și străină, precum și de actele legislative ce reglementează problema respectivă.

Conținut. Noțiunea și rațiunea interpretării normelor juridice. Astfel, interpretarea normei juridice reprezintă anumite activități intelectuale și volitive de a stabili conținutul real al legii, în scopul de a le pune în aplicare. Organul abilitat are întotdeauna în față un sistem de norme juridice cu caracter general și impersonal, din care trebuie

¹ Ștefan Loginescu, Istoria dreptului român, București, 1927, p. 2.

să selecționeze pe cea care se aplică în cazul concret. Pentru a judeca, judecătorul trebuie să constate fiecare speță în parte. Așa se naște nevoia interpretării, adică a încercării de a încadra cazul dat în una din normele generale existente, în orice caz, interpretarea este o operațiune prin care se stabilește o legătură logică între dreptul obiectiv (care se aplica într-o societate dată, la un moment dat, sub auspiciile statului respectiv) și aplicarea lui.

După cum s-a menționat, normele juridice au un caracter general, iar diversitatea de cazuri în care se aplică evidențiază necesitatea interpretării normelor juridice.

Legislatorul nu poate avea în vedere atunci când elaborează normele juridice toate situațiile care se pot isca în aplicarea dreptului.

Necesitatea interpretării normei juridice rezultă din faptul că legislatorul, redactând normele, se exprimă concis, concentrând la maxim conținutul exprimat, de aceea este necesară instituția interpretării normelor juridice.

În timpul când o normă este în vigoare, pot să apară fapte noi, care nu existau la momentul elaborării normei și nici nu au fost prevăzute. Deci se impune interpretarea noilor acte normative, comparându-le și studiindu-le cu alte dispoziții legale.

Necesitatea interpretării se impune și din problemele care se pot ivi în legătură cu redactarea gramaticală a textului din lege, cu o anumită poziție din text, cu folosirea semnelor de punctuație.

În textul normelor sînt folosiți anumiți termeni care au un sens diferit de cel obișnuit.

În felul acesta, „...interpretul, utilizînd o metodologie adecvată de interpretare, va identifica părțile componente ale normei de drept (structura sa logică), în scopul stabilirii cîmpului de aplicabilitate și a finalității normei”².

Reieșind din cele relatate mai sus, definind interpretarea normelor juridice deducem că aceasta *constituie o operațiune logico-rațională care constă în clarificarea sensului exact și lămurirea conținutului normelor juridice prin metodologii adecvate în vederea rea-*

lizării și aplicării lor cît mai eficient și în mod echitabil față de toți subiecții cărora li se adresează.

Genurile de interpretare a normelor juridice. În literatura teoriei dreptului deosebim mai multe forme de interpretare în funcție de organul care o efectuează:

Interpretarea oficială – este realizată de organele statului cu atribuții în domeniul elaborării și/sau aplicării legii.

Interpretarea neoficială – mai este denumită și facultativă, deoarece nu are un caracter obligatoriu și este efectuată de către persoane care nu acționează în calitate oficială.

La rîndul său, *interpretarea oficială* se împarte în:

a) *Generală (legală)* – este interpretarea realizată de către organul de stat printr-un act special de interpretare ce constă în explicarea anumitor termeni, expresii sau situații juridice. Interpretarea generală a actelor normative făcută de organul care le-a emis poartă denumirea de „interpretare autentică”. Aceasta înseamnă că organul emitent își interpretează printr-un act administrativ propriul act. Dacă interpretarea legală se regăsește în contextul actului normativ ce conține norma interpretată, ea se numește „contextuală”, iar în cazul în care are loc prin norme interpretative ulterioare se numește „oficială posterioară”.

b) *Concretă (cauzală sau judiciară)* – este interpretarea realizată de organele de aplicare a dreptului cu prilejul soluționării unei cauze concrete și constă în aplicarea dispozițiilor legale la cazuri concrete cu care au fost investite și care capătă un caracter obligatoriu pentru această cauză și față de participanții acesteia. Astfel, prin interpretarea normelor constant se instituie practica judiciară care impune examinarea unei cauze concrete sub toate aspectele, obiectiv, complet și pentru a realiza scopurile legii. Acest rol important îi revine Plenului Curții Supreme de Justiție, care are menirea și tendința de a uniformiza practica judiciară.

După afirmațiile cercetătorului Mihai Bădescu, pe lângă interpretarea autentică și cauzală, distingem și „*Interpretarea*

² Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, București, Ed. All Beck, 2002, p. 239.

administrativă este cea realizată de organele administrației în procesul de aplicare (de executare) a legii”³.

Totodată, autorul consideră că interpretarea administrativă nu este nici autentică, nici causală, deoarece după cum susține Mihai Bădescu: „Administrația poate emite acte administrative generale de executare a legii (hotărâri de guvern, decizii și hotărâri ale consiliilor locale) prin care sînt interpretate legile, însă aceste acte nu sînt obligatorii pentru instanțe căci fiind acte administrative, sînt controlabile jurisdicțional”⁴.

Interpretarea neoficială, denumită și „interpretare doctrinară” reprezintă opiniile cercetătorilor fenomenelor și instituțiilor juridice, teoreticienilor dreptului care în manuscrise, tratate, monografii examinează științific normele juridice și implicațiile practice care apar în procesul de aplicare a acestora, ce se bucură de autoritate științifică, dar nu și juridică. Interpretarea doctrinară reprezintă opiniile juriștilor, avocaților, procurorilor, jurisconsultilor asupra unor probleme practice, concrete, precum și opiniile cetățenilor, interpretarea dată de mijloacele mass-media. Această formă de interpretare nu este una obligatorie, însă este un îndrumar în activitatea practică, orientînd corect interpretarea juridică.

Metodele de interpretare a normelor juridice. Cuvîntul metodă provine din grecescul „methodos” care înseamnă „după calea” și care reprezintă un ansamblu de operații raționale pentru efectuarea unui lucru.

În procesul interpretării, se folosesc o serie de metode și procedee avînd drept scop distingerea sensului exact al normei juridice, sfera sa de aplicare, efectele, finalitatea urmărită și valorile pe care le ocrotește.

Metodele de interpretare a normelor juridice constau în construcții logice, metode de lucru și principii generale, care au fost acceptate, în practica organelor de aplicare a legii, ca mijloace pentru identificarea voinței legislatorului, a sensului exact al normei juridice,

cîmpul său de aplicare, conținutul și finalitatea normei juridice interpretate.

Deși există o diversitate de procedee de interpretare a normelor juridice, a izvoarelor formale de drept, acestea au particularități distinctive comune, fapt ce demonstrează existența unei metodologii a interpretării.

O regulă consacrată este, de altfel, că orice interpretare trebuie să se facă *subiectum materiam*, adică în conformitate cu cadrul în care este pusă dispoziția respectivă, cu instituția juridică și ramura de drept unde aceasta se găsește.

Indiferent de subiectul care face interpretarea și de rezultatul la care se ajunge, pentru interpretarea normelor juridice este necesar de a apela la anumite metode, care ar face înțelesul noiei juridice atribuite de legiuitor. Din perspectiva teoriei generale a dreptului, deosebim următoarele metode: metoda gramaticală, metoda sistematică, metoda istorică, metoda logică și metoda bazată pe analogie.

Metoda gramaticală. *Metoda gramaticală* are ca scop descifrarea sensului actului normativ prin analiza gramaticală (sintactică⁵ și morfologică⁶) a textului. Interpretul trebuie să stabilească sensul cuvintelor, modul de folosire a acestora, reieșind din principiul *optima lex, quae minimum iudici, optimus iudex qui minimum sibi*, adică legea cea mai bună este aceea care lasă cît mai puțin la aprecierea judecătorului, iar judecătorul cel mai bun este cel care se întemeiază cel mai puțin pe el însuși.

Întrucît orice interpretare a unei norme juridice începe cu lecturarea textului normei juridice, oricît de complex ar fi, oricum interpretarea începe întotdeauna cu interpretarea *ad litteram* (cuvînt cu cuvînt/ în mod literal), folosindu-se expres textul redat în normă. Adesea legiuitorul în conținutul actului normativ definește unele expresii care sînt folosite în textul legii, fapt ce facilitează subiectul interpretării la aplicarea normei juridice, însă acesta urmează să se asigure că unele expresii

³ Mihai Bădescu, Teoria generală a dreptului, Craiova, Ed. Sitech, 2013, p. 177.

⁴ Ibidem.

⁵ Reguli privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

⁶ Se referă la studiul părților de vorbire și al flexiunii.

sînt folosite în diferite ramuri de drept⁷ (drept penal, drept civil, drept fiscal etc.) care au înțeles diferit. Deci subiectul interpretării trebuie să aplice acea noțiune care este definită în conținutul actului normativ din ramura de drept care urmează a fi aplicată.

Interpretul pornește de fiecare dată de la ideea de bază că textul normei juridice este pe înțelesul tuturor, într-un limbaj adecvat, fără ambiguități. În același timp, Nicolae Popa afirmă că „Potrivit teoriei lingvistice, limba are trei funcții: funcția de exprimare, funcția de apel către cel/cei cărora ne adresăm și, în sfîrșit, funcția de reprezentare, concretizată în enunțuri. Se mai vorbește despre o funcție metalinguală, prin efectul căreia se explică înțelesul cuvintelor și chiar despre o funcție fatică, prin care se controlează descifrarea mesajului. În procesul interpretării gramaticale a normei juridice judecătorul sau organul administrativ care aplică norma trebuie să ia în calcul aceste funcții pentru a putea descifra mesajul legii”⁸.

Totodată, urmează de atras atenția că interpretul normei juridice ia în calcul și modul de combinare a cuvintelor chiar și a conjuncțiilor. Bunăoară conjuncția „și” din art.134¹² din Codul penal a fost schimbată cu „sau” ceea ce înseamnă că sîntem în prezența unor condiții necumulative.

Metoda sistematică. Interpretarea sistematică cere ca norma să fie interpretată în întregul context al ramurii de drept. Metoda în cauză se aplică atunci cînd normele juridice sînt incomplete, care fac trimitere la alte norme și sînt completate de acestea, avînd o legătură indisolubilă între ele.

Ea se bazează în stabilirea înțelesului unor norme pe coroborarea lor cu alte norme, fie aparținînd aceleiași instituții juridice sau ramuri de drept, fie aparținînd unor instituții

sau ramuri diferite. Necesitatea aplicării metodei sistematice decurge din caracterul de sistem al dreptului dintr-un stat, el constituind nu o simplă însumare de norme, ci o unitate alcătuită din părți interdependente. Astfel, normele din partea specială a unui cod nu pot fi înțelese dacă sînt rupte de normele din partea generală a aceluiasi cod, normele obișnuite nu pot fi rupte de principiile generale de drept, normele tuturor ramurilor de dreptului constituțional. Utilitatea acestei metode este mai evidentă în cazul normelor incomplete (norme de trimitere, de referire și în alb), care își întregesc conținutul cu ajutorul interpretării sistematice.

O regulă consacrată în teoria dreptului este aceea că orice interpretare trebuie să se facă *subiectam materiam*, adică în conformitate cu cadrul (sistemul) din care face parte norma interpretată⁹. Aceasta regulă se datorează raționamentului că o normă juridică nu poate fi privită separat de sistemul său de drept din care face parte, căci anume acestea compun ramura de drept intern.

Metoda istorică. Interpretarea istorică constă în stabilirea actului normativ prin cercetarea condițiilor istorice, politice, economice care au determinat adoptarea normei juridice și în funcție de condițiile date, prin determinarea scopurilor urmărite de sistemul de drept.

Aceasta presupune studiul izvoarelor de documentare, al materialelor pregătitoare ale adoptării actului, al expunerii de motive, al discuțiilor care s-au purtat cu ocazia dezbaterii respectivului act în parlament, presă, lucrări de specialitate. Dacă actul normativ are un preambul și o introducere, acestea oferă ele însele informațiile necesare pentru stabilirea cauzelor și scopurilor elaborării actului.

În această ordine de idei, Dumitru Mazilu menționează că, „Interpretarea istorică are în vedere atît împrejurările care au determinat emiterea legii (*ocasio legis*), cît și obiectivele urmărite prin elaborarea și adoptarea ei (*ratio legis*), care sînt strîns legate între ele pe baza

⁷ Ca exemplu: noțiunea de „funcționar public” dată la art.2 din Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008 este diferită de cea definită la art.123 alin.(2) din Codul penal nr.985 din 18.04.2002, ceea ce impune interpretul de a aplica noțiunea dată în dreptul civil.

⁸ Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, București, Ed. All Beck, 2002, p. 243.

⁹ Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, vol. II, București, Ed. Librăriei Socec, 1930, p. 475.

unui raport de cauzalitate. Evident, interpretarea istorică presupune compararea normei de interpretat cu norma care a fost abrogată sau modificată prin norma nouă, precum și examinarea condițiilor social-economice care au determinat apariția normei noi sau modificarea normei vechi”¹⁰.

Metoda respectivă acordă posibilitate subiectului interpretării să rețină motivul practic care a inițiat o anumită reglementare, scopul reglementării și mijloacele normative pentru scopul scontat etc.

Metoda logică. Interpretarea logică constă în utilizarea regulilor logicii formale pentru a stabili sensul normei supuse interpretării, și anume cauza, scopul, rațiunea și spiritul normei interpretate prin operațiunile de analiză și generalizare. Metoda respectivă se realizează prin descoperirea înțelesului unei norme cu ajutorul elementelor și procedurilor logice: noțiuni, judecăți, raționamente, analiză, sinteză, inducție, deducție etc. În cazul interpretării logice se iau în discuție mai multe elemente, și anume: care este cauza (împrejurările care au determinat elaborarea și adoptarea normei juridice) și scopul (ce a urmărit legiuitorul prin adoptarea respectivei norme). Această interpretare se bazează pe raționamentele inductive și deductive.

Reieșind din principiile dreptului, susținem că, tuturor regulilor aplicabile metodei de interpretare logică li se aplică principiile 1. *exceptio est strictissimae interpretationis*, ceea ce înseamnă că excepția este cea mai strictă interpretare. Așadar, excepția este de strictă interpretare și aplicare, ceea ce înseamnă că, ori de câte ori o normă juridică instituie o excepție de la regulă, această excepție nu trebuie extinsă la alte situații, pe care norma juridică respectivă nu le prevede, deci o aplicație specială a acestei reguli de interpretare o reprezintă stabilirea corelației dintre norma generală și norma specială; și 2. *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus* adică, unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem.

Dacă interpretarea istorică pune în valoare *occasio legis*, interpretarea logică relevă *ratio legis* și *mens legis*¹¹ și organul care urmează a interpreta norma juridică prin metoda respectivă urmează să întrebuițeze unele reguli de principiu, „argumente”, folosite mai des în interpretarea logică *ad absurdum*, *per a contrario*, *a majori ad minus*, *a fortiori*, *a pari*.

Argumentul „*ad absurdum*” – ceea ce în matematică se numește „reducerea la absurd”, care implică efectuarea a două operațiuni: 1. presupunerea că teza contrară ar fi adevărată și 2. demonstrarea acestei teze că este falsă, adică orice interpretare dată normei, alta de cea pe care a dat-o, duce la soluții contrare legii, absurde.

Argumentul „*per a contrario*” – se bazează pe regula logică a terțului exclus. Adică, în cazul noțiunilor contradictorii, care se neagă una pe alta, doar una poate fi adevărată, cealaltă este falsă, o a treia posibilitate nu există. Așadar, când se afirmă ceva, se neagă contrariul.

Argumentul „*a majori ad minus*” – presupune că cine poate mai mult poate și mai puțin.

Argumentul „*a fortiori*” – constă în aceea că rațiunea aplicării unei norme este și mai puternică într-o altă ipoteză decât cea indicată expres în norma respectivă.

Argumentul „*a pari*” – se întemeiază pe raționamentul ca pentru situații identice să se pronunțe soluții identice.

Metoda bazată pe analogie. Atunci când organul de aplicare fiind sesizat cu soluționarea unei cauze nu găsește o norma corespunzătoare, el face apel fie la o normă asemănătoare (analogia legii) fie la principiile de drept (analogia dreptului). Aplicarea dreptului prin analogie are la bază constatarea existenței unei lacune a legii, fapt ce obligă pe judecător să soluționeze cauza prin aplicarea unei dispoziții asemănătoare. Codul civil prevede expres că „Instanța de judecată nu este în drept să refuze înfăptuirea justiției în cauzele civile pe motivul că norma juridică lipsește

¹⁰Dumitru Mazilu, Teoria generală a dreptului, București, Ed. All Beck, 1999, p. 274.

¹¹Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, București, Ed. All Beck, 2002, p. 245.

sau că este neclară”¹². Așadar, „...judecătorul nu este în drept să respingă pretențiile reclamantului doar pentru motivul că nu există o lege care să reglementeze cazul concret sau că legea nu este clară sau că legea este pasibilă de mai multe interpretări. În caz contrar acesta poate fi urmărit pentru denegare de justiție”¹³.

În dreptul penal o asemenea posibilitate nu este recunoscută, deoarece funcționează principiul legalității incriminării și principiul legalității pedepsei. Aceste principii nu îi permit judecătorului să declare fapte noi ca infracțiuni și nici să stabilească alte pedepse decât cele prevăzute expres de legea penală.

Metoda analogiei se bazează pe ideea că unde există aceleași rațiuni trebuie aplicate aceleași norme juridice, trebuie dată aceeași soluție. Raționamentul respectivei metode constă în faptul că aceeași cauză trebuie să producă același efect.

Importanța metodei analogiei constă în aceea că ea reprezintă procedeul prin care se face completarea lacunelor dreptului și se pune problema nu atât de a interpreta un text de lege, ci de a găsi un text de lege care să fie aplicabil la situația concretă, neprevăzută de o normă juridică. Completarea lacunelor dreptului se face prin recurgerea fie la normele juridice, ipoteză în care se vorbește despre analogia legii, fie la principiile dreptului civil, ipoteză în care se vorbește despre analogia dreptului.

Rezultatele interpretării normelor juridice. În urma interpretării, este necesar de ajuns la un rezultat prin utilizarea unor metode de interpretare a normelor juridice. Dacă interpretul a respectat și utilizat în mod corect metodele de interpretare, atunci rezultatul interpretării normei juridice coincide cu cel a legiuitorului și ajungem la următoarele rezultate: *interpretarea literală*, *interpretarea extensivă* și *interpretarea restrictivă*.

¹² Vezi: art.5 alin. (4) din Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002 // Monitorul Oficial Nr. 82-86. din 22.06.2002.

¹³ Aurel Băieșu, Sergiu Băieșu, Oleg Buruiană, Mihai Buruiană, ș.a., Codul civil al Republicii Moldova. Comentariu Art. 1-511, Vol I, Chișinău, Ed. Î.S.F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2006, p. 32.

Interpretarea literală se realizează atunci când organul de aplicare constată că textul legii coincide cu voința legiuitorului, când există concordanță deplină între textul normei juridice interpretată și situațiile practice care se încadrează în dispozițiile normei respective, fără a extinde sau a restrînge sensul acesteia. Aceasta reprezintă locuțiunea latină *ad litteram* – cuvînt cu cuvînt, literă cu literă, întocmai, literal, textual.

De regulă, interpretarea respectivă este cea mai frecventă, fiind impusă fie de dispozițiile normei juridice avînd o redactare clară, fie de dispozițiile ce conțin enumerări limitative și mai poartă denumirea de „interpretare declarativă”.

Reiterăm că interpretarea literală nu trebuie confundată cu metoda de interpretare gramaticală, cea din urmă este o metodă de interpretare a normelor juridice, iar interpretarea literală este rezultatul la care ajunge organul care interpretează norma juridică prin folosirea metodelor de interpretare, inclusiv metoda gramaticală. Deci prin metoda gramaticală se poate ajunge și la alt rezultat: al interpretării – restrictivă sau extensivă.

Interpretarea extensivă este atunci când între formularea textului normei juridice interpretate și cazurile din practică la care se aplică aceasta nu există concordanță, în sensul că redarea textului respectivei norme este mai restrînsă decât intenția reală a legiuitorului, astfel încît se ajunge la concluzia că textul legal interpretat trebuie extins și la unele situații care nu s-ar încadra în dispozițiile normei. Deci se lărgește conținutul normei juridice, respectiv se lărgește sfera de aplicare și pentru alte situații, care nu sînt prevăzute explicit, dar care rezultă implicit și se subînțeleg din interpretarea logică a respectivei norme.

La o interpretare extensivă se poate ajunge, de cele mai multe ori, prin folosirea metodei analogiei sau a argumentului *a fortiori*.

Nu pot fi interpretate extensiv normele juridice care conțin enumerări limitative, excepții sau prezumții, ori cele care restrîng exercițiul unor drepturi sau care prevăd sancțiuni, aplicarea acestora prin analogie

fiind interzisă. Cu titlu de exemplu, a art. 3 alin. (2) din Codul penal prevede că, „Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sînt interzise”¹⁴. Aceeași restricție este reglementată și în Codul contravențional la art. 5 alin. (2)¹⁵.

Trebuie interpretat extensiv *regulile generale* cu valoare de principiu, precum și *dispozițiile exemplificative* (cînd legiuitorul exemplifică printr-o enumerare în loc să dea o definiție)¹⁶.

Interpretarea restrictivă este diametral opusă interpretării extensive și este atunci cînd între formularea normei juridice interpretate și cazurile de aplicare practică nu există concordanță, în sensul că formularea respectivei norme este prea largă față de prevederile ce se pot încadra în text, este rezultatul interpretării care restrînge conținutul real al normei în raport cu formularea textului ei, în limitele stricte urmărite de legiuitor, chiar dacă se constată că legea respectivă spune mai multe decît a voit legiuitorul.

De regulă, interpretarea extensivă se aplică normelor de drept penal, sancțiunilor de ordin civil, contravențional și penal.

Concluzionînd cele descrise desprindem că interpretarea normelor juridice ocupă un rol important în sfera de aplicare a normei juridice și odată interpretată corect nu va lasă loc de ambiguități. Totodată, cel ce urmează a aplica norma juridică trebuie să se ghideze de metodele de interpretare pentru a reda un înțeles normei juridice exact scopului urmărit de legislator.

Bibliografie

1. Ștefan Longinescu, Istoria dreptului român, București, 1927.
2. Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, București, Ed. All Beck, 2002.
3. Mihai Bădescu, Teoria generală a dreptului, Craiova, Ed. Sitech, 2013.
4. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008 // Monitorul Oficial nr. 230-232 din 23.12.2008.
5. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr.128-129 din 13.09.2002.
6. Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, vol. II, București, Ed. Librăriei Socec, 1930.
7. Dumitru Mazilu, Teoria generală a dreptului, București, Ed. All Beck, 1999.
8. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002 // Monitorul Oficial Nr. 82-86. din 22.06.2002.
9. Aurel Băieșu, Sergiu Băieșu, Oleg Buruiană, Mihai Buruiană, ș.a., Codul civil al Republicii Moldova. Comentariu Art. 1-511, vol I, Chișinău, Ed. Î.S.F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2006.
10. Codul contravențional nr. 218-XVI din 24.10.2008 // Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.

¹⁴ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr.128-129 din 13.09.2002.

¹⁵ Codul contravențional nr. 218-XVI din 24.10.2008 // Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.

¹⁶ Mihai Bădescu, Teoria generală a dreptului, Craiova, Ed. SITECH, 2013, p. 187.

**LIMBI
MODERNE**

Viorica CORCEAC,

lector universitar al Centrului „Comunicare Profesională și Limbi Moderne”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

LA MOTIVATION DE L'APPRENANT DANS L'APPRENTISSAGE PAR AUTONOMIE DES LANGUES ÉTRANGÈRES

Résumé

La motivation fondamentale en langue étrangère est dans la plupart des cas, le pouvoir de comprendre et de communiquer, plutôt que d'acquérir des connaissances sur la langue. Cet apprentissage ne sera donc motivé que dans la mesure où la nécessité de communiquer dans la langue étrangère – à l'exclusion de tout autre moyen – s'impose à l'apprenant. Il faut que l'élève ait quelque chose à dire et qu'il ait envie de le dire ou qu'il ait envie d'obtenir des renseignements inaccessibles par ailleurs pour que devienne assez fort le désir de se donner les moyens de le dire, le lire ou l'écrire. En d'autres termes, nous rejoignons là une autre remarque de C. Rogers qui constate «qu'un apprentissage valable n'a lieu que lorsque son objet est perçu par l'apprenant comme ayant un rapport avec ses projets personnels» [1, p. 156].

Mots-clés: La motivation, éducation autonome, développement personnel, le personne.

Rezumat

Motivarea de bază în procesul de studiere a unei limbi străine reprezintă în majoritatea cazurilor puterea de a înțelege și de a comunica în această limbă. Din acest punct de vedere, învățământul nu ar trebui să angajeze doar mintea, ci și întreaga persoană, ceea ce duce la restructurarea lumii mentale a individului. Pentru a ajuta pe cineva la dezvoltarea personală, nu este suficient doar să îl ghidăm în direcția schimbării, sau chiar să îi „luminăm calea”, dar trebuie să acceptăm, să dăm valoare temerilor, anxietăților și rezistenței sale, adică toți acei factori care îi limitează această transformare. Învățământul autonom și motivațional presupune, de asemenea, o relație de parteneriat dintre profesor și student. Una dintre misiunile esențiale ale profesorului fiind cea de a permite tuturor studenților să dobândească și să dezvolte un nou limbaj.

Cuvinte cheie: Motivare, învățământul autonom, dezvoltare personală, individ.

C'est le problème de la relation à la chose étudiée qui se trouve ainsi posé et, dans le cas particulier de la langue, sous le double aspect d'implication personnelle dans une situation de communication et de motivation pour telle langue.

Cependant, il existe un autre type de relation au savoir totalement indépendant des situations de communication, mais relevant de relations affectives à la langue qui tiennent aux fantasmes de l'apprenant, à son mode imaginaire ou inconscient le plus profond, ainsi qu'à son éducation. La vie sociale de l'apprenant, le statut de la langue étrangère dans sa communauté linguistique sont des facteurs de cette relation de type affectif. L'apprentissage ne doit pas engager seulement l'esprit mais la totalité de la personne.

Tout apprentissage suppose une restructuration de l'univers mental de l'apprenant. En langue, il s'agit de la remise en ques-

tion de ses habitudes auditives, articulatoires, morphosyntaxiques et, dans bien des cas, sémantiques et culturelles. Cette restructuration presque totale de la réalité, et de soi-même, cette acceptation de la destruction partielle de la vision du monde transmise par la langue maternelle ne peuvent aller sans une puissante motivation pour l'apprentissage des langues en général et pour telle langue en particulier.

Tout «apprentissage qui implique un changement dans l'organisation du moi ou dans la perception du moi est ressenti comme menaçant et on tend à y résister» [1, p. 157].

Dans cet ordre d'idées, le refus par le maître d'une performance de l'apprenant, refus fondé sur des critères linguistiques, risque d'être ressenti confusément comme un rejet de soi. Inversement, une trop grande fidélité de l'apprenant au modèle peut, dans certains cas, être perçue par lui comme perte d'identité.

«Pour aider quelqu'un à changer, il ne

convient pas de le pousser dans la direction du changement, ni même d'éclairer la voie..., mais d'accepter de donner une valeur à ses craintes, à ses angoisses, à ses résistances, à tout ce qui le retient, de changer» [2, p. 69].

C'est l'acceptation de la crainte qui permet de la dépasser. Dans la genèse et le dépassement des craintes et des inhibitions, le groupe – enseignant et apprenant – joue un rôle important.

Selon le comportement de l'enseignant et les contraintes de l'institution (méthodes, examens, relation maître/élèves...), le groupe exerce une influence anxiogène ou, au contraire, facilitante sur chacun de ses membres.

C'est dans le mode d'intégration au groupe qu'intervient le changement décisif: l'apprenant y occupe un rôle complémentaire de celui de tous les autres, auquel cas le problème de son statut ne se pose plus en termes de prestige et de rang mais en termes de fonction. On peut généraliser ce point relatif au fonctionnement des groupes: plus l'individu au sein d'un groupe est dépourvu de fonctions, plus il a besoin de se retrancher derrière son rang et son prestige pour conserver un statut et une raison d'être dans ce groupe.

En situation d'apprentissage d'une langue, le fonctionnement d'un groupe ne saurait être différent même si, de par son savoir, l'enseignant conserve une fonction-clé dans la communication au sein d'un groupe. Il n'en demeure pas moins que chaque membre du groupe a son rôle à jouer dans l'apport d'information, le feedback, ainsi que dans le fonctionnement du groupe en vue de l'apprentissage.

«Toute pédagogie, centrée sur l'élève est de lui permettre d'investir dans le processus d'apprentissage ses désirs, ses fantasmes, ses ambitions, de faire fond sur les sources de satisfaction individuelles parce que ce sont aussi les sources de sa créativité» [3, p. 46]

Favoriser cette créativité suppose une recherche dans deux directions distinctes mais convergentes. La première concerne l'adaptation des contenus d'apprentissage aux besoins langagiers de l'apprenant. Et, la deuxième se rencontre quand l'apprenant est mis en mesure d'utiliser l'outil linguistique de la façon la plus individuelle, donc la plus créative possible. R. Richterich, dans «Systèmes d'apprentissage

des langues vivantes par les adultes» [4, p. 52], a fourni le modèle d'un questionnaire dans la perspective de l'enseignement des langues étrangères aux adultes.

Chez l'adulte, la motivation la plus constante et la plus forte est liée à la promotion socio-professionnelle. Il s'agit d'un jeu subtil d'identification plus ou moins consciente et avouée avec un certain idéal social, une image virtuelle du moi, qui détermine en profondeur les motivations de façon tenace. L'apprentissage de la langue ne peut pas ignorer ces motivations et, pour être efficace et individualisé, il devra s'appuyer sur elles.

Chez l'adolescent et le pré-adolescent, «le fonctionnement de la motivation est le même, seule diffère la nature de celle-ci» [5, p. 88]. A cet âge, rares sont les motivations professionnelles, encore, qu'il puisse y avoir conditionnement par la famille. Généralement, les motivations de l'adolescent sont à plus court terme et cette tendance s'oppose à ce qu'offre l'école: un travail à long terme, aux objectifs mal définis ou remplacés par des examens, faisant de la scolarité une course d'obstacles. On peut toutefois envisager de tenir compte de la nature des motivations chez les adolescents et fonder l'apprentissage sur une démarche visant à des objectifs spécifiques dont l'actualité ne fait aucun doute pour lui: telle serait, par exemple, la préparation à un séjour dans le pays de la langue – cible, séjour centré sur une activité déterminée correspondant, elle aussi, à des motivations réelles (sport, théâtre, festival...etc.). Toutes ces activités doivent correspondre à une demande.

Chez l'enfant de 3 à 7 ans, la motivation est de caractère essentiellement ludique et de nature immédiate. L'apprentissage d'une langue étrangère ne peut pas prendre en charge ce type de motivation. De même que l'initiation logique à l'école maternelle se fait en jouant, l'apprentissage de la langue étrangère accompagnera l'exécution de tâches ludiques et permettra de communiquer en situation ludique. A l'école primaire, et d'une façon générale au cours de la IIIème enfance, l'enseignement de la langue étrangère sera fondé sur des activités ludiques ou pluridisciplinaires afin de lier la pratique de la langue à une tâche et à la construction de savoirs. L'enfant reçoit toutes les stimulations du

milieu et en particulier des mass-médias.

Cette relation entre objectifs d'apprentissage de la langue et définition d'une stratégie pédagogique adéquate permet d'entrevoir les conséquences méthodologiques et institutionnelles de cette dernière seule susceptible de mettre le potentiel créatif de l'élève au service de sa production linguistique. L'apprenant devra être non seulement motivé pour l'apprentissage mais impliqué dans une communication authentique où la langue est un moyen d'action et interaction.

La notion d'implication a deux aspects: «l'implication dans l'apprentissage et l'implication dans la communication» [6, p.48].

L'implication dans l'apprentissage relève de toute l'orientation non-directive et intègre les objectifs des méthodes actives.

L'implication dans la communication répond aux besoins d'expression de l'apprenant: il est important qu'il ait l'initiative du message et le choix du contenu.

Il importe que, dans la communication, l'élève dispose d'un auditoire réel, qu'il ne parle ni ne réponde à des gens qui savent déjà, ou pour faire plaisir au maître, mais qu'il puisse participer à un échange verbal justifié par la situation et modifiant celle-ci.

Une pédagogie non-directive de la langue étrangère, rompant avec le caractère rigide de méthodes exclusivement fondées sur l'inventaire des contraintes, devra tenir compte désormais d'un inventaire d'un autre type: celui des moyens linguistiques et des techniques pédagogiques permettant l'implication du locuteur-apprenant dans son discours.

Dans la perspective de faire de l'apprenant un locuteur à part entière, nous avons successivement mentionné une approche sociolinguistique explorant les besoins langagiers et permettant de définir les objectifs tenant compte des motivations, puis une approche linguistique permettant de définir une stratégie de l'implication dans le discours.

Il reste à voir de quelle façon on peut rendre l'apprenant plus rapidement autonome dans son apprentissage même. Il ne s'agit pas ici de transformer la classe de langue en un cours de psychologie de l'apprentissage mais, au contraire, de tirer parti de chaque réussite pour en ré-

véler le mécanisme à l'élève et mettre celui-ci en mesure de recouvrir à ce mode d'apprentissage de façon indépendante et volontaire.

Les motivations peuvent être classées en deux catégories: les unes liées à l'individu face à la langue étrangère et les autres liées au processus d'apprentissage.

Motivations socio-culturelles:

Préoccupé de savoir comment influencer l'attitude de l'élève envers la langue seconde, E. Roulet relate les conclusions d'une enquête réalisée par Gardner et Lambert qui «ont observé en particulier que l'attitude des parents des élèves envers l'autre communauté (celle de la langue cible) avait une grande influence sur l'orientation de l'attitude des enfants» [7, p.62].

Cependant, quelle que soit l'influence du milieu social, on pense que l'intervention du milieu scolaire et du processus éducatif peuvent renforcer ou au contraire modifier cette influence. En effet toutes les activités d'apprentissage et de pratique de la langue tombant dans les domaines «relations grégaires», «fréquentation des médias» et, en cas de séjour dans le pays de la langue étrangère, «relations commerciales et civiles», sont susceptibles de modifier au moins partiellement:

- les préjugés envers les étrangers (autoritarisme);
- la valorisation outrancière ou exclusive de sa propre culture (ethnocentrisme);
- le degré d'ouverture et d'activité sociale.

Il importe de préciser que ces activités linguistiques et associées doivent tenir compte des motivations du groupe et des motivations individuelles.

Motivations du groupe:

E. Roulet remarque que, «l'enquête conduite à grande échelle par Lambert et Klinsberg... a montré que c'était vers l'âge de dix ans que les enfants avaient l'attitude la plus ouverte, la plus réceptive, aux différences linguistiques et culturelles» [7, p. 63].

Or, c'est l'âge (début du secondaire) auquel commence habituellement l'apprentissage de la première langue étrangère, qui se trouve être également la seule discipline nouvelle du programme scolaire. Une motivation commune à un groupe d'âge et renforcée par un fait institutionnel existe donc chez la plu-

part des enfants qui abordent pour la première fois l'étude d'une langue étrangère.

Elle est liée à la curiosité, au plaisir de la découverte, à la disponibilité du pré-adolescent et peut aider à compenser le fait que, comme on l'a vu plus haut, les besoins langagiers de ce groupe d'âge (ainsi que des adolescents) sont effectivement inexistantes. Il est sans doute bon dès lors de prendre appui sur les besoins de communication en langue maternelle.

S'appuyer sur les besoins de communication en langue maternelle ne peut se faire que dans un dialogue permanent – et c'est dès la première leçon – entre professeur et élèves. Ceci demeure vrai même si, sachant que «le discours d'un enfant, et même parfois d'un jeune adolescent, est en grande partie référentiel et très peu expressif, celui d'un adulte ou d'un adolescent en grande partie expressif et peu référentiel» [8, p. 69].

On aurait tendance à en conclure prématurément que les besoins de communication de l'enfant sont pour l'essentiel prévisibles et transparents pour le professeur. En fait, en aucun cas la réponse aux besoins de communication ne peut venir du seul professeur. Redonner la parole à l'enseigné pour qu'il dise ce qui le concerne semble être le seul moyen par lequel l'enseignant puisse s'adapter à son public et aux objectifs qu'il se fixe.

Motivations individuelles:

S'il est possible de relever des motivations générales selon l'âge ou les attitudes socio-culturelles, cela ne permet pas pour autant de considérer que, une fois regroupés selon ces paramètres, on puisse parler des élèves comme s'il n'y en avait qu'un seul. Les motivations individuelles d'une part, les stratégies d'apprentissage, d'autre part, obligent encore à une attention centrée sur l'apprenant. L'acquisition de la langue étrangère est aussi déterminée par les intérêts, l'ambition ou l'image que l'on a de soi. Ces trois caractéristiques ne sont évidemment pas étanchées aux facteurs socio-culturels et d'âge mentionnés ci-dessus, mais au contraire liées à eux.

En effet, selon ses projets, ses rêves ou ses fantasmes, l'apprenant sera guidé par des motivations différentes. Pour des pré-adolescents dont les projets d'avenir sont encore flous, on

ne pourra retenir que les rares cas de quelques passionnés d'un passe-temps particulier (la voile, l'archéologie, la musique pop etc...)

Mais l'image du moi idéal peut aussi intervenir dans les motivations individuelles. On déborde là les notions de fantasmes et même d'ambition sociale et on rejoint certaines caractéristiques des motivations socio-culturelles.

Donc, dans une situation d'apprentissage autonome et motivé l'apprenant et l'enseignant sont partenaires. L'enseignant a pour mission de permettre à chacun d'acquérir ou de développer ses capacités langagières. L'acquisition du langage est dépendante du développement psychologique et social de l'enfant. L'enseignant doit respecter les rythmes et l'évolution de chaque apprenant, il doit proposer des activités à la fois riches et variées permettant à chacun de s'émanciper en fonction de ses besoins et de ses attentes.

Bibliographie

1. Bautier-Castaing E., De la langue à l'élève; enseignement ou apprentissage, Paris, Hachette, Larousse, 1979, 180 p.
2. Bresson F., La créativité, dossiers pédagogiques de la radio et de la télévision scolaires-Français 2, Paris, OFRATÉME, 1973-1974, 169 p.
3. Cf. Watzlawick P., Hemick-Beavin J., Une logique de la communication, Paris, Seuil, 1972, 127 p.
4. Coste D. et Courtillon J., Un niveau-seuil. Systèmes d'apprentissage des langues vivantes par les adultes, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 1976, 664 p.
5. Pages M., L'orientation non-directive en psychothérapie et en psychologie sociale, Paris, Dunod, 1970, 181 p.
6. Richterich R., Systèmes d'apprentissage des langues vivantes par les adultes, Paris, Hatier, 1981, 165 p.
7. Rogers C., Liberté pour apprendre, Paris, Dunod, 1972, 364p.
8. Roulet E., L'apport des sciences du langage à la diversification des méthodes d'enseignement des langues secondes en fonction des caractéristiques des publics visés, Paris, Didier, 1976, 208 p.

Natalia ZAHARIA,

lector superior universitar al Centrului „Comunicare Profesională și Limbi Moderne”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

LA PERSPECTIVE ACTIONNELLE EN DIDACTIQUE DES LANGUES ÉTRANGÈRES

«La pensée naît de l'action pour retourner à l'action.»

Henri Wallon

Résumé

Aujourd'hui, alors que le monde évolue constamment, l'être humain doit pouvoir s'adapter à une réalité complexe et globale, qui nécessite une mobilité accrue, et la connaissance des langues est sans aucun doute un atout pour la réussite de cette adaptation. En 2001, le Conseil de l'Europe a élaboré le Cadre européen commun de référence pour les langues (CECRL). Ce cadre propose un ensemble de concepts et d'outils spécifiques pour revitaliser l'enseignement / apprentissage des langues. CECRL adopte une „perspective orientée vers l'action” qui vise à préparer les étudiants à être des acteurs sociaux en leur fournissant des tâches réelles pendant les cours de langue. Cette approche commence progressivement à remplacer les exercices et activités traditionnels et offre de nouvelles perspectives pour l'enseignement / apprentissage des langues.

Mots-clés: connaissances, langues, Cadre européen commun de référence pour les langues.

Rezumat

Astăzi când lumea se află într-o continuă schimbare ființa umană trebuie să fie capabilă să se adapteze la o realitate complexă și globală, fapt ce necesită o mobilitate sporită, iar cunoașterea limbilor străine este, fără îndoială, un avantaj pentru succesul acestei adaptări. În 2001, Consiliul European a elaborat Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL). Acest cadru propune un set de concepte și instrumente specifice pentru a revitaliza predarea/învățarea limbilor străine. CECRL adoptă o „perspectivă orientată spre acțiune” care are ca scop pregătirea studenților pentru a fi actori sociali prin realizarea însărcinărilor reale în timpul lecțiilor de limbă străină. Această abordare începe să înlocuiască, treptat, exercițiile și activitățile tradiționale, oferă noi perspective de predare/învățare a limbilor străine.

Cuvinte-cheie: cunoaștere, limbi străine, Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi.

Dans ce monde changeant, où l'être humain doit être capable de s'adapter à une réalité complexe et globale qui exige une mobilité croissante, la maîtrise des langues est sans aucun doute un atout majeur pour le succès de cette adaptation. La connaissance d'une langue va faire ainsi appel à une somme de savoirs et de savoir-faire déjà acquise pour mettre en place de nouvelles compétences grammaticales, lexicales ou phonétiques, ou encore interculturelles.

En 2001 le Conseil de l'Europe rédige le Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues (CECRL). Le Cadre nous propose un ensemble de concepts et d'outils propres à revivifier l'enseignement/apprentissage des langues étrangères. Destiné en priorité aux concepteurs de programmes, de méthodes et d'examens, l'ouvrage définit:

– une finalité générale pour l'enseignement de chaque langue: préparer l'étudiant à être un utilisateur actif de cette langue de façon à ce qu'il puisse s'intégrer facilement

dans les communautés qui la parlent;

– des outils conceptuels propres à construire cet enseignement et communs aux didacticiens et enseignants de l'espace européen;

– des niveaux de compétences communs à toutes les langues européennes de façon à faciliter l'évaluation et la mobilité des étudiants.

Le Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues adopte donc une perspective actionnelle qui vise à préparer les apprenants à être des acteurs sociaux à travers la réalisation de tâches réelles ou proches de la vie réelle en classe de langue étrangère. Cette nouvelle approche, qui commence petit à petit à remplacer les exercices et les activités traditionnelles, offre de nouvelles perspectives à l'enseignement/apprentissage des langues étrangères selon lesquelles la langue devrait être utilisée non seulement comme un instrument de communication, mais aussi comme un instrument d'action sociale. Les appre-

nants vont, dans cette perspective, co-acquérir des connaissances au sein d'un groupe pour être capables de faire face aux différents contextes lorsqu'ils seront en contact avec des francophones. L'apprenant y est pensé comme un acteur social et sa démarche comme une adaptation à des contextes dans lesquels il a des tâches à accomplir.

La perspective actionnelle s'inscrit dans un nouveau modèle cognitif et pédagogique qui s'inspire de l'approche communicative tout en la complexifiant. Elle se base, comme son nom l'indique, sur l'action. «On ne communique plus seulement pour parler avec l'autre mais pour agir avec l'autre» [2, p. 21]. L'usage d'une langue, y compris son apprentissage, comprend des actions qui développent un ensemble de compétences générales et, notamment une compétence à communiquer langagièrement. L'apprenant est aussi apprenant-usager d'une langue, ses tâches communicatives ne sont pas seulement langagières et ses actes de parole sont aussi des actes sociaux. Selon la perspective actionnelle l'usager et l'apprenant d'une langue sont avant tout «des acteurs sociaux» [3, p. 124].

Cette perspective représente un tournant dans l'enseignement et l'apprentissage des langues dans le sens qu'elle redéfinit le statut de l'apprenant et des tâches qu'il a à accomplir. Ainsi l'apprenant n'est plus seulement tourné vers l'institution scolaire mais aussi vers la société. Par là-même, les tâches qu'il est amené à réaliser sont à la fois scolaires et sociales. En effet, si la perspective actionnelle se propose d'initier les apprenants non seulement à communiquer avec l'autre mais aussi et surtout à agir avec l'autre, l'action se veut commune, et donc, «co-actionnelle» [4, p. 58].

Le linguiste français Christian Puren souligne: «dans une démarche co-actionnelle les apprenants agissent, co-agissent, collaborent, s'entraident mutuellement» [4, p. 61]. Donc, les apprenants partagent, au cours d'activités et de tâches collectives les mêmes objectifs. Ils ont recours, pour communiquer, à des outils collaboratifs. Puren nous propose donc une approche non pas pilotée par l'action, mais par la co-action où les élèves seront les co-acteurs de leur apprentissage.

Une autre interprétation est celle que Claire Bourguignon a qualifiée d'approche «communic-actionnelle» [1, p. 64]. Une démarche «communic-actionnelle» est, selon

l'auteur, la version «maximaliste de l'approche actionnelle» [1, p. 66]. Dans cette démarche, l'apprentissage et l'accomplissement de la tâche sont concomitants: c'est à travers l'accomplissement de la tâche que se fait l'apprentissage et c'est à travers la réalisation d'activités communicatives que se fait l'action. Il n'y a donc plus de dichotomie entre communication et action mais synergie, puisque la communication est action. Pour Bourguignon, une action est avant tout une démarche d'apprentissage-usage dans laquelle l'apprenant s'engage à travers une mission qui lui est confiée. L'action est basée sur une série de tâches communicatives qui sont toutes reliées les unes aux autres. Ainsi, c'est à travers l'accomplissement de la tâche que se fait l'apprentissage.

En conclusion, la perspective actionnelle, un des piliers novateurs du CECRL, reprenant les concepts de l'approche communicative et de l'approche par tâches, y ajoute l'idée d'actions à accomplir dans les multiples contacts auxquels un apprenant va être confronté dans sa vie sociale. Elle considère l'apprenant comme un acteur social qui sait mobiliser l'ensemble de ses compétences et de ses ressources (stratégiques, cognitives, verbales et non verbales), pour parvenir au résultat qu'il escompte: la réussite de sa communication langagière.

Bibliographie

1. BOURGUIGNON C. De l'approche communicative à l'approche communic-actionnelle: une rupture épistémologique en didactique des langues, cultures, Synergie Europe nr. 1, La richesse de la diversité: recherche et réflexions dans l'Europe des langues et des cultures, Sylvains les Moulins, 2006, 269 p.
2. CONSEIL DE L'EUROPE, Un cadre européen commun de référence pour les langues: Apprendre, Enseigner, Evaluer; Paris, Didier, 2001, 190 p.
3. GUZUN M, Nouvel enjeu de la méthodologie communicative, Chișinău, 2011, 269 p.
4. Puren C, Perspectives actionnelles et perspectives culturelles en didactique des langues-cultures, Langues modernes, nr. 3, Paris, 2002, 112 p.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, red.-șef: Simion Carp ; Acad. „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. – Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2016 – . – ISBN 978-9975-935-99-9. – ISSN 1857-0976.

Nr. 4: Științe juridice – 2016. – 74 p. – Texte : lb. rom., fr., rusă. – Rez.: lb. rom., engl., fr., alte lb. străine. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 100 ex. – ISBN 978-9975-121-55-2.

[34:811]:378.4(478-25)(082)=135.1=111=161.1

A 15

Editor:

Ruslan CONDRAT

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Coperta:

Rodica BULAI